

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXVIII / Nr. 1
IANUARIE – MARTIE 2023
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,
AUREL ȘTEFANACHI, MUGURAȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxă. Cecurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXVIII/ Nr. 1

Ianuarie - Martie 2023

TEOLOGIE

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Femeia canaaneancă: înțelepciune, curaj, smerenie5

DUMITRU ICHIM

Mi-e frică..., Înțelepciunea iubirii 10

MARCEL MIRON

Ilogica logicii 11

Temperatura din Rai 12

ESEU

VICTOR RAVINI

Miorița, amenințarea morții și obținerea nemuririi 13

GELLU DORIAN

Liniștea adevărată 20

ELENA M. CÎMPAN

În căutarea unei străzi pierdute 21

Strada Toamnei 22

Strada George Coșbuc 23

EMINESCIANA

IPS MITROPOLIT DR. NICOLAE CONDREA

Cuvânt de binecuvântare 24

PROF. UNIV. DR. N. GEORGESCU

La o fotografie a lui Eminescu 25

PROF. UNIV. DR. ANCA SÎRGHIE

Scoala „cea aievea”, ca instituție identitară, în viziunea publicistului Mihai Eminescu, raportată la contemporaneitatea noastră 43

MIHAI MERTICARU	
<i>Sonetul unei revelații, Sonetul unei descoperiri</i>	50
<i>Sonetul evlaviosului, Sonetul unui dor</i>	51

VASILE ION CIUTACU	
<i>Nu mai știu să-ți deschid, Rugăciune</i>	52

ISTORIE LITERARĂ

MARIAN NENCESCU	
„Conglomerul” Urmuz, sau obsesiile imaginarului	53
Nichita Stănescu. 90 ani de la naștere	
<i>Către Galateea</i>	58

PROZA

FLAVIA TOPAN	
<i>Ferestrele din Bruxelles</i>	59
GHEORGHE ANDREI NEAGU	
<i>Maimuța</i>	60
VASILE DAN MARCHIȘ, <i>Confesiunile poetului nevăzător</i>	67
<i>Concursul iadului</i>	68
MIHAELA ALBU, <i>Alergare, Aducere-aminte</i>	70
<i>Spre capăt, Și totuși ...</i>	71
ALEXANDRU CAZACU, <i>Fotografii și afișe, Seară marină</i>	72
<i>Parfumul gutuilor, Remediu</i>	73
IOAN POPOIU, <i>Această anestezie</i>	74
<i>Călătorie spre centrul ființei</i>	75

CĂRȚI ÎN AGORA

TUDOR NEDELCEA	
Scriitori basarabeni	
<i>O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia</i>	
de Theodor Codreanu	77

FLORENTIN POPESCU

Note de lectură. Scrieri care plac și nu se perimează niciodată:
evocările

Evocări. Cei care au fost de Gheorghe Țiclete81

LINA CODREANU

Departe și „acasă” – în cultura exilului

N. I. Herescu de Mihaela Albu82

DELIA MUNTEAN

Despre ne-liniștea cărturarului

O sută și una de poezii de Ioan Pinte86

CALIOPIA TOCALĂ, *Marea eufonie*90

II, III91

IV92

ADRIANA WEIMER

Amintirea-Viitor, Mare albastră, Mare Egee!, La pas de dor93

*La țărmul tău, Mare!, Energie vie, Marea!, În dialog cu tine, Doamne!..*94

ISTORIE

TANȚA TÂNĂSESCU

Maximilianus Transylvanus95

CRISTINA ONOFRE

Ținutul frunzei și al mătăsii, căzând, Grădinile toamnei, Mistreți de ploi 98

MARINELA BELU-CAPȘA, *Pianul*99

Așteptări 100

UNIVERSALIA

HEINZ-UWE HAUS

Theodor Damian, Maria Eich, poems 101

IOAN HĂDĂRIG, *Waiting for a word, 7., 8.* 105

9., 10., 11. 106

12. 107

Transl. from Romanian by Casandra Ioan

NICOLAE MAREȘ, <i>Viitorologie</i>	108
<i>Triptic II</i>	109
FOTOALBUM	110

ANIVERSĂRI

Dan Toma Dulciu – 70	119
----------------------------	-----

SAPIENȚIA

ALEXANDRA ROCERIC Sapienția	120
--------------------------------------	-----

PUNCTUL PE I

MAGDA URSACHE Strigător la Dumnezeu	121
--	-----

ÎN MEMORIAM

VALENTIN COȘEREANU Ar mai fi avut timp... (Eugen Simion)	125
--	-----

REPORTAJE

MARIAN NENCESCU Eminescu, omagiat la New York	133
--	-----

GH. BREHUESCU Simpozionul Unirii Principatelor Române, New York – a XXX-a ediție	134
--	-----

GALERIA SPIRITUS	136
------------------------	-----

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	137
----------------------------------	-----

ANUNȚURI	
----------------	--

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Femeia canaaneancă: înțelepciune, curaj, smerenie¹

*E-nălțător să îți alegi un țel
Și-apoi trecând prin foc s-ajungi la el.*
(H. Ibsen)

În viața de fiecare zi, aproape că putem generaliza fără frica de a greși, că nu există om care să nu-și propună un țel sau mai multe, unele cu bătaie scurtă, pentru ziua de mâine, sau pentru săptămâna care urmează, sau chiar pentru anul ce vine, iar altele cu bătaie lungă, cum se spune, adică pentru o viață. Acel țel, mare, suprem, care este central pentru viața noastră, ne strânge toate energiile spirituale și le concentrează spre o investiție care în multe feluri ne definește. Sau, cel puțin, așa ar trebui să fie.

Dar se întâmplă de foarte multe ori că datorită țelurilor mărunte, acestora cu bătaie scurtă, le uităm pe cele mai mari. Ne concentrăm toată atenția asupra celor mici, nemaiaivând nici timp și nici energie pentru cele cu adevărat importante. Deci uneori trăim această viață mărunță cu bucuriile și necazurile ei și uităm de țelurile nobile și înalte care, poate cândva, ne-au înflăcărat inima.

Se spune că dacă ți-ai pierdut entuziasmul, atunci ai murit cumva. În limba greacă veche, cuvântul *entuziasm*, înseamnă Dumnezeu în noi. *Theos*, Dumnezeu, și *en*, în noi. Deci atunci când ești plin de entuziasm, de înflăcărare, această stare nu este altceva decât flacăra Duhului Sfânt care arde în tine, trimisă de Dumnezeu, și care îți luminează calea spre o împlinire pe care tu singur ți-o propui pentru propria ta viață. Atunci când ți-ai pierdut entuziasmul, când s-a stins flacăra speranței și a încrederii în tine, în viitor și mai ales în Dumnezeu, deja se poate spune ai început să mori.

La modul general vorbind, începem să murim de când ne naștem, căci „Ne naștem spre a muri”, și „murim spre a ne naște” cum filosofic spune Eminescu. Însă, în ceea ce privește entuziasmul și pierderea acestei energii care se concentrează spre împlinirea unui plan final, central, nu periferic al vieții noastre, vorbim de o cu totul altfel de moarte.

Avem în textul Sfintei Evanghelii de astăzi un exemplu de entuziasm. Sfânta Biserică a rânduit ca în această duminică să ni se pună înaintea ochilor spirituali exemplul admirabil al unei femei străine de neamul lui Israel care a știut să se apropie de Mântuitorul Hristos pentru ca El să-i vindece fiica îndrăcită, cuprinsă de un duh necurat. Deci femeia aceasta canaaneancă avea un singur scop în viața ei: vindecarea fiicei cuprinse de diavol. Toate celelalte

¹ Meditație la Duminica a XVII-a după Rusalii.

scopuri mai mărunte, țeluri și ținte mai mici, din viața de zi cu zi, toate erau legate și gravitau în jurul marelui țel al vieții ei: să-și salveze fiica. Este un lucru natural când ne gândim că ea era mamă și știm cu toții care sunt sentimentele și capacitatea de jertfă a mamei atunci când copiii sau copilul este bolnav, sau într-un necaz oarecare.

Pentru a putea să-ți îndeplinești planul major al vieții tale, este nevoie de insistență și de perseverență. Insistența și perseverența sunt mai mult sau mai puțin același lucru, ca două fețe ale aceleiași monede. Așadar femeia aceasta canaaneancă a sperat. Dar în ce a sperat ea? A sperat așa pur și simplu, rugându-se lui Dumnezeu, că doar Dumnezeu va face cândva vreo minune. Nu era obișnuit în Canaan, prin părțile Sidonului, de pe unde venea ea, să se afle cineva care să facă vindecări miraculoase ca aceasta, nu erau doctori care să facă așa ceva. Nici în Israel nu erau. În alte parabole, Sfinții Evangheliști relatează că în anumite împrejurări, părinți ai unor astfel de copii bolnavi au umblat pe la toți doctorii disponibili în vremea aceea fără să-i poată vindeca, deși au cheltuit bani, unii chiar toată averea. Așa era și în cazul acesta. Femeia știa prea bine că nu are unde să se ducă pentru a dobândi vindecarea fiicei ei, dar pe ea nu o apucase deznădejdea.

Aici avem un exemplu deosebit de important pentru viața noastră.

Nici chiar atunci când ți se pare că țelul cel mare al vieții nu mai are împlinire, că toate porțile sunt închise, că toate posibilitățile s-au blocat, nu trebuie să te lași cuprins de deznădejde. Sf. Părinți o spun foarte frumos: când calea ți se pare imposibilă, fă din imposibil o cale! Așadar, prin insistență și perseverență există posibilitatea ca Dumnezeu să facă o minune, iar minunea pe care o face Dumnezeu, de cele mai multe ori, nu vine direct din ceruri, ci vine tot prin oameni. Dintre toate minunile pe care le-a făcut Dumnezeu, cele mai multe le-a făcut prin oameni și prin însuși Fiul Său care a luat trup de om, care a venit și a trăit ca om în lume. Iar în viața noastră de zi cu zi, dacă vrem să ne facem un rechizitoriu al tuturor momentelor de criză din care am scăpat, vedem că nimeni altul decât Dumnezeu ne-a ajutat, însă tot prin oameni: fie ne-a deschis o porțiță într-un fel, fie ne-a dat o idee într-un alt fel, sau a trimis un om în calea noastră care ne-a dat un sfat la care niciodată nu ne-am gândit etc. Deci Dumnezeu, în general, lucrează prin oameni.

Așadar, femeia aceasta spera că cineva, cândva, vreodată va apărea într-un fel știut sau neștiut și o va vindeca pe fiica ei. Iar Mântuitorul Hristos tocmai trecea prin părțile acelea. Aici este un lucru demn de remarcat. Iisus nu și-a limitat plimbările Sale misionare numai în interiorul granițelor Palestinei. A trecut de aceste granițe la neamurile nealese, la popoarele păgâne, politeiste pentru a duce și acolo cuvântul propovăduirii Sale, pentru a-L descoperi pe Dumnezeu și acolo. Deci trecând Iisus prin părțile Sidonului, cum mergea El cu apostolii, femeia aceasta, ca și cum nu făcea nimic altceva decât să pândească la hotare dacă nu cumva vine vreun doctor străin din altă țară în țara ei, i-a ieșit în întâmpinare. Sau poate că lumea de acolo deja știa că în Israel a

apărut cineva care face lucruri minunate și prea înalte, cum nimeni nu a mai făcut până atunci, cum mărturisesc Sfinții Evangheliști.

Și cum a știut, sau cum nu a știut, femeii acesteia, datorită speranței ei, Duhul Sfânt i-a purtat pașii să se încrucișeze cu cărările Mântuitorului Hristos. Și ajungând lângă El se ținea în urma Lui și striga: „Iisuse, Fiul lui David”, adică Iisuse cel din casa lui David, descendent din regele David, „ai milă de mine”, exact așa cum noi cântăm la strună, în timpul slujbelor noastre dumnezeiești: „Doamne ai milă”, adică „Doamne miluiește”. Și ea tot așa se ținea și striga: „Doamne miluiește”. La un moment dat, cum relatează Sfântul Evanghelist, ucenicii auzind această continuă lamentație în spatele lor, la tăcerea prelungită a Mântuitorului, intervin: „Doamne, dă-i drumul, că ne deranjează, strigă în urma noastră” Și Mântuitorul le răspunde: „Lăsați-o să strige, că Eu nu am venit decât pentru oile pierdute ale casei lui Israel”.

Mare cuvânt și mare taină, greu de descifrat. Cum adică? Mântuitorul nu a venit decât pentru poporul ales? Nu spune Sfântul Ioan Evanghelistul în acel celebru verset că „atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe unicul Său Fiul L-a dat, ca tot cel ce crede într-Însul”, „tot cel ce crede”, nu numai poporul ales, „să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16)? Nu spune Sfântul Apostol Pavel către Timotei, în a doua scrisoare pe care i-a trimis-o că „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină”? Nu numai o anumită categorie, un anumit neam ales mai mult sau mai puțin, ci toți oamenii să se mântuiască. Sunt multe alte texte din Sfânta Scriptură, care arată cu precizie, în mod clar, indubitabil, că Iisus a fost trimis de Dumnezeu pentru toți oamenii. Poate că înșiși apostolii se vor fi mirat cum Mântuitorul le spunea ceva care aparent contrazicea ceea ce El însuși accentuase atât de clar de atâtea alte ori. Și acum le spune: „Nu sunt trimis decât numai pentru poporul lui Israel, pentru oile cele pierdute”.

Mântuitorul o spune cu înțelepciune, oarecum retoric, pentru declanșarea instructabilului și admirabilului dialog cu femeia canaaneancă, dar și cu un anumit reproș îndreptat spre iudei, numindu-i „oile cele pierdute ale casei lui Israel”.

Atunci, probabil că ucenicii vor fi rămas mirați. Însă femeia continua să strige și din nou ucenicii intervin și din nou Mântuitorul nu răspunde intervenției lor, dându-le o nouă lămurire: „Nu este bine să iei pâinea de la copii și să o arunci la câini”. Dacă primul cuvânt pe care l-a rostit Mântuitorul și care, cum spuneam, aparent implică o contradicție și îi va fi mirat pe ucenici, apoi cuvântul acesta, al doilea – că nu este bine să iei pâinea de la copii și să o arunci la câini, îi va fi uluit pur și simplu, neputând să-și explice ce vrea să zică Iisus prin cuvintele acestea. Ce legătură are pâinea unei familii, care este pentru hrana copiilor și a părinților, cu această situație, știind că pâinea, într-adevăr, se poate termina și trebuie economisită să-ți ajungă pentru timpul pentru care ai cumpărat-o, în vreme ce aici, Mântuitorul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, făcea minuni. Cine are putere să facă minuni, face în continuare. Nu se poate spune că cel care are putere să facă minuni, are putere în mod limitat, azi o face și

mâine nu o mai face, sau o face două, trei zile și apoi se termină. Este ca și un doctor. Dacă a învățat să vindece, să opereze, să prescrie rețete, a învățat să identifice bolile, aceasta o face toată viața lui. Nu i se termină învățătura și dintr-o dată nu mai poate să vindece sau să prescrie medicamente.

Să ne oprim asupra afirmației a Mântuitorului: „Nu sunt trimis decât numai pentru oile pierdute ale casei lui Israel”. Spun Sfinții Părinți că Mântuitorul Hristos știa că are de gând să vindece pe fiica acelei femei și să dea ascultare în final insistențelor ei, dar a spus aceasta pentru ca să-i întărească pe apostoli în convingerea că ei trebuie să devină fermentul, sămânța care să schimbe o mentalitate a propriului lor neam, a propriei lor familii. Iisus a venit în sânul poporului ales, însă a venit pentru toate neamurile și trebuia să facă vizibilă, clară în conștiința acestui popor acest lucru. El a venit să schimbe o mentalitate greșită a poporului ales legată de practicarea credinței cu alta nouă care va străluci, se va răspândi la toate celelalte neamuri. El este doar cel care-i trimite pe apostolii înnoii duhovnicește și mentalicește, cu un nou orizont religios, cu un nou mod de a înțelege religia lor, propria lor religie, propria lor lege: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia (care este de fapt o înnoire a Legii vechi și o deschidere spre universal) la toată zidirea” (Marcu 16, 15). Dacă Mântuitorul Hristos ar fi venit la ei și nu ar fi accentuat apartenența Lui la neamul lor sau ar fi venit ca un străin care nu prea are de a face cu neamul lor, l-ar fi ascultat, i-ar fi dat crezare, l-ar fi acreditat, l-ar fi urmat așa de mult? S-ar fi întrebat poate de ce să urmeze un străin, fie el și făcător de minuni dacă nu are nimic de a face cu neamul lor. Căci legea Vechiului Testament, care formase o mentalitate în sânul poporului ales, era de așa natură că fiecare evreu ținea extrem de mult la neamul lui, era, altfel spus, extrem de naționalist în ceea ce privește atât credința cât și tradiția lui. Nu exista nicidecum posibilitatea ca un străin să se strecoare în legea lor, în neamul lor, în tradiția lor, în credința lor. Știm că era prescris să nu se amestece cu alte neamuri. Și apoi să le vină lor un străin și să le reformeze lor credința? Nu ar fi fost de conceput! Bineînțeles că Dumnezeu ar fi putut face vreo minune în acest sens, dar Dumnezeu a vrut ca Fiul Său să intre în mod firesc, normal, natural în sânul lor, să fie unul de-ai lor, să le întărească conștiința că El este unul de-ai lor, să le ofere șansa de a fi crezut, urmat, ca ei să îi acorde creditul cuvenit chiar dacă nu imediat. Așa se explică faptul, oarecum contradictoriu, că Mântuitorul, deși a venit în lume pentru toată lumea, spune în acest context că „n-a venit decât pentru casa lui Israel”.

Acum să privim la doua expresie a Mântuitorului Hristos, aproape supărătoare pentru femeia canaaneancă: „Nu este bine să iei pâinea de la copii și să o arunci la câini”. Cum poate fi înțeleasă expresia asta? Căci Mântuitorul Hristos în mod vizibil o „insultă” pe acea femeie. Cum adică, numai oamenii din sânul poporului lui Israel sunt oameni și celelalte popoare sunt câini? Și numai ceea ce li se dă lor este pâine și ceea ce li se dă celorlalți sunt lături și sunt resturile care se aruncă de la masa stăpânilor? Sunt oamenii lui Israel stăpâni și celelalte

popoare slugile? Iată ce ar fi putut întreba femeia aceea, iată ce ar fi putut întreba înșiși ucenicii: „Doamne, dar ce înseamnă cuvântul acesta?”

Mântuitorul, aici, o pune pe femeie la încercare pentru întărirea credinței în fața apostolilor și a celor ce mergeau împreună cu ei. El o bruschează oarecum, însă canaaneanca nu dă atenție tonului cu care vorbește Mântuitorul, cuvintelor și expresiilor metaforei, căci aici este o metaforă pe care El a folosit-o. Dacă era mai puțin înțeleaptă, această femeie s-ar fi supărat și spunând că nu înțelege sau că este jignită, s-ar fi dus căutându-și poate pe altcineva și așteptând, cum aștepta de cine știe de când, să-i vindece copila altcineva. Însă femeia nu s-a lăsat intimidată, nu s-a lăsat îndepărtată de nimic și aici este ceea ce vrea Iisus să arate, pe lângă alte învățături, că atunci când ai un țel, când vrei să îndeplinești ceva, nu te lași dat în lături, nu te lași intimidat, nu lași ca flacăra entuziasmului din sufletul tău să se micșoreze în nici un fel, cum s-ar spune – nu te împiedici de nimic. Să știi ce vrei să faci, să-ți spui că acesta îți este țelul și că ai să reușești să treci peste toate baricadele pe care ți le pune viața în cale. Cuvintele Mântuitorului erau o baricadă, un obstacol în calea împlinirii pe care femeia o aștepta, împlinire care era scopul major al vieții ei.

Și Mântuitorul Hristos îi pune un prag de trecut în față, în fața apostolilor, ca să le dea acestora o lecție. De ce? Pentru că apostolii urmau să facă ceea ce femeia aceasta a făcut acum. Vedem că nu întâmplător Iisus aranjează lucrurile așa cum le aranjează, poate că șocând uneori, însă cu un țel precis.

Apostolii, după puțină vreme, urmau să apuce drumurile lumii, să călătorească prin Israel și prin alte ținuturi, fiind însărcinați de Mântuitorul să propovăduiască neamurilor Evanghelia. Cum s-ar spune, să-și îndeplinească țelul suprem al vieții lor. În momentul în care Mântuitorul le spune: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată zidirea” (Marcu 16, 15), în acel moment propovăduirea Evangheliei a devenit țelul suprem al lor. Iisus a vrut să le arate că atunci când ai un țel suprem, când știi care este acest țel, când ești conștient de validitatea lui pentru viața ta spirituală și pentru viața lumii, orice impediment, orice asperitate ar apărea în calea vieții, sunt toate de învins: nu te lași doborât, nu te lași micșorat, nu te lași intimidat, ci mergi înainte întocmai cum această femeie canaaneană a ignorat aparențele, conținând să strige către Mântuitorul: „Doamne, ai milă de fiica mea”. Așadar Iisus știa de la început că o va vindeca, însă le-a dat apostolilor o lecție foarte importantă pentru ceea ce urma să devină viața lor de atunci înainte.

Dar lecția dată apostolilor de Mântuitorul Hristos prin femeia canaaneană, de un deosebit curaj, este o lecție și pentru noi. În ce sens? În sensul că, așa cum am spus la început, este înălțător să îți alegi un țel, dar numai trecând prin foc spre a ajunge la el, numai atunci vrei reuși.

Este admirabil cât de frumos femeia a răspuns Mântuitorului, cu toate că a fost bruscată, cu câtă înțelepciune a continuat să insiste. Știm că, uneori, insistențele deranjează. Dar dacă insiști frumos, dacă știi să insiști cu înțelepciune și nu răspunzi la rău cu rău, ci cu smerenie și blândețe, precum canaaneanca: „Da, Doamne. Așa este. Dar și câinii mănâncă din fărâmiturile

care cad de al masa stăpânilor lor”, atunci ce-i spune Mântuitorul? „O, femeie, mare este credința ta”. Așadar când înțelepciunea se unește cu entuziasmul din sufletul tău pentru împlinirea țelului și cu un anumit curaj bazat pe smerenie și decență, poți să fii sigur că Dumnezeu va veni în ajutorul tău.

Deci să nu uitați: *E-nălțător să îți alegi un țel / Și-apoi trecând prin foc s-ajungi la el.*

DUMITRU ICHIM

Mi-e frică...

*Mi-e frică
să nu fugi în poveste,
de aceea
atât de strâns în brațe te țin...
Numai noi,
atât de singuri
în strania livadă cu pruni!
Deja
povestea își coboară podul...
Iazul vrăjit
se joacă acum cu două luni,
din părut în părut,
iar noi speriați
tot mereu rămânem repetenți
la același și-același sărut...*

Înțelepciunea iubirii

*— O să-l iubesc,
numai atunci
când râul se va-ntoarce spre apus. — Dar poate cine știe,
o întrerupse norul,
mi s-a-ntâmpat și mie
când aluniul din privirea ei
la toate scăpăra un nu.
Apoi tăcu,
ducând în brațe psalmul sfânt de dor
atât de feciorelnic în văpaie,
că sus, adânc strălucitorul luceafăr se opri
văzând că mirele,
ce o cânta către izvor,
purta hlamida diamantelor din ploaie.*

Ilogica logicii

lui Petru Ioan

Ilogic
sau poate chiar logic este
ca într-o zi toridă de vară
când soarele arde cu foc și cu pară
să privești ca Diogene la lumina lumânării
chipurile trecătorilor transpirați
și să te întrebi
care-i filosof
care-i om
și care este mai puțin sfeșnic
suport pentru zâmbetul veșnic.

Logic
sau illogic vorbind
de ce să umbli cu lumânarea morții
ca să găsești printre frescele vii
pe cei aleși ai sorții!
sau printre văgăuni și locuri uitate
să cauți comori ascunse
în verb și cuvinte
topite în magma fierbinte
născute mai ieri
din răstigniri și învieri.

Logic
sau poate illogic este
să ne mirăm de tabloul
pictat de îngerul păzitor
pe materialul din dotare
oferit de creator
cer și stele
unde vedem că un bărbat fără vârstă
trage după sine
pe caldarâmul proaspăt spălat
un năvod
plin cu cărțile înțelepciunii
scrise
ori încă nescrise
bordurate cu aurul propriilor vise.

*Logic
sau illogic este să ne întrebăm
dacă aceste cărămizi de hârtie
vor fi mâncate de lacome omizi
care vor zbura apoi din crisalide
fluturi colorați în tabloul vieții
unui om fără de vârstă
bătut de soarele unei amiezi toride.*

Temperatura din Rai

Sfântului Serafim de Sarov

*În mijlocul pădurii înghețate
cu zăpadă înaltă
ucenicul încălțat în ciubote vechi
sparte în tălpi
tremură și plânge:
părinte mor de frig!*

*Ava ridică mâinile
iar căldura se revarsă
peste pădurea trosnind de ger
peste nămeții înalți de omăt.*

*Ucenicul se încălzește
aruncă hainele
cojocul
scoate cizmele
privește zăpada înghețată
și mirat întreabă:*

*Ava
este așa de mare zăpușeală
dar zăpada nu se topește?*

*Aceasta este temperatura din rai
acolo nu-i nevoie de căldură
toți se îndestulează cu Dumnezeu
El nu topește ghețarii
doar împlânzește sufletele speriate.*

VICTOR RAVINI

***Miorița*, amenințarea morții și obținerea nemuririi**

Rezumat: *Cercetarea veche a Mioriței a analizat-o ca un text profan (exoteric) și a crezut că prezintă o crimă murdară pentru jaf. Rezultatele cercetătorilor sunt contradictorii și întunecoase, descurajante, dăunătoare individului și națiunii. Este necesară o nouă cercetare a Mioriței ca text sacru (esoteric). La nivel esoteric, conținutul este luminos. Miorița prezintă detașarea sufletească de cele lumești și înălțarea sufletului spre puritatea cerului.*

Abstract: *Miorița, the threat of death and the attainment of immortality*
The old research of Miorița analyzed it as a profane (exoteric) text and believed that it presented a dirty crime for robbery. The results of researchers are contradictory and dark, discouraging, harmful to the individual and the nation. A new research of Miorița as a sacred (esoteric) text is needed. At the esoteric level, the content is luminous. Miorița presents the detachment of the soul from the worldly life and the ascent of the soul towards the purity of heaven.

George Călinescu afirmă în *Istoria literaturii române* că *Miorița* este un mit și că „prin mit se înțelege o ficțiune ermetică, un simbol al unei idei generale.”¹ Se știe prea bine că orice mit are un aspect exterior (exoteric) profan și un conținut ermetic (esoteric) sacru și tainic. Totuși, cei care au încercat să descifreze tainele metaforelor și alegoriilor din *Miorița* au fost anatemiați și excluși din dezbaterile științifice, fără drept de apel, ca să nu mai îndrăznească nimeni să abordeze *Miorița* ca un mit și nu cumva să afle ce taine sacre au vrut strămoșii să ne transmită. Toți cercetătorii de până acum, în frunte cu Lucian Blaga și Mircea Eliade, au văzut doar aspectul exoteric (profan) al *Mioriței* și au înțeles că prezintă o crimă pentru jaf, care s-ar fi petrecut în realitate cândva în Carpați. Rezultatele cercetării anterioare se anulează de la sine, prin abundența erorilor metodologice, cum ar fi: metodologie neadecvată, lipsa oricărei metode, confuzii de definiții, nesocotirea multor cuvinte și versuri cheie, ba chiar și păreri bazate pe intuiții, oferite drept concluzii inatacabile.

Toți s-au poticnit de sensul concret al cuvintelor și au refuzat să vadă sensul abstract din metafore și alegorii. Au procedat de-a-ndoaselea și au luat abstracțiunile drept realități concrete. Au înțeles *Miorița* anapoda și au căutat felurite explicații creștinești sau filozofice, pentru atitudinea pasivă a ciobanului. Explicațiile lor divergente au ca numitor comun defăimarea

ciobanului acuzat de resemnare și lașitate. Romulus Vulcănescu afirmă că baciul acceptă pedeapsa cu moartea întrucât este conștient că e condamnat pentru unsprezece fărădelegi.²

Adrian Fochi, Eliade și mulți alții consideră că *Miorița* e un manual cu instrucțiuni cum să se facă o înmormântare ca să nu devină mortul strigoi. Fochi dezvoltă orientarea anti-mistică și anti-metafizică a lui Constantin Brăiloiu și afirmă că *Miorița* nu poate fi înțeleasă altfel, decât numai din perspectiva folcloristică și etnografică. El afirmă cu insistență, de mai multe ori, pe diferite pagini, că toate cercetările din perspectiva altor științe sunt neștiințifice și dușmănoase poporului. Toți cercetătorii care au o altă părere decât are Fochi sunt dușmanii poporului.³

S-a tot afirmat în unanimitate că *Miorița* înfățișează o întâmplare adevărată, un conflict social, juridic sau „rivalitate amoroasă”, ce se rezolvă prin omorâre și că e un bocet menit să-i ferească pe supraviețuitori de strigoi. Cercetarea anterioară e încununată de contribuția de 28 de pagini a lui Mircea Eliade la înțelegerea *Mioriței*.⁴ Eliade se aliniază la orientarea etnografică, sociologică și juridică, își însușește părerile filozofului marxist-leninist Pavel Apostol (fost Pál Erdős), ale lui Fochi și ale multor altora, cum că *Miorița* este o baladă despre o întâmplare reală, compusă contra strigoilor. Eliade vede ciobanul ca un om introvertit, contemplativ, resemnat, incapabil de vreo acțiune împotriva ucigașilor săi. Zice că păstorul înlocuiește o realitate tragică cu o imagine înfrumusețată dar amăgitoare, contrară adevărului. Eliade susține că fuga de adevăr a ciobanului e o compensație activă a pasivității sale reale și că denaturarea adevărului duce la o sublimă înfrumusețare a realității. Eliade afirmă că așa au procedat românii întotdeauna: au înfrumusețat istoria României, pentru a suporta mai ușor „teroarea istoriei”. Afirmatia lui Eliade e îndoielnică și avertizează străinii că românii își înfrumusețează istoria patriei contrar adevărului.

Eliade prezintă propriul său mesaj, ca și cum ar fi mesajul baciului din *Miorița*: „... deși ești gata să săvârșești orice, cu toate sacrificiile și oricât eroism, ești condamnat de istorie, aflându-te la răspântia invaziilor (nenumărate invazii barbare de la sfârșitul antichității până în evul mediu) sau în vecinătatea marilor puteri militare dinamizate de fanatisme imperialiste. Nu există apărare militară sau politică eficientă în fața „teroarei istoriei”, prin simplul fapt al inegalității zdrobitoare între invadatori și popoarele invadate.”⁵ Eliade a răstălmăcit mesajul *Mioriței* în sensul că trebuie să renunțăm la orice apărare militară sau politică față de vrăjmașii țării și să ne lăsăm invadați.

Cu asemenea rezultate ale cercetării de până acum, nici nu e de mirare că asta i-a făcut pe unii dintre noi să creadă că *Miorița* e dăunătoare individului și națiunii. Unii chiar au propus să aruncăm *Miorița* la gunoi și să o dăm uitării. Asta vine ca și cum ar zice cineva că obiectele din Tezaurul de la Pietroasa sunt tinichele ruginite și să le aruncăm la gunoi. Cercetarea *Mioriței* nu se poate opri la nivelul profan (exoteric) și la concluziile

dezastruoase ce denigrează ciobanul. Trebuie făcută o nouă analiză în care să ținem cont că *Miorița* este un mit. La nivel esoteric, *Miorița* nicidecum nu prezintă o tragedie și nicidecum nu putem atribui baciului sau subordonaților lui vreuna din acuzațiile cu care au fost ponegriți de către cercetătorii anteriori.

Analiza *Mioriței* ca un text esoteric arată că toate variantele ei prezintă o dramatică frământare sufletească despre detașarea de cele lumești și înălțarea sufletului spre cele mai înalte sfere luminoase. Finalul din *Miorița* descrie sentimentul de fericită contopire sufletească a personajului principal cu divinitatea naturii, nunta cosmică cu Mândra crăiasă, a lumii mireasă, divinitatea supremă din matriarhat și paleolitic. Această unire cu divinitatea se numește hierogamie (nuntă sfântă) și are loc în sufletul omului, oricât ar zice versurile că ar avea loc pe munte sau în cer. Muntele și cerul sunt simboluri pentru aspirațiile spirituale și apar în multe mitologii, ba chiar și în Biblie. În nicio variantă a *Mioriței* nu există vreo dovadă că acțiunea tragică, ce a întristat întreaga națiune română cât și pe străinii care au citit-o în traduceri, ar fi adevărată. Nimic nu este realitate concretă în *Miorița*. Totul este simbol cu multiple semnificații. Polisemantismul simbolurilor face ca *Miorița* să conțină mai multe idei decât cuvinte.

Ciobanul și cei ce au compus *Miorița* simt în natură prezența unui mister, misterul unei prezențe divine. Ei divinizează natura, îi atribuie suflet și însușiri omenеști. Se simt uniți sufletește cu toate câte se văd în natură, ba chiar și cu esența divină a naturii. Spațiul geografic descris în *Miorița* este o proiecție spre exterior a spațiului interior din sufletul ciobanului. Știm cu toții că această figură de stil se numește metonimie. Poeții anonimi care au creat *Miorița* nu știau ce e aceea metonimie, dar au știut să îmbine imagini externe și interne cu aceeași măiestrie ca și Eminescu, Petrarca, Dante sau alți mari scriitori. Spațiul mioritic este atât peisajul din Carpați, cum bine a spus Lucian Blaga, cât și peisajul feeric din sufletul ciobanului, o stare sufletească de fericire atotcuprinzătoare, a oricăruia dintre noi, când admirăm Carpații. Taina sacră din *Miorița* e misterul sufletului, vieții, morții și nemuririi, o temă mistică fundamentală în istoria literaturii universale și în toate religiile. Acest fenomen este bine studiat de către specialiștii în Știința religiilor.

Richard H. Jones, doctor în filozofie, autor a douăzeci și șase de cărți despre știință și religie, consideră că „Misticismul poate fi o încercare de a scăpa de condiția umană limitată sau, cel puțin pentru un anume fel mistic de viață, poate fi o re-deșteptare pentru a trăi sensul suprem al vieții.”⁶ El spune că misticismul fascinează nu numai pe cei care fac exerciții religioase, ci și pe filozofi, deoarece experiențele mistice încearcă să cunoască realitatea absolută, adică ceea ce se ascunde dincolo de cele cinci simțuri.⁷ Jones spune: „... cei neluminați se bazează întotdeauna pe înțelegerea lor nemistică a unor asemenea descrieri a ceea ce e mistic, ca fiind singura

adevărată. De aceea descrierile a ceva mistic se vor întemeia întotdeauna pe metafore.”⁸

Miorița conține metafore și alegorii ce se pot înțelege pe două niveluri semantice și trimit gândul unora sau altora pe două tărâmuri diferite: 1. Termenul concret este accesibil oricui și plasează înțelegerea textului pe un nivel exoteric (profan). 2. Însă scopul autorilor anonimi este ca termenul concret să trimită gândul ascultătorilor la termenul abstract, accesibil nu chiar oricui. Abstracțiunile plasează înțelegerea pe un nivel esoteric (tainic și sacru). *Miorița* a fost concepută de ciobani inițiați în misterele sufletului, vieții, morții, naturii și întregului univers, așa cum erau acestea cunoscute în vremurile arhaice. Metaforele și alegoriile din *Miorița* se adresează simultan la două categorii de ascultători sau cititori. Atât ciobanilor trecuți prin rituri de inițiere, cât și tuturor celor neinițiați, cum suntem noi toți, azi. Însă azi noi avem avantajul că citim cărțile unor specialiști care au studiat științific fenomenele astea și ne luminăm singuri, citind.

Ni s-a tot spus că *Miorița* prezintă o crimă pentru jaf și că personajul principal e avertizat, dar nu se opune. Cei care rămânem la sensul concret al cuvintelor, deci la nivel profan (exoteric), înțelegem *Miorița* ca o acțiune adevărată, tragică, fatalistă, întunecoasă și deprimantă. Cei care deslușim sensul abstract, așadar abordăm nivelul tainic și sacru (esoteric), înțelegem *Miorița* ca o experiență sufletească a personajului principal. Această experiență lăuntrică este înfățișată ca un rit de inițiere, de trecere printr-o moarte părelnică și simbolică, spre o fericită unire a sufletului omului cu divinitatea pe care o adoră și care întruchipează întreaga natură sau cosmosul.

Nivelul sacru e primordial, pe înțelesul ciobanilor inițiați în misterele religiei lor arhaice. Pe acest nivel abstract, *Miorița* are un mesaj luminos, pe care numai unii îl pot recepta. Nivelul profan este secundar și se adresează celor profani. Pe acest nivel concret, *Miorița* prezintă o acțiune tragică, întunecoasă. Așadar, variantele *Mioriței* conțin metafore și alegorii, ai căror termeni concreți duc la o înțelegere ca o realitate concretă și tragică, cât și la înțelegerea unei realități abstracte: o experiență sufletească, poetică, cu aspect religios, luminos și înălțător.

Cele două niveluri semantice se exclud reciproc, însă ambele au fost concepute simultan și cu un scop bine chibzuit. Țăranii ageri la minte – inițiați sau nu – care ne-au transmis *Miorița* peste generații, puteau să facă saltul de la termenii concreți la sensurile abstracte din metafore. Cei ce n-au priceput abstracțiunile au modificat versurile după cum li s-a părut lor că ar fi mai bine. Părelnica acțiune din *Miorița*, desfășurată într-un peisaj geografic, simbolizează o experiență sufletească și spirituală extrem de frumoasă, fericită și strălucitoare, care de fapt se desfășoară în peisajul lăuntric, sufletească, al ciobanului. Nivelul profan a fost alcătuit pentru a proteja taina din nivelul sacru, ca să nu fie accesibilă celor ce nu pricepeau sensul tainic din misterele religioase ale vremii. Și basmele străbune sunt tot

texte esoterice, cu caracter sacru. Formula de încheiere a basmelor, când povestitorul spune că aruncă prune uscate în ale guri căscate, se referă la două categorii de ascultători: cei ce au înțeles abstracțiunile și au rămas cu gura căscată de bucurie, cât și cei ce n-au înțeles abstracțiunile și au rămas cu gurile căscate de nedumerire.

De la paralelismul acestor două niveluri semantice, decurge înțelegerea *Mioriței* în două feluri diametral opuse. Cercetarea anterioară a coborât înțelegerea *Mioriței* la cel mai de jos nivel profan, la o interpretare juridică, la o crimă josnică, pentru jaf și la incapacitatea ciobanului de a se apăra. Analiza mea abordează variantele *Mioriței* ca texte sacre, pe nivel esoteric și propune o nouă înțelegere, din cu totul alt unghi de vedere, mai larg și întru totul luminos. Am analizat sinoptic 973 de variante, prin metoda comparativ-calitativă, care nu s-a mai folosit până acum, și am explicat sensurile abstracte din metafore și alegorii care una spun și alta vor să zică.⁹

Nimic nu este real în *Miorița*. Toate câte par reale sunt imaginea unor simboluri tainice, dar ușor descifrabile. O serie de elemente, cum ar fi: sfătuirea ciobanilor din *Miorița* în temeiul unei legi cu caracter religios și cu implicații cosmice, planificarea uciderii la ceasuri sau zile sfinte, în funcție de poziția soarelui, multitudinea nefirească a armelor ucigașe, procedura uciderii, cât și cifrele cu valori simbolice exclud motivele sociale sau juridice și scot în evidență că e vorba de un sacrificiu religios. Faptele la care se gândește ciobanul din *Miorița* sunt perfect logice ca mimesis, ca o imitație a unei ucideri, în cadrul unui ritual cu aspect teatral. Totul poate fi o reprezentare de teatru popular, în care ciobanul este actor principal și regizor. El își imaginează că va juca rolul unui personaj mitologic, într-o dramă religioasă, o liturghie pre-creștină.

Textul *Mioriței* nu prezintă o ucidere adevărată, ci scenariul unui ritual religios. Toată acțiunea este imaginară și simbolică. Singura acțiune care are loc în *Miorița* este convorbirea ciobanului cu mioara năzdrăvană despre o eventuală acțiune ce nu are loc niciodată. Dialogul ciobanului cu mioara este un monolog interior. Mioara este un alter ego al ciobanului și nicidecum un oracol, cum a afirmat Eliade. Mioara nu se încadrează în fenomenologia oracolelor, ci în fenomenologia călăuzului spiritual (mistagog). La fel cum Virgiliu e călăuz pentru Dante în *Divina Comedie* sau Mefisto pentru *Faust* al lui Goethe. Ciobanul își imaginează un ritual ce imită o ucidere. El simte etapele ritualului în suflet, într-o visare poetică, cu ochii deschiși. El își imaginează că mama lui îl va căuta și va întreba de el. Partitura ei de vorbe nu e rostită de ea, ci sunt vorbe imaginate de el. Oricine poate să vadă că în *Miorița* nu există dovezi sigure despre un omor adevărat, care să fi avut loc cândva undeva, cu caracter religios, ca în sacrificiile analizate de Jones, sau juridic ca în *Baltagul* lui Sadoveanu.

Dimpotrivă există dovezi că omorul și îngroparea sunt doar planificarea sau proiectul unei drame rituale ca acelea explicate de Victor Turner.¹⁰ Proiectul nu se efectuează și rămâne o visare cu ochii deschiși, în

timp ce ciobanul vorbește cu mioara năzdrăvană. Mioara simbolizează acea parte a sufletului pe care Carl Gustav Jung o numește Anima și e legată de arhetipul matern subconștient.¹¹ În varianta publicată de Alecsandri, nu degeaba se spune în trei locuri diferite că baciul are mulți câini. De ce îi zice mioara să-și cheme un singur câine (cel mai frățesc și mai bărbătesc) și nu toți câinii? Nici cel mai fioros câine nu l-ar putea apăra de doi vrăjmași. Câinele nu are menirea să îl apere, ci personifică acea parte a sufletului numită Animus, legată de arhetipul patern. Jung ne ajută să înțelegem că mioara îl îndeamnă pe cioban să participe la drama rituală cu bărbăție. Nicio variantă a *Mioriței* nu conține o acțiune reală, ci doar acțiuni ce au loc în imaginația ciobanului, pentru a ilustra astfel frământările lui sufletești. În consecință, *Miorița* nu aparține genului epic, cum s-a crezut, ci genului liric.

În câteva variante ale *Mioriței*, personajul principal este un erou mitologic, care se lasă ucis, îngropat, pe mormântul lui crește iarbă, mama lui îl reînvie, iar el își reia activitatea. Asemănarea cu alte mituri de la alte popoare antice este izbitoare, însă nu există nicio dovadă de influență de la unii la alții, ci toate pot să fie creații independente și pornesc de la același mono-mit universal al unui zeu ce moare pentru a reînvia în fiecare an, spre binele oricărei societăți arhaice.

În concluzie: Ciobanul din *Miorița* ne destăinuie că se unește cu frumusețea și iubirea dumnezeiască și astfel timpul se oprește în loc. El obține fericirea și sentimentul nemuririi, măcar pentru o clipă, care însă devine egală cu eternitatea, ceea ce Gilgameș, Faust (deci însuși Goethe, care s-a auto-portretizat în personajul său, la care a scris timp de 60 de ani) sau alte personaje din literatura universală și-au dorit, s-au zbatut să obțină, dar n-au obținut. Performanța spirituală la care a ajuns personajul principal din *Miorița* n-a mai fost egalată decât de către unele personalități marcante din istoria religiilor și de nenumărați alți oameni rămași anonimi, printre care și autorii *Mioriței*, ce și-au immortalizat astfel propriile lor experiențe sufletești și spirituale.

Toți avem libertatea să înțelegem *Miorița* ca un text sacru sau profan, după cum vrem și cum ne place într-o zi sau în altă zi. Avem libertatea să ne întristăm sau să ne înălțăm sufletește împreună cu ciobanul, până la soare, la lună, la stele și la Luceafărul lui Eminescu.

BIBLIOGRAFIE:

- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1986 (prima ediție 1941).
- Eliade, Mircea, *De la Zalmoxis la Gengis-han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980.
- Fochi, Adrian, *Miorița*, Editura Academiei Române, București, 1964.
- Jones, Richard H., *Mysticism examined. Philosophical Inquiries into Mysticism*, State University of New York Press, Albany, 1993.
- Jung, Carl Gustav, *Seelenprobleme der Gegenwart*, Rascher Verlag, Zürich und Leipzig, 1941.
- Ravini, Victor, *Miorița. Izvorul nemuririi*, Editura Alcor EDIMPEX, București, 2017 (prima ediție 2016).
- Turner, Victor, *From Ritual to Theatre. The Human Seriousness of Play*, PAJ Publications, A Division of Performing Arts Journal Inc, New York, 1982.
- Vulcănescu, Romulus, *Etnologie juridică*, Editura Academiei Române, București, 1970.

NOTE:

- ¹ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1986, pp. 58-59 (prima ediție 1941).
- ² Romulus Vulcănescu, *Etnologie juridică*, Editura Academiei Române, București, 1970, pp. 222-232.
- ³ Adrian Fochi, *Miorița*, Editura Academiei Române, București, 1964.
- ⁴ Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Gengis-han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, pp. 223-250.
- ⁵ *Idem*, p. 249.
- ⁶ Mysticism may be an attempt to escape the human condition, or, for at least some one mystical way of life, may be a reawakening to its ultimate significance. (Richard H. Jones, *Mysticism examined. Philosophical Inquiries into Mysticism*, State University of New York Press, Albany, 1993, p. 215).
- ⁷ Mysticism fascinates philosophers because of the experiences mystics take to be cognitive of ultimate reality (*Idem*, p. 15).
- ⁸ ... the unenlightened will always rely upon their nonmystical understanding of such characterisations of the mystical as 'one' and 'reality'. To that extent, positive characterisations of the mystical will always be based upon metaphor (*Idem*, p. 122).
- ⁹ Victor Ravini, *Miorița. Izvorul nemuririi*, Editura Alcor EDIMPEX, București, 2017 (prima ediție 2016).
- ¹⁰ Victor Turner, *From Ritual to Theatre. The Human Seriousness of Play*, PAJ Publications, A Division of Performing Arts Journal Inc, New York, 1982.
- ¹¹ Carl Gustav Jung, *Seelenprobleme der Gegenwart*, Rascher Verlag, Zürich und Leipzig, 1941, pp. 191-202.

Liniștea adevărată

*Te trezești ca și cum te-ai naște a șaizeci și noua oară,
nu e dimineață, nu e nici seară,
pare o zi de pe altă lume, iar tu acolo nu ai ajuns
pentru că încă nu știi unde este,
n-ai aflat nimic despre celălalt tărâm în care oamenii dispar
ca și cum n-ar fi existat,
ții minte că nu te puteai ridica decât în ochii unei femei
despre care ai aflat mai târziu,
stând la sânul ei ca mai târziu la alimentara
pentru o sticlă de lapte,
apoi ai început să afli atât de multe lucruri despre lumea
în care ai venit și din care te pregătești să pleci
fără bagaje, ca în visul din noaptea prin care ai trecut
ca într-un înot peste o apă limpede precum cerul
prin care zburai, încât ți-e greu să mai privești înapoi,*

*te speli pe ochi ca în botezul de atunci, singur
acum, doar aruncat în oglinda din față
care se face țândări pe care peste zi le aduni
ca într-un puzzle copilul care vede în final
imaginea unui om bătrân amintindu-i de el
când pescuia într-un iaz îngeri ale căror pene
păreau pești care-ți îndeplineau toate dorințele
numai pe ultima nu,
ieși apoi în lume ca din scutece, pur ca o lacrimă
pe obrazul mamei care știe că lumea te va înghiți
și nu te vei mai întoarce la ea,
ca dintr-un război al nimănui împotriva tuturor,*

*dar tu știi că azi e la fel ca mâine,
așa cum ieri va exista de aici înainte
în fiecare zi,*

*prima ușă deschisă e un zid după care vezi berlinul liber,
iar înapoi, kremlinul ocupat de funingine –*

*nu e liniște mai adevărată decât cea de dinainte de a te naște
libertate mai absurdă ca lumea din care faci parte
și nu o mai înțelegi –*

*de aici înainte va fi tot timpul duminică,
iar bisericile pline de suflete fără trupuri
care vor fi zidite până la cerul sprijint pe ele;*

*tu vei călători mai departe,
mai încet, tot mai încet...*

ELENA M. CÎMPAN

În căutarea unei străzi pierdute

*Caut o stradă de scris
Care să poată fi scrisă cu toate ale ei
Văzute și nevăzute
Aș vrea să aibă un nume și ceva atrăgător
O stradă care să-mi dea impresia când trec pe ea
Că mă plimb prin viața mea, prin gândurile mele,
Prin secole, fără oprire –
Dar strada aceasta nu există
Mă întâlnesc cu domnul H., profesorul,
Și-mi spune că îi este urât, că nici oameni nu mai sunt,
Cei vechi s-au dus, iar ceilalți umblă cu mașini
Chiar de la o poartă la alta,
Aproape că aș inventa o stradă
I-aș da un nume frumos
Și aș deschide-o spre a fi vizitată
De fiecare dată când cineva caută
O stradă pierdută...*

Strada Toamnei

*Astăzi m-am gândit să merg pe strada Toamnei
Pentru că tot a venit de câteva zile toamna
Și încă nu-mi dau seama de portretul ei
De anotimpul cu strada lui,
La pas, în ritmul vieții, al inimii
(în parc tocmai se desfășoară crosul inimii)
Inima aceasta necunoscută
Aș putea să spun că sunt în inima toamnei
Pe strada aceasta cu sens unic,
Și în inima toamnei e bine
Copaci bătrâni au fructe triste
La câteva case, recolta e scoasă de vânzare,
Mă gândesc la fructele străine
Care nu sunt din toamna mea,
Pe strada Toamnei nu sunt blocuri, numai case -
Nu știu dacă este un detaliu semnificativ,
Dar pe ziduri se văd desene fără nicio noimă
Înseamnă că și alții au căutat toamna,
Sunt singurul trecător la ora aceasta
Pe strada Toamnei
E ciudat, încât la capătul unde ajung tot
În singurătate
Mă gândesc dacă să merg la stânga
Sau la dreapta și, în cele din urmă,
Decid ușor spre stânga
Pentru că mi-am amintit
Ce mi-a spus Aneta ieri, la Conferința soțului ei,
Michael Șafir, despre identitate și criza ei,
Despre stânga, ca parte feminină
Plină de anima și de mângâiere...*

Strada George Coșbuc

*După ce am intrat pe strada George Coșbuc
Imediat după biserica preotului poet,
Cu poezia în cap și-n buzunare
Recitând cele mai frumoase imagini,
Pentru o clipă am avut senzația
Că strada aceasta ar trebui să nu se mai termine
Să meargă, să tot merg, cel puțin până departe
În satul unde s-a născut Coșbuc –
În liniștea amurgului se aud frunzele
Căzând din copaci, diafan,
Miroase a lume goală, ca o scorbură
Amestecată în poveste,
Nu trec prea des pe strada aceasta
Dintr-o vină de a-mi plăcea mai mult
Strada decât poetul,
Recunosc -
Merg pe o parte, mă întorc pe cealaltă
Ca într-un pat încăpător, tihnit,
În colț, se vede mai bine bustul lui Nicolae Pletosu
Ce ciudat
Alte și alte expresii au stanele din piatră
Sau din ce lut vor mai fi fiind,
Ele rezistă mai mult decât clădiri, decât oameni, decât vise,
Da, statuile sunt eterne, ca grădinile...
Casa de cultură mai are un măr de plastic în față
O căsuță din lemn așteaptă Târgul de Crăciun
Pe care scrie „o cană de fericire”,
Să fie iarna pe uliță, să fie mama
Da, rămân poeziile învățate în școală
Călători trecători,
Rămân amintiri bucurii,
Străzile se transformă în subiect
De lungi discuții
Am citit că atunci când suntem copii
Fericirea e un obiect (o ciocolată, o carte)
Dar mai târziu, când nu mai suntem copii
Adevărați, fericirea e doar un cuvânt,
Cred că și strada e doar un cuvânt
Și George Coșbuc e cuvânt
Într-o lume de cuvinte...*

IPS MITROPOLIT DR. NICOLAE CONDREA

Cuvânt de binecuvântare

MITROPOLIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A CELOR DOUĂ AMERICI
THE ROMANIAN ORTHODOX METROPOLIA OF THE AMERICAS

Most Reverend Dr. NICOLAE CONDREA
Archbishop and Metropolitan

5410 N. Newland Ave. Chicago IL 60656
tel: 773.774.1677; fax: 773.774.1805;
www.mitropolia.us; email: contact@mitropolia.us

12 ianuarie 2023

Participanților la a 30-a ediție a Simpozionului anual “Mihai Eminescu”,
14 ianuarie 2023, New York

Mă bucur să adresez acest cuvânt de salut și binecuvântare participanților la această ediție jubiliară a Simpozionului anual “Mihai Eminescu” organizat de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă în parteneriat cu Academia Oamenilor de Știință din România (Filiala SUA), Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România și Mitropolia noastră Ortodoxă Română a celor două Americi.

Acest Simpozion este un prilej deosebit de a comemora cu prețuire pe marele nostru poet Mihai Eminescu și de a mulțumi lui Dumnezeu pentru darul făcut poporului român prin acest geniu al literaturii române, un om cu o cultură vastă și un român cu o deschidere universală deosebită.

Tema Simpozionului *Educația și cultura română de azi. Evaluare și direcții* se dorește o provocare adresată poetului Eminescu însuși. Cu siguranță, poetul va răspunde prin gura participanților oferindu-ne tuturor prilej de reflecție asupra acestui domeniu atât de important pentru viitorul națiunii române, *Educația*.

Îi felicităm pe organizatori și adresăm cuvânt de binecuvântare tuturor participanților la acest Simpozion, alături de o rugăciune de pomenire pentru poetul nostru național Mihai Eminescu.

Cu arhierești binecuvântări și dorințe de bine,

Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române
a celor două Americi

PROF. UNIV. DR. N. GEORGESCU

La o fotografie a lui Eminescu

Eminescologie pe Internet

N-am mai contemplat de mult chipul lui M. Eminescu în fotografii, mai exact de când am opinat că prima fotografie a poetului, aceea de la 18 ani, era făcută pentru Veronica Micle și atesta că ei doi se cunoșteau de la această vârstă, împotriva informației lui Iacob Negruzzi că s-au văzut prima dată la 22 de ani... Mă bazam pe nuvela *La aniversară* și pe o scrisoare a Harietei către Cornelia Emilian. Este inconvenabil, deci nu se discută. Știind că toate cele patru fotografii ale poetului au fiecare mica ei mitologie, și că niciuna dintre celelalte aduse în câmpul ziaristicii de-a lungul timpului n-a

fost primită – am lăsat deoparte subiectul pentru o eventuală sinteză. Îmi rămâne regretul că n-am „fabricat” încă prilejul de a vorbi despre un text excelent al lui G. Călinescu prin care demonstrează cu vervă și adâncă știință de carte în același timp că o fotografie descoperită de el însuși îl reprezintă pe poet (nici el n-a fost luat în seamă; textul a rămas în *Adevărul literar și artistic*, nici măcar dl. Nicolae Mecu, în monumentală-i ediție de la FCR nu-l redescoperă...).

Acum, recent, dl. Profesor Ion Ionescu Bucovu publică un text despre fotografia poetului din 1887, de la bolnița Mănăstirii Neamț, care mă irită și-mi suscită, în același timp, atenția. Textul se află pe prestigiosul *Academia.edu*, la care sunt și eu abonat, unde public de asemenea și care-mi trimite cu regularitate noutățile. Observ că de aici migrează pe multe alte postări, reduplicând îndoilele autorului dacă o fi sau n-o fi autentică această fotografie, dacă n-o fi cumva un colaj cu un trup oarecare căruia i s-a atașat chipul poezului de către Octav Minar, etc. (Dl Ion Ionescu Bucovu este un om împăciuitor, sfătuindu-ne să-i acordăm lui Octav Minar credit pentru că un iubitor de Eminescu, așa cum a fost acesta, nu poate arunca pe piață falsuri, plastografii, etc...).

De ce mă irită? – Pentru că spune ineptii ca acestea: „Se știe că la Mănăstirea Neamț Eminescu a fost internat între 9 noiembrie 1886 și 9 aprilie 1887, fiind tratat rudimentar cu găleți de apă aruncată în cap, cu cufundări în puțină și cu bătaii cu frânghia udă”; „Spitalul din pădure”- cum îl numește doctorul Panait Zosin, care l-a tratat un timp pe Eminescu era o bolniță rudimentară care între timp s-a distrus, lăsând locul actualului edificiu.” Doctorul Panait Zosin a venit la bolnița de la Neamț în anul 1900, împreună cu soția și cu soacra sa, practicând amorul în trei, motivând că e liber cugetător, medic (era și tânăr socialist), drept pentru care obșteea sătească i-a intentat proces pentru imoralitate, el s-a apărut printr-o broșură unde-și clamează dreptul la iubirea care-i place, dar a trebuit să părăsească locul învins de neiertătorii judecători. A văzut scriptele spitalului, a tăiat diagnosticul pus în dreptul lui Eminescu scriind deasupra *delirium tremens* – și a descris procedurile medicale după mărturii de peste 15 ani și din amintirile unui bătrân pacient care se aciuase aici și pretindea că l-a cunoscut până și pe Eminescu. Textul lui s-a publicat în revista *Spitalul*, din Iași, publicație de prestigiu medical (patronată de A. D. Xenopol) și de aceea este luat în considerație. Asta mă irită: am scris pe larg despre subiect, cu fel de fel de citate și argumente – dar degeaba, se vede. După ce că suntem, iată, o mână de iubitori ai lui Eminescu, nu ne adăpostește un institut, o revistă, o instituție culturală ori educativă – nici noi între noi nu ne citim, baremi ca să depășim penibilul: cum să-l fi tratat Zosin pe Eminescu?! E un martor mincinos – și cu asta să-l ținem cel puțin în suspiciuni. Ce bătaii cu frânghia udă ori băi cu apă rece (iarna!) – când omul acesta, despre Eminescu vorbesc, trimitea poezii la *Convorbiri literare* (i se publică *De ce nu-mi vii*, dar mănunchiul de literatură populară, nu: abia peste 10 ani de la moartea

poetului Iacob Negruzzi le va publica), protesta în ziare de la București să nu se facă chete publice în numele său, primea oaspeți și se plimba prin pădurile din jur...

Un 15 ianuarie de infern

Și iată ce mă incită cu adevărat: în această fotografie Eminescu ține un ziar în mână. Ceruse printr-o scrisoare bine cunoscută tipografiei Socec et Teclu:

Stimate domnule,

Vă rog a mi se trimite, conform promisiunii D-voastre, numerii pe ianuarie și februarie ale Convorbirilor literare.

Al d-voastre devotat M. Eminescu

Nu ține, însă, pe genunche o revistă, după cum se observă, ci un ziar, al cărui titlu nu este văzut de aparatul rudimentar de fotografiat de la 1887. Dar întregim noi: nu poate fi vorba decât de ziarul *Lupta*, unde se petrece un episod foarte important, ocultat cred (nu uitat!), din viața târzie a lui Eminescu. Mă autocitez – mai exact spus, reiterez citatele preluate din documentele de epocă dar actualizez comentariile, lăsând „tinerii ziariști” să mă denunțe ca autoplagiator – dar sărându-mi inima, cum se zice, cu astuparea gurilor dornice de hulpave scandaluri.

Abia mutat de la Iași la București, ziarul lui Constantin Mille, G. Panu, Al. Vlahuță etc. (socialiști sau de coloratură socialistă, prieteni sau cunoscuți ai lui Eminescu) află despre internarea poetului la bolnița Mănăstirii Neamț – și au o inițiativă cu totul specială: de a organiza chete publice pentru poet. Este momentul schimbării: până acum contribuiau cu bani, în mod confidențial, la adăugarea veniturilor lui Eminescu, junimiștii: făceau liste, țineau între ei evidența, era o afacere de familie, cum se spune. C. Mille externalizează, în termenii noștri, lucrarea. Pentru asta îi trebuie motivație teoretică: nimic mai simplu, Eminescu este exemplul ideal al geniului neînțeles de către societatea burgheză, etc. (clișeele socialiste erau la început). Mai trebuie dovedit doar că poetul este în lipsă de resurse financiare. Nimic mai simplu, iarăși: i se explică publicului cititor boala poetului. Asta stârnește și milă, compasiune, etc. – deci aduce bani. C. Mille alege ziua de 15 ianuarie (noi sărbătorim azi exclusiv nașterea lui Eminescu; sunt indicii că poetul își cunoștea ambele zile de naștere, pentru că el însuși scria în *Albumul Junimii* că s-a născut la 20 decembrie 1849, dar în notița biografică din volumul german *Rumaenische Dichtungen*, semnată de Mite Kremnitz care nu putea avea informațiile decât de la el, este dat ca an de naștere 1850). Textul lui ocupă două pagini masive de ziar. Spicuim, pentru a nu mai lăsa loc de interpretări:

„Eminescu. E frică condeiului parcă să atingă acest nume. Pe cerul întunecat al literaturii române luci odată puternicul talent al lui Eminescu, care făcu să piară prin lumina lui strălucirea nefirească a gloriilor fabricate de prostia omenească.”

E oarecum nostim: C. Mille „textualizează” între *La steaua și Prostia omenească* de Creangă. Peste numai câteva luni, însă, *Lupta* va începe, prin pana lui Florentin, campania de denigrare a lui Ion Creangă cu acușări stupide de plagiat, pentru care autorului nu i se va da dreptul la replică (împreună cu prietenii săi, autori ai cărții didactice în chestiune, va răspunde într-o broșură; textul îi aparține lui Creangă). *Lupta* lui G. Panu se mută, pare-se, de la Iași, la București pentru a câștiga distanța necesară: Centrul înseamnă nu numai uitarea marginii, dar și judecarea ei. Cum ar spune Creangă: ajunge puiul să învețe pe găină.

Serie sau șir neîntrerupt de martiri

C. Mille continuă această țesătură de replici simbolice într-o lume saturată de simboluri:

Si această slavă a scriitorului, această lumină vie care a întunecat totul, a făcut ca lumea să uite pe om. Ca și când în dosul scrisului său nu ar fi ființa omenească care suferă și care dă publicului, cristalizate în forme gingașe, tocmai suferințele ce-i sfărâmă trupul, ce-i istovesc puterile poetului. Și când mă scobor din sfera senină a scriitorului în noroiul zilnic al vieții omenești, oh! parcă mi-e frică să ating cu condeiul numele acestui om, întocmai cum ți-e teamă o rană deschisă să atingi. În lunga serie de martiri literari nu e nici o viață mai jalnică cum e cea a lui Eminescu.

Iarăși întrerupem, obligați de text. Peste doi ani, în 1888, Eminescu va veni în București, adus de Veronica Micle, va locui pe lângă redacția *Luptei* și va lua din când în când masa chiar la G. Panu acasă. Aceasta povestește, peste timp:

Într-o seară, după masă, deodată văd în Eminescu manifestându-se vechea lui natură, încep să râdă și să glumească, să vorbească cu cei de față și să persifleze pe unii cu mult spirit. Ne-am bucurat cu toții și am început să-i punem tot mai mult la încercare, speranța născându-ni-se că remediul poate avea loc. Zadarnic; după cinci minute el căzu din nou în mutismul obișnuit, având aerul că nu mai cunoaște, sau puțin îl importă lumea ce-l înconjură. Stătu vreun sfert de ceas în prostație, apoi întorcându-se către mine îmi zise încet ca să nu fie auzit de ceilalți:

– Panule, știi tu că în lumea aceasta nu este nimic mai interesant decât istoria poporului nostru; *trecutul lui, tot, tot, este un șir neîntrerupt de martiri*. Ți-o spun ție fiindcă tu te-ai ocupat cu istoria românilor. Apoi s-a sculat și fără să zică nimic a plecat. De atunci n-a mai venit la masă la mine (s. n.).

Este un adio eminescian la G. Panu, un gest ce poate servi drept model de neînțelegere: Eminescu îl citează pe C. Mille iar G. Panu îl crede doar fascinat de ideea națională! Memorialistul, martorul lui Eminescu, vrea să transmită o cugetare a poetului despre istorie, martiraj etc. În realitate, având în vedere tocmai această lume simbolică în care se țese replica, reiese că, de fapt, Eminescu îl persiflează cu mult spirit exact pe cel care povestește, și răspunde la sloganul din textul de chetă al lui C. Mille (el însuși de față, probabil): „în lunga serie de martiri literari nu e nici o viață mai jalnică cum e cea a lui Eminescu”. Reținem că Eminescu va veni, în 1888, lângă grupul de la *Lupta* – care, însă, nu-l va mai ajuta, așa cum o făcuse, în intenție cel puțin, cu un an înainte: între timp au fost alegeri, liberalii au căzut, grupurile și grupusculele politice sunt preocupate de alianțe, exemplul Eminescu nu mai „dă bine” pentru G. Panu. În 1889, la 13 ianuarie, va vorbi de „bietul Eminescu” și va dezvălui lumii ultimele secrete și simboluri din viața care începe să devină cu adevărat secretă a poetului. Martorii lui Eminescu sunt, totuși, aceștia: C. Mille, G. Panu, Al. Vlahuță, V. G. Morțun etc. Ei vorbesc de martiri, martiraj etc. – dar într-un limbaj care, reintrodus în epocă, se dovedește a fi duplicitar. Adevărații martori ai poetului fie s-au pierdut prin arhive ori în pagini de ziare și reviste – și speranța recuperării lor este vie de zeci de ani – fie au tăcut pur și simplu, după îndemnul lui Kant citat, peste ani, de I. E. Torouțiu: „Dacă vorbești spune numai adevărul; dar cine te silește să vorbești întotdeauna? Când nu poți spune adevărul, taci”. Oare cine i-o fi obligat să vorbească pe G. Panu, pe C. Mille?... Titu Maiorescu, de pildă, tace – și filosof a rămas; și la fel ca el tac atâția și atâția alți cunoscuți ai poetului...

Resortul conveniențelor

Continuă C. Mille, în acest 15 ianuarie pe care îl vom considera ziua de naștere a lui Eminescu:

Pe scriitor cu toții îl cunoașteți; pe om, însă, puțin, foarte puțin. Voi ridica astăzi, pe cât îmi stă în putință, vâlul acestui trai, sondând durerea care i-a sfărâmat mințile. Și dacă am curajul să vorbesc de om, este că, dacă nu moartea și-a întins umbra peste dânsul, ceva mai josnic ca moartea îl acoperă. Omul cugetător, scriitorul care a știut să întrupeze în vorbe așa gingașe vorba românească, nu mai există. Tot ce a rămas din Eminescu e animalul care-și îndeplinește funcțiunile, mașinăria omenească pe care n-o mai însuflețește suflul cugetării. Sunt oameni care au iubit prea mult și puterea de a iubi au pierdut-o în aceste încercări supreme. Cugetarea prea adâncă i-a luat lui puterea de a cugeta. Și când mă gândesc la soarta acestui om, mă înfior. Iată o ființă superioară, individualitate pe care omenirea o dă la iveală numai în intervale foarte rare, rezultantă a peste un veac de eforturi și încercări, iată un om care este suprema efortare a veacului, eflorescentă, tot așa de rară ca și aceea a plantei cactus. Si această personalitate, această ființă

extraordinară, cât a dus viața vie a fost necunoscut de toți, dezgustat și amărât, iar astăzi, după ce slava i s-a recunoscut, duce greul jug al vieții moarte într-o casă de nebuni.

Ne oprim nu pentru a observa că C. Mille începe să scrie, de emoție, în proză ritmată. Dar ceea ce face el, aici, se numește o condamnare la moarte civilă. Talentul său de ziarist nu intră în discuție: peste numai un an, la 1888, C. Mille va întemeia *Adevărul*, unul dintre cele mai importante ziare de la noi, pe care-l va conduce glorios aproape patru decenii. Acest text al său conține, pe de altă parte, imaginile-șablon legate de viața târzie a lui Eminescu, pe care le vom regăsi la toți marii biografi ai poetului. Imaginea florii de cactus, de pildă, va fi schimbată doar calitativ la G. Călinescu (unul dintre colaboratorii asidui ai *Adevărului*) devenind floare de crin (poate chiar cu gândul la poezia Veronicăi Micle).

Și chiar această nebunie e o tortură pentru dânsul. Nebunia i-a pus cu desăvârșire vâlul înconștientului între el și lume. Ea stă în aceea că în capul lui s-au sfărâmat resorturile minții care te fac să ai și oarecare conveniențe sociale, care stăpânesc înclinările firești. Închipuiți-vă că vedeți o femeie frumoasă, cu forme bogate, o femeie care deșteaptă în tine pofta firească de a o poseda. Închipuindu-ți că acea femeie este nevasta sau amanta ta, desigur nu te-ai opri nici un minut să atingi sânul, să o cîșpești chiar. Pe acea femeie nu o cunoști însă, o găsești pe stradă sau într-un bal. Desigur că conveniențele sociale te opresc să-ți dai curs liber dorințelor lăuntrice. De îndată ce acest resort care te ține pe loc e rupt, omul în această privință este nebun, deși în toate celelalte relațiuni cu semenii săi poate să fie cât de sănătos. Tocmai acest resort al conveniențelor e rupt la Eminescu. El nu mai poate opri cursul înclinărilor firești. Desigur că această nebunie e o nebunie lucidă, o nebunie care te face să știi că ești nebun, care te face să-ți anihilezi și mai mult cugetarea plimbându-te printre nebunii și călugării de la Mănăstirea Neamțului... Căci acolo a ajuns bietul Eminescu.

Astăzi, o asemenea descriere a „nebuniei lucide” ar stârni zâmbete și, cel mult, întrebarea: de când golănia stradală, culpabilă desigur, se cheamă ieșire din minți?! Eminescu a fost găsit vinovat pentru că tulbura liniștea publică, dus la poliție, în Iași, prietenul său Vasile Burlă nu s-a mai nimerit pe aproape să-l salveze (se știe că altă dată acesta l-a scos din arest), au fost chemați doctorii, au făcut certificatul medical – în care se scrie negru pe alb că este necesară reclusiunea insurgentului spre binele societății – și a urmat drumul la Mănăstirea Neamț, cu jandarm la spate.

S-a păstrat un fragment din însemnarea unui preot pe o carte de rugăciuni:

Pe zioa de Sf. Voievozi în anul 1886 m-au chemat la m-reă Neamțu, la bolniță, și l-am spovedit și l-am împărtășit pe poetul M. Eminescu. Și au fost acolo Ion Ghiorgă, din Crăcăoani, care acum este primar. Iar M. Eminescu era limpede la minte, numai tare posac și trist. Și mi-au sărutat mâna și au spus: Părinte, să mă îngropați la țarmurile mării și să fie într-o

mânăstirte de maici, și să ascult în fiecare seară ca la Afgafton cum cântă
Lumină lină. Iar a doua zi...

(aici se întrerupe însemnarea, lipsind pagina următoare a cărții). Spovedania și împărtășirea sunt, tradițional, semne ale sănătății mintale, preoții nu au voie să le acorde nebunilor – ceea ce face din acest „părinte” un martor al sănătății poetului.

Cât este, de fapt, aici, boală – și cât este pedeapsă, adică vină personală?! Episodul cu doamnele ieșene trase de turnură pe stradă de către Eminescu devine, iată, la C. Mille pretext de articol de ziar. Trebuie că acest episod are la bază un act, o reclamație a vreunei doamne din înalta societate ieșeană ce se va fi nimerit să treacă pe lângă poet... Arhivele poliției mai au, încă, taine de arătat. Dintre doamnele Iașilor, însă, una singură nu putea fi reclamantă: Veronica Micle. Ea se afla la București. După consumarea acestei polemici de la *Lupta* (pentru că va fi o polemică, Eminescu răspunzând public la aceste obrăznicii ale fostului său elev), *Convorbirile literare* vor publica, în februarie 1887, poezia *De ce nu-mi vii?*:

În lumea asta sunt femei
Cu ochi ce scapără scântei -
Dar oricât ele sunt de sus
Ca tine nu-s, ca tine nu-s.

Veronica Micle leagă *De ce nu-mi vii?* de poezia ei, *Ah! Du-te...*:

Ca răspuns la aceste versuri, Eminescu mi-a trimis poezia „De ce nu-mi vii?” Mi-a plăcut mai mult ultima strofă: «Căci tu însenezezi mereu viața sufletului meu, mai mândră decât orice stea, iubita mea, iubita mea!».

Nu putem situa cronologic acest schimb de poezii, pentru că *Ah du-te...* de Veronica Micle apare numai în volumul ei de *Poezii*, din februarie 1887. În scrisorile dintre ei sunt, însă, câteva mărturii că-și trimiteau unul altuia poeziile (Eminescu, mai ales: o dată el cere înapoi cutare poezie pentru a schimba niște versuri). Strofa citată de Veronica nu este ultima în aranjamentul din *Convorbiri literare*, dar acesta nu este argument că ea n-ar fi reținut poezia lui Eminescu; dimpotrivă, dovedește că avea o variantă anterioară celei definitive de poet la Târgu Neamț și trimise *Convorbirilor* cu scrisoarea cunoscută către Iacob Negruzzi.

Om cu minte sau cuminte?

Aceste dovezi târzii de creativitate eminesciană au încruntat multe frunți hotărâte să-l declare pe poet ieșit cu totul din minți. Iată, de pildă, acest bilet trimis lui Iacob Negruzzi odată cu poezia:

Iubite amice, îți trimit deodată cu aceasta mai multe versuri cărora, de ți se par acceptabile, le vei face loc în «Convorbiri». Îndealtminterelea mă

aflu bine și sănătos în mijlocul acestor munți și-ți doresc asemenea. Multe salutări d-lor Maiorescu, Teodor Rosetti, Mândrea, Nica și sărutări de mână d-nelor. Cu tot respectul, al d-tale credincios amic M. Eminescu.

Citindu-l și citându-l, G. Ibrăileanu exclamă: „«îți doresc asemenea»! Bietul d. Negruzzi! Eminescu, deși într-un moment de luciditate, era în papuci și halat într-o casă de nebuni... Scrisoarea aceasta nu e de om cu minte...”.

În fond, și G. Ibrăileanu în 1928, ca și noi astăzi, face o citire simbolică, interpretează dublul sens al expresiei „îți doresc asemenea” voind să înțeleagă că Eminescu îi dorește lui Negruzzi (și celorlalți)... să fie bolnav (bolnavi), tot la ospiciu. Criticul nu se bazează, însă, decât pe flerul său. În context, când îi spune, de pildă, „al dumitale credincios amic”, când se știu relațiile cu adevărat prietenești dintre cei doi, scrisoarea aceasta nu poate avea intenționalitatea dublă a textelor de care ne ocupăm. Că poezia este o dovadă, ca și *La steaua* (de care, însă, nu s-a sinchisit cătuși de puțin directorul I. Caragiani, cerând destituirea lui Eminescu) – este adevărat. Dar că ar dovedi altceva decât evident se vede... Or, se vede că poetul compară femeile „de sus” – cu femeia iubită, aceea care *înseninează viața sufletului meu*. Iar acest lucru se vede limpede că-l face pe fondul „pării de presă” a lui C. Mille, acela care tipărește și răspândește vina lui Eminescu de a fi agățat femei din înalta societate pe străzile Iașilor.

Mai important este altceva: poetul scrie „mai multe versuri” – și nimeni nu se întreabă ce înțelege el prin versuri: mai multe poezii, cumva? În 1899, la 10 ani de la moartea lui Eminescu, Jacob Negruzzi va publica 10 poezii populare culese de poet în sejurul de la Târgu Neamț. De ce nu le publicase la timpul lor, odată cu poezia *De ce nu-mi vii?* Ce-ar fi zis G. Ibrăileanu dacă făcea legătura? Dar G. Călinescu și atâția alți biografi care consideră că după 28 iunie 1883 Eminescu n-a mai fost capabil de creație? Ce-ar fi zis, în compensație, cititorii *Convorbirilor literare* din 1887 dacă ar fi văzut 10 texte de literatură populară culese de Mihai Eminescu? Poetul a vrut să convingă prin cantitate – dar i s-a ales doar una, cea în care-și mărturisise indirect vina...

Iar pentru că Mille ne-a întors la locul faptei sale, să reluăm relatarea din 15 ianuarie 1887:

Cine cunoaște ce fel de ospiciu pentru bolnavi mintali sunt mănăstirile poate aprețui în ce iad a fost aruncat cel mai gingaș dintre poeții noștri. Tot ce a rămas din Eminescu e animalul care-și îndeplinește funcțiile, mașinăria omenească pe care nu o mai însuflețește suflul cugetării. Și mișei și nepăsători suntem, drept răsplată a vieții sale necăjite și jalnice, drept recompensă a volumului, mic, firește, dar care prețuiește mai mult decât o bibliotecă întreagă. Noi nici nu ne-am interesat ca să facem cel puțin din rămășițele răsfrângerii acestei vieți o liniștită curgere de zile, în care dacă nu mintea, cel puțin trupul să trăiască omenește, ca o îndulcire umană să îndulcească tristul apus al acestei triste vieți...

Neam și corcitură bizantină ce suntem!

Când din nou Eminescu fu luat de vârtejul nebuliei, ziarele de-abia anunțară faptul, fiindu-le chiar rușine să spună că Eminescu e nebun. Nebunia, pentru unele ziare, se traduce prin parafraza «o crudă boală». și, ca ultim ecou, Monitorul oficial publică numirea d-lui X în locul d-lui Eminescu, în postul de subbibliotecar la Universitatea din Iași. Un post în care Eminescu murea de foame cu 150 de lei pe lună.

Și după aceea nimic, nimic; alte lucruri interesa opinia publică. Iar de atunci, înmormântat de viu între zidurile monastirii Neamțului, nimeni nu a mai auzit de Eminescu. Peste câțva timp, târziu poate, vom auzi că Eminescu a murit de atâtea luni de zile, uitat de toată lumea, aruncat la groapa obștească – și nici o floare, nici o lacrimă de prieten sau de draguță, nu va încălzi țărâna rece a mormântului în care zace gloria neamului nostru! Editorii vor face avere cu volumul lui, iar biografii vor alcătui prefețe legendare în care vor spune întocmai cum el însuși bine a prezis-o: Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire...

(urmează un lung pasaj din *Scrisoarea I*, în care strălucesc versurile „Dar afară de aceasta vor câta vieții tale / Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandaluri” – exact ce face acela care citează). Urmează câteva considerații sumare despre poezia lui Eminescu, iarăși încoronate cu refrenul vieții sociale:

Pentru un cerc restrâns de oameni, Eminescu deveni, cu drept cuvânt, poetul cel mai talentat al României contemporane. Și astfel și-a trăit poetul traiul, mai bine de zece ani din viață, anii bărbăției literare, aproape necunoscut de nimeni, nepublicat decât în cele 5-600 de exemplare ale Convorbirilor literare, negat de aproape toată lumea cu pretenții literare și neștiut de vulgul cel necuvântător și necugetător.

„Întind talgerul...”

Textul alunecă, ușor-ușor, spre necrolog. Este amintită, desigur, și activitatea ziaristului:

Eminescu judeca cu simțirea, nu cu mintea, și de aceea nu punea în polemica sa decât pasiunea care-l însufla. În ura-i pasionată a oamenilor care ne guvernează și care-i însuflase tot dezgustul, mai ales că puneau deasupra faptelor lor firma liberalismului, Eminescu trecu în partea opusă, deveni reacționar. Neputându-și pune idealul înainte, el a trebuit să și-l pună în urmă, declarând de nebulii și invențiuni demagogice îndeobște toate sforțările cinstite de a merge înainte.

Nu insistăm: acesta va fi punctul de vedere susținut constant, până în anii 1910-1911, de către *Adevărul*, ziarul (înțepinderea, de fapt) condus și impus de C. Mille – omul care toată viața, după înfrângerea pe care o va suferi în curând, pare a se fi încrâncenat să demonstreze că a avut dreptate cu ce a

afirmat la anul de grație 1887, acesta în care ne aflăm. El este categoric, iată, în privința modelului lansat și stabilit de Titu Maiorescu, urmând astfel:

A trebuit ca Eminescu să înnebunească, a trebuit ca nebunia să-și comită infamia, pentru ca opiniunea publică să se întoarcă spre el. Și, odată curentul alcătuit, edițiunea poeziilor sale se vându toată, lumea zăpăcită nu știu de unde a apărut acest talent original de care nu mai auzise vorbindu-se. Eminescu numai după moartea intelectuală fu în sfârșit recunoscut, gustat, proclamat și sacrat în public cu dinadinsul de poet. Acum, însă, era prea târziu. Poetul nu mai trăia cu mintea pentru a-și vedea fructul ostelilor sale. Însănătoșirea nu s-a făcut niciodată desăvârșită. Nebunia pentru totdeauna stinsese cu geniul ei rece flacăra geniului poetului. Ultimii ani din viață nu au fost decât o vegetare trupească, o îndrumare din nou spre neantul îngrozitor al nebuniei.

Vorbe atât de categorice nu s-au mai spus în timpul vieții poetului. Despre moartea intelectuală va vorbi și Titu Maiorescu, dar în particular, în scrisori, nu în articole de gazetă („Eminescu tot mai trăiește, deși este intelectual pierdut; fiindcă trăiește, trebuie să figureze în Almanah”, scrie criticul în 1888 despre sumarul noului număr al *Almanahului România jună*, de la Viena – evident, cu intenția de a păstra dilema intelectual pierdut – dar trăiește și scrie). Concedem, desigur, că C. Mille are nevoie să stoarcă lacrimi publicului, cum se zice, să convingă pentru finalul articolului său; totuși, mult prea păstos devine întreg acest demers al *Luptei*. Exagerări peste exagerări: după ce a plecat de la ideea că un singur resort al minții poetului este dereglat, și anume acela care răspunde la semnalul femeilor frumoase, acum îi întuneacă definitiv mințile, și încă de câțiva ani buni! Cât despre „opinia publică”, n-are decât să fie sănătoasă: ediția principeps scoasă de Maiorescu în 1883 avea strict 1000 de exemplare, destinate înaltei societăți, mai ales doamnelor din Capitală. Opinia publică era informată (și formată) prin asemenea articole de presă, precum cel din *Lupta*; care se încheie cu această invitație la contribuție bănească publică:

Toți oamenii de inimă, toți aceia care țin cu vrednicie o pană în mână, toți și toate căroră Eminescu le-a dat și le dă momente plăcute, ar trebui să se gândească la nebunul din Mănăstirea Neamțului...

Întind talgerul, căci aceasta este soarta tuturor scriitorilor, întind talgerul publicului, tuturor acelor care cred că poetului Eminescu i se cuvine ca răsplată națională cel puțin o moarte liniștită.

Întind talgerul....

Desmintire la demență

Ceea ce nimeni nu credea că se poate întâmpla – se întâmplă: Eminescu află de „gluma” prietenilor săi și răspunde. Am pus ghilimele, pentru că, din textul său, rezultă că tratează ca pe glumă întâmpinarea de la

Lupta, din 15 ianuarie. Pe 8 noiembrie, de ziua numelui, fusese ridicat de pe străzile Iașilor; pe 15 ianuarie, de ziua de naștere (am convenit, doar, că el își cunoștea și ziua adevărată a nașterii, 20 decembrie, și pe aceasta, simbolică, de lângă 13 ianuarie, Sfântul Ermil) – este anunțat că a înnebunit, mai întâi de un resort, apoi de toată mintea. Ca să fie sigur că *Lupta* va publica răspunsul său, trimite textul și la *Universul*, ziar martor, și astfel se face că apare în două locuri deodată această scrisoare în care nu-i acordă lui C. Mille decât atenția unui joc de cuvinte: dement/dementi:

Iubit, Panu,

S-a răspândit prin ziare știrea că aș fi grav bolnav. Toate aceste zvonuri, lipsite de orice fundament, sunt răspândite, poate cu rea credință, din Iași, încât și d. C Mille, într-unul din articolele sale, a găsit motiv de a vorbi de boala mea pretinsă. Te rog a spune tuturor că se află în plină eroare și că (afară de suferința mea de picioare) nu am absolut nimic. Un mic dementi în organul d-tale de publicitate n-ar strica. Primește salutările mele cele mai cordiale, cu care rămân al d-tale credincios prieten,

M. Eminescu.

Să remarcăm încheierea: lui Iacob Negruzzi i se va adresa „al d-tale credincios amic”. Poetul face apel la credință: încă la început spusese că zvonul despre demența sa s-a răspândit „poate cu rea credință”.

Altceva este, însă, extrem de interesant în privința acestei scrisori deschise: ea se publică, atât în *Lupta* cât și în *Universul*, la 17 ianuarie 1887. Numai două zile de la atac: nici n-au avut timp să răsuflă redactorii și cititorii apropiați ai ziarului. Dar... întrebarea se naște firesc: cum se poate atâta rapiditate? Când ajungea ziarul bucureștean la Târgu Neamț, când ajungea răspunsul înapoi ca să fie și publicat? Și apoi, de ce ar veni la Târgu Neamț ziarul *Lupta* și nu oricare altul – dintre atâtea ziare care apăreau la Iași ori la București?! – *Lupta* se mutase la București la 23 octombrie 1886, înainte de reclusiunea lui Eminescu. A presupune că articolul lui C. Mille era proiectat, scris de mult în linii mari, eventual, discutat cu poetul care, nefiind de acord, îl urmărise pe autor – ni se pare fastidios. Articolul are, apoi, un punct cert de plecare: publicarea în *Monitorul oficial* a numelui noului subbibliotecar care 1-a înlocuit pe Eminescu.

Completăm aceste note cu informația că *Lupta* tipărește, la 21 ianuarie, această notă:

Am publicat zilele trecute o scrisoare de la Eminescu prin care restabilește el singur adevărul în privința stării sale de sănătate. Astăzi primim o altă scrisoare de la o persoană din Neamțu, în care scrisoare ni se spune că Eminescu a început a se ocupa serios și a-și compune deja câteva poezii.

Există, așadar, „o persoană din Neamțu”. Într-adevăr, rapiditatea acestui schimb epistolar presupune cu necesitate un curier. Întrebarea are jumătate de răspuns, însă. Putem presupune că la Târgu Neamț se expediau și se citeau ziare – dar de ce neapărat ziarul *Lupta* din București? Ca să fie

acolo, lângă mănăstire, o persoană care a primit abonamentul sau a cumpărat ziarul, l-a răsfoit, l-a citit și apoi, știind că Eminescu, despre care este vorba, este internat în ospiciu, a alergat până aici, peste apa Nemțișorului, să i-l dea, apoi a preluat răspunsul etc. etc. – este mult prea complicat. Mai simplu ni se pare ca „persoana din Neamțu” să se fi aflat chiar la București – și de aici să fi mers cu ziarul direct la Eminescu. Or, cine-l urmărește pe poet cu atâta consecvență la București în această perioadă? Cine avea casă chiar la Târgu Neamț? Cine putea să spună (sau să scrie, în eventualitatea că a mai întârziat prin zonă) cuvinte atât de sigure despre Eminescu însănătoșit și lucrându-și poeziile?!

Martorul tăcut al acestor întâmplări nu poate fi decât Veronica Micle. Augustin Z. N. Pop ne spune – fără a face legăturile pentru că nu cunoaște articolul lui C. Mille din *Lupta* (noi îi vom considera ignoranți pe toți cei care nu citează sau nu se referă la acest eveniment; asta, ca să le acordăm circumstanțe atenuante) – că tocmai în 1886 Veronica Micle dăruise casa ei din Târgu Neamț Mănăstirii Văratice „ca să fie metoc maicilor bolnave în preajma spitalului și găzduire celor ce trăbăluiau la oraș” (*Mărturii*, pp. 180-181). De casă îngrijea maica Fevronia Sârbu. Avertizată asupra posibilității ca să se repete scenariul din 28 iunie 1883, când zvonul bolii lui Eminescu s-a adevărat pentru că poetul n-a putut răspunde pe loc anunțului de presă – această „persoană din Neamțu” face totul ca să ajungă la poet, să-l convingă să dea „dementiul”, să trimită prin poștă (sau, mai degrabă, să aducă personal) textul său la *Lupta* și la încă un ziar pentru a soma publicarea – și apoi să scrie însăși despre expeditor. Este cel mai simplu și mai credibil scenariu cu putință – iar în ipoteza adevăririi lui prin documente ulterioare scoate la iveală credința ca resort ultim al acțiunilor omenești în relația Veronica Micle – Eminescu. „Persoana din Neamțu” nu s-a lăudat peste ani, n-a vrut să iasă în evidență, *Lupta* nu-i publică nici scrisoarea, nici chiar numele: face doar o știre de presă din toată zbaterea ei. Că Veronica Micle era această persoană din Neamțu, o dovedește și insistența cu care ea îl va chema, prin scrisori, pe Eminescu la București după această reclusiune nemțeană. Nu se cunosc aceste texte, dar Harieta îi spune de câteva ori Corneliiei Emiliane că fratele ei „iar a primit” scrisoare de la „Bălăuca” și-l cheamă la ea, la București. Acest schimb epistolar nu se putea începe fără o întâlnire a celor doi – fie și pentru ca ea să se convingă că are pe cine chema la București. O întrevvedere ni se pare mai mult decât probabilă, necesară chiar – iar Târgu Neamț devine locul firesc, motivul fiind la fel de firesc. În această perioadă l-au mai vizitat pe Eminescu: I. Creangă, V. G. Morțun, A. C. Cuza (prezențe certe, atestate documentar).

Povești sunt toate în lumea asta

Să nu ne iluzionăm însă: ziarul *Lupta* nu renunță la... luptă, care este implicată în titlul său. La 25 ianuarie intră în scenă nimeni altul decât Al. Vlahuță, printr-o „Scrisoare către cititori”.

Niciodată în lupta dintre un ziar și un individ nu poate să câștige individul; chiar dacă se întâmplă, e pentru scurt timp. Al. Vlahuță, de pildă, schimbă calea de atac, dar ajunge tot la chete publice: el spune că Eminescu e sărac și trebuie ajutat, și încheie: „Pentru marele nostru poet deschid, fără știrea lui și fără voia lui, o listă de subscripție. De se va supăra pe mine îmi va fi greu să suport aceasta, dar vă mărturisesc că mi-e mai greu și mai dureros să-l știu sărac și fără nici un ajutor”. Eminescu îi răspunde, desigur, și lui, scrisoarea este datată 26 ianuarie, se încheie cu obișnuitul de acum: „rămân al tău credințios prieten, M. Eminescu” – dar Al. Vlahuță nu-i dă curs publicității (este o scrisoare adresată personal: „Dragă Vlăhuță”). O va publica în facsimil abia la 16 iunie 1913, în *Universul literar* (de ziua morții lui Eminescu) – făcând din document o dovadă a prieteniei sale cu poetul. Eminescu îi scrie categoric: „Te rog dar să desistezi cu desăvârșire de la planul tău, oricât de bine intenționat ar fi, de-a face pentru mine apel la public. Mai sunt destule alte mijloace onorabile pentru a-mi veni în ajutor, iar cel propus de voi e desigur cel din urmă la care aş avea vreodată recurs”.

De data aceasta nu ne mai punem întrebarea cum de Eminescu i-a scris lui Vlahuță chiar a doua zi de la articol: bănuim că, avertizat la 15 ianuarie, apoi la 21 ianuarie (anunțul scrisorii „persoanei de la Neamțu”), poetul urmărea ziarul. Este ciudat răspunsul sau: îl roagă pe Vlahuță să „desisteze” de la plan – după ce acesta a pus în mișcare planul. Nu cumva data a fost dedusă ca posterioară ziarului – și în realitate este anterioară? Documentul, singurul care ne poate lumina, lipsește: avem doar copia lui.

În privința altor mijloace prin care societatea ar putea să-i vină în ajutor lui Eminescu, tot *Lupta* le găsește: în aprilie 1887, când Eminescu iese din ospiciu, se dau premiile pentru literatură ale Academiei Române. Același C. Mille răbufnește vijelios: era vorba de o sumă ce l-ar fi scos din impas până și pe Eminescu, și anume 4000 lei (leafa lui de sub-bibliotecar era de 200 lei pe lună): „Cine dintre scriitorii noștri contemporani a putut întrupa mai adâncă gândire în versuri mai frumoase decât Eminescu, și totuși, lumea recunoscându-i meritul îl lasă în uitare. Ar fi fost de datoria Academiei să repare această dezinteresare, să-și aducă aminte de acest singurul aproape care în acești de pe urmă zece ani de zile a produs ceva original în poezii și merită a opri atențiunea cititorului. Academia nu a făcut acest lucru și dovedește cu atât mai mult că nu este în stare să judece operele originale și noi, dânsa premiind o operă mediocră și banală...”

C. Mille are, de data aceasta, dreptate – și și-a spălat, oarecum, rușinea din 15 ianuarie. Chestiunea este că iarăși apare în discuție umbra Veronicăi Micle: premiul academic de 4000 lei îl ia nimeni altul decât Iuliu Roșca,

acela care o ceruse atât de insistent în căsătorie în 1881, care rămăsese în anturajul ei. Cum poate înțelege istoricul literar acest gest – în contextul convențiilor, simbolurilor, tâlcurilor epocii? E ca într-o poveste; iar dacă luăm lucrurile ca poveste, premierea aceasta sună a pedeapsă, a răzbunare – a orice, mai puțin a merit literar-poetic din partea autorului. Una dintre cele mai îndrăznețe ipoteze de lucru, rămasă din păcate în nuce în arhivele lui Augustin Z. N. Pop, ar fi că Iuliu Roșca avea un oarecare gir din partea lui Eminescu, că se afla în preajma Veronicăi Micle și ca s-o ajute și protejeze. Greu de verificat. Amintim, totuși, că și Al. Vlahută și-a depus la Academie volumul de *Poesii* pentru un premiu, motivând în mod expres că dorea bani ca să-i ofere (pe toți, sau o parte din ei) lui Eminescu. Poate că Iuliu Roșca chiar i-a oferit poetului, poate prin Veronica Micle, un ajutor. Cine poate ști?

Pentru că povestea continuă, însă, să amintim și întâmplările viitoare. La anul, în 1888, Eminescu va veni la București, adus de Veronica Micle, smuls, practic, din ghiarele Botoșanilor. Fuseseră alegeri, liberalii căzuseră în fine, la putere se aflau junimiștii, prietenii poetului. Mulți dintre ei erau și în Academia Română. Iar în 1888 se acordă un premiu academic pentru cea mai bună carte de literatură apărută în ultimii 5 ani – și altul, pentru cea mai bună carte a anului. Regulamentul premiului se publică în presă. La *România liberă*, unde găsește poetul o colaborare permanentă, alături de regulamentul premiilor, se publică și anunțul că este în curs de apariție ediția a III-a din *Poesiile* lui M. Eminescu. Nu o dată, ci de mai multe ori, săptămâni la rând, aceste două știri te atrag, ca cercetător, pe ultima pagină a ziarului.

Iarăși ne aflăm în pădurea de simboluri, fără prea multe săgeți indicatoare. Nu avem răspunsuri, dar se ridică vreo câteva întrebări. Mai întâi, de ce nu găsește Eminescu loc de colaborare la *Lupta* lui G. Panu? – Locuiește în același imobil cu redacția *Luptei* și cu apartamentul lui G. Panu – dar scrie la *România liberă*. Apoi: de ce nu mai face *Lupta* nici un fel de propagandă pentru premiul academic? – I-ar fi fost la fel de necesar poetului anul acesta, ca și anul trecut. Se pare că lucrurile s-au liniștit undeva mai în adânc, adică în zona elitei politice, găsindu-se alte consensuri, alte convenții. Pe Eminescu nu l-a mai crezut nimeni, insurgența lui – însemnând sosirea în București – a fost luată drept o frondă fără perspective, i se zicea „bietul Eminescu”, eventual i se oferea un ban – și lumea trecea mai departe. Este vorba de lumea mare, repetăm, miniștri, parlamentari, academicieni... Ca să stea de vorbă câteva minute cu Titu Maiorescu a trebuit să se înscrie în audiență, să aștepte, să reprogrameze audiența din cauză de straie... Toate lunile acesta Veronica Micle este martorul mut de lângă Eminescu. Fetele ei plecaseră în lumea largă, ea rămăsese în București sperând că Eminescu se va însănătoși cumva, cândva și-și va recâștiga între oameni respectul pierdut.

Nu locuia împreună cu el, casa lui se afla lângă Teatrul Național, ea se mutase din str. Dreaptă (Jules Michelet) pe str. Soarelui (Theodor Amann, foarte aproape, la doi pași, venea des să-l vadă. Practic trebuia să ne închipuim că stătea mai mult cu el). Conveniențele sociale îi separau?

Sacrificiul ei nu fusese total? – Mai degrabă nu accepta el, avea nevoie de singurătatea-i mândră de altădată. Va face, însă, multe diligențe în numele lui, mai ales pentru pensia lui care i se discuta în Parlament și tot întârzia să treacă prin fazele obligatorii: Cameră, Senat, Palat. Va merge la Botoșani, la Virginia, de unde-și va lua pașaport (desigur, în eventualitatea că trebuie să-l însoțească pe Eminescu în străinătate, la băi sau la tratament). Tot acolo va încerca să ia pensia poetului votată de urbea locală – spre disperarea Henrietei care – nu că ar fi dorit-o neapărat pentru ea, dar o considera pe „berecheta”, pe „bibilica” fratelui ei o cochetă ce aruncă banii pe nimicuri... Harieta, care-i făcuse cadou, în 1882, un sac de sulemeneli...

Se prea poate ca în aceste luni de despărțire, noiembrie-decembrie și începutul lui ianuarie 1889 (nu a stat însă încontinuu la Botoșani, s-a dus și a venit, fără să cunoaștem intervalurile) să-l cam fi scăpat din mână, pentru că se apropie scandalul din 15 ianuarie – nu altul, ultimul de data aceasta. Este mai mult ca sigur că Eminescu a prins încredere, credință în sine însuși, colaborarea la *România liberă* – care i-a dat oarecare mână liberă – s-a completat cu *Fântâna Blandusiei*, revistă scoasă de câțiva tineri care au dorit să-l aibă mentor și el a acceptat (între ei, Nerva Hodoș, viitorul editor de la 1902; bibliotecar de faimă la Biblioteca Academiei Române, ardelean din neam de prelați și academicieni: va muri nebun, ca multe personaje din jurul lui Eminescu). Elevii liceului Matei Basarab i-au cerut – și el a acceptat senin – să le patroneze o „Societate M. Eminescu”. Ironia soartei: sediul ei se afla pe Str. Plantelor, peste drum de sanatoriul lui Al. Șuțu unde va reveni poetul.

Cât privește banii, Eminescu avea ceva de la amintita *România liberă*, poate și de la grupul *Fântânii Blandusiei*. Mai funcționau, însă, chetele pentru el. Pe lângă cele ale Emilianței, interesante sunt acelea ale lui C. Mille (120 lei în decembrie 1888, pentru care Eminescu îi semnează o adeverință – pe care, din delicatețe, C. Mille n-o dă publicității). Ziarul *Lupta* primește, în continuare, bani în urma apelului din ianuarie 1887: încă o dată înțelegem de ce poetul se stabilește lângă redacție – dar nu înțelegem răceala cu care este primit. Pentru că, în fond, G. Panu va fi acela care va începe caruselul de presă ce urmează. Este vorba de ultima știre despre poet, și din toată această tevatură se vede clar că societatea (ziaristică, politică) nu mai avea încredere în el, nu mai putea să-l readucă la viața civilă, prefera să-l scape printre degete în adâncurile uitării decât să-i mai rabde vorbele care stricau consenme, convenții, simboluri – chiar guverne.

Mai înainte, însă, trebuie să explicăm și să invităm la comentarii privind chetele pentru Eminescu – atunci când ele s-au instituit, totuși, împotriva protestelor sale uneori violente (pe colegii Corneliiei Emilian fiica, studenți la arte plastice, i-a zgornit pur și simplu din casă când i-au propus să accepte). Ele erau cam așa: un grup de tineri, de obicei elevi, purtând cocarde în piept se opreau, la un moment dat, într-o piațetă și cântau „Mai am un singur dor” – după care întindeau talgerul către trecători vorbind de sărăcia lui Eminescu. Acest poem, „Mai am un singur dor”, a devenit rapid

cântec de chetă – și, de fapt, prohodul unui om viu. Își închipuie ceva că Eminescu mai putea deveni persoană publică – ziarist, poet, funcționar – cu „Mai am un singur dor” după el?” (A mi se ierta ...cum să-i spun? – cinismul – dar asta nu s-a mai spus până acum și caut, și eu, forme de exprimare cel puțin mai șocante, dacă nu neapărat memorabile, pentru ca celor care nu vor să comenteze să le rămână doar argumentul că n-au aflat de acest adevăr...)

Un alt 15 ianuarie de infern

Ultima știre publică despre poet apare tot în *Lupta*, în 1889, la mijlocul lui ianuarie. Mai exact, evenimentele se derulează între 12 și 15 ianuarie 1889, iarăși de ziua simbolică a lui Eminescu. Nu știm dacă Veronica Micle a mai încercat să-l apere pe Eminescu și de data aceasta; tot ce se știe, ce a vrut să lase istoria ca informație certă, este că după această nouă înfrângere boala poetului a recidivat, a fost internat la ospiciul doctorului Șuțu – de unde n-a mai ieșit. Evenimentele s-au declanșat la 12 ianuarie 1889, când în *România liberă* apărea un editorial pe trei coloane în care era criticat Gună Vernescu, ministru de justiție într-o coaliție destul de fragilă în cadrul căreia se convenise a nu se ataca nimeni pe nimeni. Mai departe, scrie G. Panu în *Lupta* la 15 ianuarie 1889, pe pagina întâi, la rubrica „Fisionomia Camerei”:

Ședință mai nostimă, nec plus ultra a partidului conservator a fost de astă dată atins. Ședința încă nu este deschisă, când d. Vernescu intră furios cu un exemplar din *România liberă* în care este înjurat. «Îmi dau demisia, Îmi dau demisia!» – strigă către amicii săi care în zadar cearcă a-l liniști. Miniștrii junimiști îl înconjoară și îl roagă să nu demisioneze, căci se va face rectificare, îi și arată un bruion de rectificare, aruncând vina articolului în chestiune pe spatele bietului Eminescu... Dl. Vernescu se liniștește, ba încă se prea liniștește, și aceasta foarte repede... O furtună în un cap de avocat... Ședința se deschide....

G. Panu, antijunimist la acesta oră, nu poate să-l facă scăpat pe Eminescu, nici măcar să-l lase în voia numelui întreg, adaugă semnificativ epitetul fix care exprimă compătimirea întregii lumi pentru autorul lui „Mai am un singur dor” care-și plimbă papucii grei pe străzile capitalei și moaie tocul în călimări străine să strice coalițiile conservatorilor. Cu acest 15 ianuarie vine începutul sfârșitului. A fost o zi amețitoare, numele poetului plutește în cădere liberă prin toate foile strecurându-se dintr-una într-alta ca prin bolgiile „Infernului” lui Dante.

Mai întâi, în pagina a doua a ziarului *Lupta* apare nota lui D. A. Laurian, directorul *României libere*, care „a declarat că autorul articolului este d. Eminescu”. *România liberă* dezmente, într-adevăr, prompt: „În numărul nostru de vineri s-a strecurat un articol de fond fără autorizarea redacțiunii, articol care conține niște apreiieri cu totul străine de modul

nostru de-a vedea. Declarăm că nu avem nici o solidaritate cu părerea individuală a autorului acelui articol”. Iată că D. A. Laurian, vechi prieten al lui Eminescu în fond, nu-i scrie numele în *România liberă*; cât despre *Lupta*, ea consemna o simplă declarație verbală. *Democrația* comentează, însă, acid:

De câte ori redacția „României libere”, fie că a avut vreo înțelegere prealabilă spre a-și urmări drumul în scrierea lucrurilor astfel cum le simte, fie că fără voia ei răsuflă și scrie altfel vreun articol în contra unei părți a actualului guvern, vărsându-și focul contra conservatorilor și ridicându-și tovarășii săi junimiști în slava cerului – te pomenești a doua zi cu o dezmințire. Dezmințirea este stereotipă. Un necunoscut s-a strecurat furiș la redacție și a dat la tipar un articol care noi ceștilalți nu-l împărtășim. Dar când vii să dezminți un articol de fond de trei coloane, lucrul e cam boacăn.

– Nu urmărim complicațiile politice (Gună Vernescu era sincer liberal, ziarul său, *Binele public*, fuzionase cu *Timpu* la 17 martie 1884, în ziua când Eminescu venea de la Viena – Florența, și în acest fel este asimilat conservatorilor; junimiștii, apoi, se răsuciseră către liberali, iar coaliția de la 1889 era atât de subredă încât, iată, un simplu articol de ziar o putea destrăma). Acestor împletituri de idei și oameni politici le preferăm vârtejul presei care duce mai de-a dreptul spre infern.

Națiunea scrie, și ea:

În urma articolului apărut ieri în *România liberă*, în care d. Vernescu era tratat într-un mod prea adevărat pentru un organ ministerial, domnia sa și-a dat demisia azi dimineață. Însă în urma asigurărilor d-lui Carp, cum că va dezavua, ceea ce a și făcut în numărul de azi al oficioasei, pe d. Eminescu, autorul articolului în cestiune, d. Vernescu și-a retras demisiunea. Uite popa, nu e popa.

Telegraful nu putea să tacă, numai că, inventiv cum a fost totdeauna, fantazează astfel:

Revista politică din „*România liberă*”, care atacă pe d. Vernescu pentru schimbările din magistratură, se afirma ieri la cameră c-a fost dictată de d. ministru Marghiloman și scrisă de redactorul Brăneanu. Ca să împace însă pe d. Vernescu, de-ale cărui voturi aveau mare trebuință, d-nii Carp și Theodor Rosetti, față cu dl. Laurian, i-au declarat că articolul privește pe d. Eminescu și în acest sens au și publicat în acel ziar câteva rânduri azi.

Națiunea revine zicând, și ea, că articolul cu pricina a fost scris de Populeanu. Vor să-l ascundă pe Eminescu? – Să-i ia și ultimul merit, acela de a fi deranjat un guvern întreg?!

La începutul secolului al XX-lea N. Brăneanu, redactorul de la *România liberă* despre care e vorba, îi va mărturisi lui Ion Scurtu:

Scurtă vreme înainte de nebunie, Eminescu dădea semne de nervozitate și agitare suspectă. Într-o astfel de dispoziție a scris în *România liberă* un articol violent în contra colegului lui Carp din minister, Vernescu,

șeful liberalilor-conservatori fuzionați cu junimiștii. Din cauza asta, mai ales că raporturile dintre Carp și Vernescu erau și așa foarte încordate, a izbucnit o criză ministerială și a căzut guvernul. Deci Eminescu a răsturnat și un guvern.

Guvernul va cădea, așadar, până la urmă – începutul rupturii făcându-l Eminescu.

Iată infernul la care lua parte, ca martor mut venit în București să-l cucerească prin poezie și muzică, Veronica Micle. Nu știm dacă pe 12 – 15 ianuarie era în București (pe 5 ianuarie 1889 vindea la Iași, pentru 8.500 lei – două premii academice și ceva – casa din str. Banu; câte preparative pentru schimbare...). El își luase gazdă între redacții și tipografii, acolo unde-i era locul, avea o odăiță în așa-zisa clădire „Mercuș”, din Piața Teatrului Național, pe care un vizitator, Ion Livescu, a văzut-o și o descrie: nu avea sobă, pereții erau însă afumați, podelele cam scârțâiau și „la fiecare pas cu găuri largi ce semănau a gropi mai mult”. Pe o măsuță zăceau ziare, cărți, broșuri, manuscrise – iar la căpătâiul patului o carte deschisă: *Poesii* de Veronica Micle – pe care i-o recomandă: „– E de Veronica! Cartea ei e vecinic nouă pentru mine. Ce versuri frumoase întâlnești în cărticica asta. Citește-le, citește-le și-o să vezi câtă dreptate am!”. Cartea ținea, desigur, locul ei când se frământa, probabil, acasă la ea ce să facă. Poetul citea, desigur, poeziile pe care nu le citise încă, acelea ce o făcuseră pe Veronica Micle „poeta *Convorbirilor literare*”, cum va zice G. Panu, publicate de ea în volum la editura I. Haiman din București, dar mai înainte de asta publicate în *Convorbiri* pentru a întreține publicul cu ideea că el există.

Sunt multe, enorm de multe lucruri de spus despre aceste luni bucureștene ale lui Eminescu împreună cu Veronica Micle. Ei nu mor împreună, ca în mitul fericit al lui Filemon și Bacis la care se gândeau în tinerețe, dar trec împreună prin acest ultim infern... până când drumurile li se vor despărți pentru totdeauna, în fine.

Iată, deci, pe scurt de ce mă incită această fotografie. Eminescu citește presa să vadă cine-l mai atacă, ori dacă i se publică scrisoarea către Vlahuță. Nici nu mă interesează dacă aici este Eminescu-propriu-zis: este „cineva” cu un ziar în mână, la Neamț, în primăvara timpurie a lui 1887. Mănăstire-ntr-un picior, ghici ciupercă cine-i?

Școala „cea aievea”, ca instituție identitară, în viziunea publicistului Mihai Eminescu, raportată la contemporaneitatea noastră

Trăim la început de secol al XXI-lea într-o lume animată de tehnologia în plin progres, unul imposibil de oprit, dar care ne frânează aspirația spre valorile clasice naționale, din cauza tendinței globaliste. Ne mișcăm într-o societate a hiperconsumului, unde acționează în voie practici de spălare a creierelor. Școala actuală, cu programe de „afterschool”, ce amenință ideea de studiu individual, și cu busola lui *politically correct*¹, contestând personalități de o importanță certă, suferă niște deformări ce afectează derutant fluxul cunoașterii la tinerele generații. Aleg un singur caz exemplificator. Diferite teatre din România pun în scenă piesa *Oleanna* de David Mamet care în 1992 la Cambridge, Massachusetts a avut prima producție a companiei de teatru Back Bay. Ea a fost jucată apoi la New York la Teatrul Orpheum cu scena a 3-a rescrisă. La Londra în 1993 a avut premieră la Royal Court Theatre, regizată de Harald Pinker care va reveni la versiunea inițială. În ambele versiuni, tema este lupta pentru putere între dascăl și studentul lui. Deși a fost scrisă acum 3 decenii, este mai actuală ca oricând acum, la început de 2023, când se resimte acut politica globalizării. S-a spus de bună dreptate că nu există „o piesă mai dură sau mai curajoasă decât *Oleanna*. Finalul original este, în mod genial ultima răsucire a cuțitului”. Mai puțin decât oricând avem acum nevoie de războiul dascălului cu elevii săi, pentru că școala mondială trece printr-o perioadă tulbură de reșezare, ca structurare a disciplinelor, ca metode de predare, ca modalități de învățare și chiar ca raportări atitudinale unii față de alții și fiecare față de el însuși.

Se naște întrebarea: Cum era „aievea” instituția aceasta în România din a doua jumătate a secolului al XIX-lea din moment ce Eminescu o caracteriza drept „o moară de măcinat vorbe”? Sigur că au rămas de la el pe tema aceasta peste 400 de articole întregi în presă, de rapoarte în urma inspecțiilor făcute în anul când funcționase ca revizor școlar și recomandări făcute cadrelor didactice.

Un remember din anii lui de studiu s-a păstrat și în poezie. În *Scrisoarea II*, Eminescu evoca atmosfera școlilor prin care a trecut: „Vai! tot mai gândești la anii când visam în academii, / Ascultând pe vechii dascăli cârpocind la haina vremii...” Tânărul Mihai Eminescu se deosebea de cei mai mulți dintre colegii lui studioși la Viena și Berlin, pentru că la el învățătura se conjuga cu visarea romantică, stare creatoare a unei minți de

¹ Engl. politically correct = rom. corectitudine politică

geniu: ” Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestec / Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic. / Scârțierea de condeie dădea farmec astei liniști, / Vedeam valuri verzi de grâne, undoirea unei iniști, / Capul greu cădea pe bancă, păreau toate-n infinit; / Când suna, știam că Ramses trebuia să fi murit.” Era vârsta când idealitatea se deosebea de realitatea mizerabilă a cotidianului: „Atunci lumea cea gândită pentru noi avea ființă, / Și, din contră, cea aievea ne părea cu neputință. / Azi abia vedem ce stearpă și ce aspră cale este / Cea ce poate să convie unei inime oneste...”

Coborârea în lumea reală, cu școala „aievea” a peisajului românesc se va face brusc după revenirea poetului de la studii universitare. Problema-cheie a educației nu a lipsit din publicistica lui în toate etapele sale. Devenind jurnalist în 1875 la *Curierul de Iași*, mutat în 1877 la ziarul *Timpul*, din București, publicistul Eminescu manifestă interes pentru calitatea educației școlare, prestigiul pedagogilor și condițiile lor de viață. El militează în favoarea deschiderii școlilor primare pentru minoritățile naționale și creșterea interesului autorităților pentru învățământ, publicistul dovedindu-se a fi un om de atitudine, adevărat model al exigenței față de școală, ca instituție națională identitară. El stăpâna principiile moderne ale educației, cu aplicație la ciclul primar, gimnazial, liceal și la învățământul superior. Publicistica sa dovedește că el avea cunoștințe nu numai despre învățământul românesc, ci și despre cel european.

Cel mai important instrument împotriva deznaționalizării era, în convingerea revizorului școlar M. Eminescu, limba română, acel „fagure de miere” (*Epigonii*) socotit oglinda spirituală a poporului nostru, a moralității și religiei și a modului de a privi lumea. Mihai Eminescu considera limba română o „împărăteasă” și tot el afirma cu mare îndreptățire: „Nu noi suntem stăpânii limbei, ci limba e stăpâna noastră”.² Într-un articol de fond din 10 octombrie 1880 în *Timpul*, Eminescu subliniază importanța limbii vechi din cărțile bisericești, întrucât ea, limba română este cel mai prețios element de continuitate națională.

Cei care îndeplinesc misiunea concretă și practică de a perpetua limba română sunt dascălii din școlile țării. Nu vom uita portretul inegalabil făcut dascălului atemporal, cel care „scotea lumile din chaos” în *Scrisoarea I*. În articolele din *Timpul*, referindu-se la situații dramatice din sistemul educațional românesc, constată că dascălii fac parte din clasa de mijloc, ca și avocații. Redactorul Eminescu denunță cu spirit critic ignoranța crasă a unui prof. d. X care

e plătit de stat ca să învețe pe studenții de la universitate limba română din punct de vedere filologic și istoria românilor, două obiecte pe cari nu le cunoaște deloc. Să ne-nțelegem. Nu avem pretențiune ca profesorii noștri să fie genii. Departe griva de iepure. Dar, în împrejurări normale, acest

² Ideea este preluată de mulți poeți, între care Nichita Stănescu și Dumitru Matcovski, care la 1 ianuarie 2000 publica poezia *Cu limba română*.

domn ajuns din întâmplare profesor s-ar fi pus pe-nvățat carte și fiindcă nu este cu totul tot mărginit, încât să aibă nevoie de a fi instalat într-un spital de nevolnici, ar fi ajuns să poată împărtăși studenților ceea ce au aflat alții, de ex. învățații străini, despre limba română, le-ar fi arătat calea bună și bătută de oameni mai cuminți, încât s-ar fi împlinit teoria unui pedagog francez, că un școlar poate învăța de la profesorul său mai mult decât știe acesta însuși. „...Silit de împrejurări normale, d. X ar fi devenit un profesor mediocru; nesilit de nimenea, se simte în sat fără câni și umblă cu mâinile în șolduri, lasă școala pustie și vine la București ca să-și facă mendrele și să-și deie o importanță pe care natura n-au voit să i-o deie. Tot astfel e d. Y și bună parte din cumularzii universităților. Am luat profesori de universitate pentru că un institut înalt de cultură poate ilustra mai clar starea noastră de decadentă. Și cine plătește oare pe acești domni din clasa de mijloc a căror mâni și inteligențe nu produc valori de un ban roșu măcar? În linia din urmă munca țaranului care, ca dorobanț moare pe câmpul de război, ca muncitor se spetește plătind dări, pentru a ține pe umerii lui o clasă de trântori netrebnici.”³

Așadar, un veritabil pamflet împotriva incompetenței distructive a unor profesori din universitățile epocii, unde el este izbit de „priveștiștea cea mai tristă” dintre toate.

„Coruptibilitatea și superficialitatea de educație merg aproape mână’n mână” în convingerea publicistului de la *Timpul*, unde Eminescu dezvăluie fără menajament strategia greșită a statului român cel în care avuția națională se risipește în favoarea unor „clase întregi... de oameni improductivi, incapabili de muncă și avizați la buget și la favori guvernamentale”. Concluzia de o amară ironie, la o situație ce prezintă similitudini cu ceea ce se întâmplă în România prezentului nostru, este parafrazarea unei cugetări celebre: „Blocul de marmură din care ai tăiat un satir nu mai e bun să tai din el pe Minerva.”⁴

Ce experiență personală îl îndreptățește pe ziaristul Mihai Eminescu să abordeze la *Timpul* în perioada 1877-1883 problema atât de dramatică a învățământului românesc rural? La 1 iulie 1875 fusese numit de Titu Maiorescu, atunci ministrul învățământului și cultelor, revizor școlar al județelor Iași și Vaslui, unde era nevoie de un inspector cu calitățile lui⁵. Eminescu a manifestat o exigență exemplară pentru calitatea educației și a administrației școlare. Avea drept sarcină să inspecteze de două ori pe an 152 de școli și să îndeplinească atribuțiile administrative ale cancelariei revizorului. Inspectând școlile din județul Vaslui, revizorul școlar Eminescu a constatat frecvența slabă și pregătirea modestă a elevilor, condițiile grele

³ M. Eminescu, „Icoane vechi și icoane nouă”, în *Timpul*, în *Opere*, X, *Publicistică*, 1 noiembrie 1877 - 15 februarie 1880, Ed. Academiei R.S.R., București, 1989, p. 18.

⁴ M. Eminescu, „Coruptibilitatea și superficialitatea...”, în *Timpul*, 14 aprilie 1883.

⁵ T. Maiorescu îl caracterizase pe Mihai Eminescu drept „omul cel mai silitor, veșnic citind, veșnic scriind...”

în care trăiau cadrele didactice și neglijarea școlilor de către prefecți și primari. De aceea, el a înaintat Ministerului în 25 septembrie 1875 un raport cu propuneri de reorganizare a școlilor din județul Vaslui. O situație mai bună a găsit la Școala din Todirești și în alte școli ale județului Iași. Într-un raport adresat în 10 august 1875 Ministerului Învățământului și Cultelor, Eminescu a remarcat pe învățătorul Ion Creangă, de la Școala de Băieți Nr. 2, din Păcurari. După un timp, când Eminescu lucra la ziar, solicita autorităților învățământului să introducă obligatoriu cartea *Metoda nouă, manual pentru școala primară*, unde între cei 6 autori, primul este Ion Creangă. Iată ce s-a găsit într-un manuscris al lui Mihai Eminescu: „Metoda nouă de scriere și citire a avut succes prin meritele sale intrinsece și ar fi o rea răsplătire pentru compunitorii ei, dacă deodată, în mod brusc și fără oarecare tranzițiune, s-ar înceta întrebuințarea ei și s-ar recomanda o alta numai pentru că-i tipărită poate în tipografia statului”. Preocupat de metodică învățării, Eminescu stabilește un raport riguros între memorie și judecată... „nu vei da copilului să opereze decât cu lucruri pe care le-a înțeles pe deplin. La științele ce se memorează... cartea-i tot, pedagogul nimic. La științele... care cer dezvoltarea judecății copilului cartea trebuie alungată din școală ca un ceva periculos, căci pedagogul e-aicea tot”. În calitate de revizor școlar, Eminescu cerea „introducerea metodei intuitive în predare”, cerință repetată și în rapoartele sale adresate Ministerului Învățământului și Cultelor. Unul dintre ele subliniază valoarea cărții *Povăștitorul la citire prin scriere*, despre care afirmă în termeni superlativi că este „escelent manual pentru uzul învățătorilor cari voiesc a aplica cu succes și mai mare Metoda nouă. Despre acest opuscul am vorbit într-un rând în ziarul nostru.”⁶

Nu am putea aborda tema învățământului rural fără a răspunde la o întrebare, anume: Cum vedea Eminescu pe țărani, numiți de politicieni „talpa casii”, și deveniți „victimă rapacității și brutalității administrației”? Dând plasticitate de proverb acestei idei, Eminescu apreciază că „Țăranul nostru cu oamenii stăpânirii e ca oaia care umblă printre scăieți; în tot scaielele trebuie să lase câte o șuviță de lână, mai mare ori mai mică, după cum o fi și scaielele.”⁸

După raportul Ministrului din 24 ianuarie 2018, în România mai există 2418 școli rurale care au punctele sanitare în curte, dintre ele 389 sunt în județul Vaslui.⁹ Procesul de ameliorare a situației este în plină desfășurare.

⁶ M.Eminescu, *Opera politică, 1870-1877, Albina...*, Ediție critică întemeiată de Perpessicius, Ediție critică îngrijită de Muzeul Literaturii Române, coord. D. Vatamaniuc, Editura Academiei R.S.R., 1980, p. 92.

⁷ M. Eminescu, „Din Transilvania./De bine de rău”, în *Timpul*, 15 februarie 1880. apud vol. *Ne e silă. Scrieri politice*, Editura Soroc, București, 1991, p. 156.

⁸ *Ibid.*, p.157.

⁹ Statistica realizată de World Vision Romania, „Bunăstarea copilului în mediul rural”, 2022, concluzionează că 8% dintre românii de la țară au ales să întrerupă

În comentariile jurnalistice ale fostului revizor, școlile rurale de la finele secolului al XIX-lea dau rezultate slabe; dacă în Ilfov, unde influența capitalei este vădită, doar 15% copii merg la școală, ceilalți pasc găștele și iarna nu fac nimic. El va conchide: „Cauze multiple: dezinteresul administrației, învățători vicioși, aversiunea țăranului contra școlii. Numai cauza adevărată n-o spune nimeni”. Pentru Administrație, școala este odioasă, întrucât „învățătorul și școala sunt concurenții postulanților la bugetul comunei; adesea primarul e un om trecut prin pușcărie, notarul de chipul și asemănarea lui, percepătorul un bandit, toți numiți de subprefect și constituiți în comitet de exploatare a comunei rurale. Dispreț pentru biserică, ură pentru țară este semnatura așa-numitei administrații comunale.”¹⁰ Iată un comentariu care ar putea sta fără vreo jenă în presa zilelor noastre din câteva zone ale țării, în timp ce majoritatea județelor fac progrese în acest domeniu. Convingerea lui Eminescu era că sărăcia determină țăranul să țină copiii acasă: „Învățământul e obligatoriu, dar această obligativitate e o ironie. A-l obliga pe țăran să-și trimită iarna copilul rău îmbrăcat la școală înseamnă a i-l ucide. Există sate pustie de copii, unde generația viitoare doarme în cimitir; pământurile date de legea din 1864 rămân pustii, casele-vizuine părăsite, moartea e aliatul promiscuității etnice din orașe, un aliat sigur al Caradalelor și Mihăileștilor pentru stingerea poporului românesc.” În scopul înțelegerii acestei situații, comentatorul aduce o comparație cu Anglia, unde o cincime din populație este analfabetă, dar tocmai aceea ține „Anglia pe umerele ei.”, ca dovadă că și „în statele ipercivilizate mizeria e dușmana școlii elementare.” Într-o asemenea „organizare, unde predomină decorarea trădării și pensionarea negustorilor de vorbă, țăranul nostru rămâne condamnat la ignoranță și la mizerie.”¹¹

Școala plină de lacune a timpului sporea primejdia de nefixare a limbii, ceea ce face ca în publicațiile din România să apară multe greșeli gramaticale și lexicale pe care sub titlul *Un profesor de limba română fără a o ști*, publicistul le semnalează, îndemnând la prudență. Citează din publicația *Războiul Weiss*, care ataca *Monitorul oficial* pentru unele dezacorduri, drept care Eminescu în *Timpul* ajunge la concluzia amar-ironică: „*Si tacuisses, philosophus mansisses!*”.¹² Noi am recurge la o zicală plină de miez: „Râde ciob de oala spartă.”

școala temporar sau definitiv pentru unul sau mai mulți copii, pentru a face față cheltuielilor. Rezultă că 92 % dintre copiii satelor merg la școală.

¹⁰ M. Eminescu, „„Românul” și „Națiunea” se plâng...”, în *Timpul*, 13 august 1882, în *Opere*, XIII, *Publicistică*, 1882-1883, 1888-1889, Editura Academiei R.S.R., București, 1985, pp. 106-107.

¹¹ *Ibid.*, p. 167.

¹² M. Eminescu, „Un profesor de limba română fără a o ști”, în *Timpul*, 10 ianuarie 1882, în *Opere*, XIII, *Publicistică*, 1882-1883, 1888-1889, Editura Academiei R.S.R., București, 1985, p. 30.

Școlile profesionale, o rană deschisă a învățământului românesc de astăzi, erau și ele în atenția publicistului Eminescu. În 1864 s-au înființat mai multe școli profesionale, între care și Școala de Belle-Arte din București, la care s-au înscris 40 de elevi. Pentru că nu era prevăzută în *Legea Instrucțiunii Publice*, în următorii 3 ani ea nu a fost subvenționată. În perspectiva teoriei maioresciene a formelor fără fond, Eminescu sugerează că „Un guvern serios ar face din două lucruri unul: or (sic! n.n.) i-ar da mijloacele necesare, or ar desființa-o cu totul.”¹³ Ca director, Theodor Aman și-a dat demisia, nemaisuportând umiliința ca profesorii să predea voluntar. Promisiunile guvernului liberal nu au fost respectate, ceea ce încarcă ironic tonul comentariului, astfel că „d-l Aman s-a convins că guvernul nu caută să aibă o instituție folositoare, ci numai un titlu frumos, Școala de Belle-Arte, și și-a dat din nou demisiunea ce urmează, de astă dată definitiv. Astfel prosperă instituțiile cele mai neapărate sub guvernul liberal! Astfel se încurajează chiar oamenii cei mai zeloși pentru a servi țara lor.”¹⁴

Preocupat să descrie patologia societății românești pe linie educațională, Eminescu semnalează o adevărată pelagră a învățământului nostru din secolul al XIX-lea, dar nu mai puțin contemporan, plagiatul. Era vorba într-un articol despre plagiatul din discursul lui I. Crăciunescu la inaugurarea Școlii Normale Superioare, secția București, rostit în 18 decembrie 1880, copie perfectă a textului *L'Education dans l'Ecole libre*, rostit de I.M.Guardia, doctor și profesor la L'Ecole Monge din Paris. Cele două texte sunt așezate în pagină în paralel, demonstrându-se fără dubii că sunt identice. Astfel documentat, Eminescu denunță pe acest „ilustru pseudoerudit”, plagiator care „va rămâne celebru în âst meșteșug.”¹⁵ Se propune demiterea conferențiarului pentru a se păstra bunul renume al școlii. Eminescu dovedea și prin această luare de atitudine, că numai o școală ce respectă legile moralității poate să-și îndeplinească misiunea de instituție menită să perpetueze identitatea națională a românilor. Apreciem faptul că Eminescu este unul dintre cei mai virulenți critici ai imposturii celor care se promovează ajungând în posturi importante, fie politice, fie academice, prin practica „negustoriei de vorbe”.

¹³ M. Eminescu, „Un exemplu izbitor”, în *Timput*, 20 aprilie 1882, în *Opere*, XIII, *Publicistică*, 1882-1883, 1888-1889, Editura Academiei R.S.R., București, 1985, p. 102.

¹⁴ *Ibidem*, p. 103.

¹⁵ M. Eminescu, „Școala Normală Superioară. Secția București”, în *Timput*, 4 ianuarie 1881, în *Opere*, vol. XII, *Publicistică* 1 ianuarie - 31 decembrie 1881, Editura Academiei R.S.R., București, p. 18.

Ștefan Balog

În publicistica sa, Eminescu a formulat convingeri și învățăminte valabile pentru toate instituțiile publice, dar și pentru căile și demersurile formative necesare oricărui român, din epoca aceea sau din cea prezentă la început de secol al XXI-lea. Găsim multe referiri la școală, educație și la înalta menire de pedagog, de educator autentic:„misiunea oamenilor ce vor din adâncul lor binele țării e creșterea morală a generațiunii tinere și a generațiunii ce va veni” – scria Eminescu. Este formulată astfel în termeni clari misiunea de perpetuare a conceptului de identitate națională, care este un tezaur ce se cere păstrat de la o generație la alta cu toată convingerea și cu multă responsabilitate social-patriotică.

Sonetul unei revelații

*Pământul, l-ai ornat, Doamne, cu minuni,
Întinse câmpii, codri și izvoare,
Dealuri cu vii, livezi înfloritoare,
Cântece și hore ca să ne aduni,*

*Lacuri cu nămoluri binefăcătoare,
Lauri din care să ne facem cununi,
Biserici și icoane ca să ne-mbuni,
Mireasmă, curcubeie și culoare.*

*Ne-ai dat femeii cu-obrajii de zăpadă
Și piepturi pline de mandarine,
Pâine și sare, apă vie, zadă,*

*Munți silhii din care apa să cadă,
Bijuterii bătute cu rubine:
În toate astea, eu Te văd pe Tine.*

Sonetul unei descoperiri

*Te caut făr-de-ncetare de-o viață
Prin aer, pe pământ, mări și oceane,
Prin catedrale, prin cărți și icoane;
Vreau, Doamne, să Te văd un pic la față.*

*Poteci, am cutreierat, milioane,
Am cerut de la flori și pomi povață,
De la cărturarii care ne-nvață,
Dar încercările fostu-mi-au vane.*

*Am trecut prin furcile caudine,
Am acceptat astă soartă ingrată,
Sperând că îmi vor fi cupele pline*

*Cu tănuite șoapte de la Tine.
Deodată o lumină îmi arată
Drumul spre Tine: inima curată.*

Sonetul evlaviosului

*Dezleagă-mi, Doamne, taina nepătrunsă,
De vrei să-mi curmi nepotolita sete,
De-a Ta milostivire să se-mbete
Inima-mi, de-atâtea-ndoieli, străpunsă!*

*Permite-mi să mă adap pe-ndelete
Din sacra fântână, de noi, ascunsă,
O Mecca de pușini creștini ajunsă
Înainte de-a trece fluviul Lethe!*

*Fă să răsară peste noi lumină,
Să înotăm în Oceanul Luminos
(Adorată ipostază divină),*

*Sub cerul de-azur, Capelă Sixtină!
Locuiește-ne sufletul onctuos
Și-Ți vom ridica templu maiestuos!*

Sonetul unui dor

*Mi-e dor de o clipă de armonie,
De-azur etern și-o ploaie de lumină,
De-o sacră iubire, o cupă plină,
De frenezia din copilărie,*

*Să le-așez o cunună de verbină,
Altă împărăție să învie,
Să nu-mi fie primăvara pustie!
Fruntea-mi, pentru toate, Ție se-nchină.*

*De cer prea mult, iartă-mi, Doamne, trufia
De-a îndrăzni la atare favoare.
Amețit, poate-am greșit galaxia,*

*Că n-am îmbrățișat ataraxia.
Totuși, decât să mă-nveți cum se moare,
Celesta muzică, dă-o mai tare!*

Nu mai știi să-ți deschid

*Uite fereastra cu genele arse
de unde ne uitam după îngeri
printre coloanele cerului
ce o genă și-n noi
înălțase...*

*Și, uite,
patul în care n-am încăput de
atâtea vise,
de ni s-au ciuntit de gânduri
și ne-am lepădat umbrele,
cum fac șerpii de le rămân solzii
ca niște armuri ninse
printre pietrele verii...*

*Mai uite
și ziua
când la această masă
am mâncat dintr-un blid o câmpie
de grâu
și-un munte de sare
și tot n-am aflat
de ce tace între noi mereu bănuț
același aspru semn de întrebare...*

*Și mai uite
genunchii noștri
căzuți sub icoane
din care de-abia acum ne scoatem
așchiile pietrelor de altare
cu mâinile adâncite-n piroane
de ne-nchinăm în cerul gurii
să nu mai îmbrac vreodată
cămașa mea de sânge sărată...*

*Și încă mai uite,
lângă nopțile tale de-atunci
stau cuvintele-mi – „pietre de
moară” –*

*pe care un veac de furnici
le scoate unul câte unul afară
și le așază precum cărămizile
într-un zid,
iar eu, dinăuntru,
chiar de-ți aud bătăile în ușă,
nu mai știu să-ți deschid!...*

Rugăciune

*Doamne, dă-mi clipe grele:
să caut îndelung piatra,
s-o car în spinare
ș-apoi s-o așez una peste alta
până ridic încă o casă
peste cea arsă...*

*Să privesc nopți
de-a rândul
prin ploii piezișe,
prin zăpezi zidite
la steaua care-mi arde gândul....
Să simt că nu pot
în bătătură sta
de când a părăsit-o maică-mea...*

*Doamne, dă-mi lacrima
și să n-am ce face cu ea...*

*Și să vină iarba mireasă spre mine
și s-o cred că e așa...*

*Dă-mi atâtea sete
când trec prin deșert
încât burduful uscat
e-o fântână-ngropată
în cerul din marginea de sat...*

*Dă-mi, Doamne, geruri cumplite,
să mi se lipească mâna
pe clanțe ruginite...*

*Dar nu-mi da, Doamne, nu-mi da
clipa care vine
fără de ea
și fără de Tine!...*

DR. MARIAN NENCESCU

„Conglomerul” Urmuz, sau obsesiile imaginarului

În 1945, la întoarcerea sa din exil, pictorul (cu origini românești) Victor Brauner (1903, Piatra Neamț - 1966, Paris), singurul artist local, cu excepția lui Brâncuși, acceptat să expună permanent la Metropolitan Museum of Art, din New York, se instalează la Paris, pe strada Perrel, într-unul din imobilele unde locuise cândva Henri Rousseau (cunoscut ca Le Douanier/Vameșul, 1844 - 1910, pictor impresionist, creator al unei viziuni artistice paradisiace, stranie și luxuriante, ce va influența de timpuriu arta suprarealistă), și, despre care Henri Breton (1896 - 1966, fondator, împreună cu Eduard, Bunuel și Dalí al curentului suprarealist, o artă bazată pe automatism psihic și pe dicteu irațional), spunea că: „Arta lui include în sine întreaga poezie și geneza misterioasă a epocii noastre”. Impresionat de „alegerea” lui Victor Brauner, Breton, el însuși adept necondiționat al teoriei *coincidențelor* literare, lingvistice, și chiar biografice, îl roagă să picteze un tablou care să cuprindă neapărat „amprenta” lui Rousseau, de pe strada Perrel, convins că nu doar magia „simpatetică” a locului l-a atras pe prietenul său. Solicitarea nu era întâmplătoare, mai ales că și Brauner credea în *coincidențe* (celebrul său tablou *Autoportret cu ochiul scos* a precedat cu mai bine de un deceniu accidentul care îl va mutila pe viață). În consecință, *re-crează* pânza iconică a lui Rousseau Vameșul *La charmeuse des serpents / Îmblânzitoarea de șerpi*, realizând o replică *actualizată* a celebrului tablou, intitulată *Strada Perrel, 2 bis* în care, pe lângă personajul straniu al lui Rousseau, adaugă un *hibrid umanoid*, numit de el *Conglomer/Conglomeros*, asociat deopotrivă lumii vegetale și animale, capabil să sugereze „forța și inteligența lui Saturn”, ce absoarbe puterea Universului „prin cele 7 orificii fluidice ale sale” (ulterior Brauner va realiza și o statuie în gips a Conglomerului, expusă în 1947 la expoziția *Suprarealismul*, de la Galeria Maegheth, din Paris).

Surprinzător, imaginea *Conglomerului*, o *mașină humanoidă dotată cu inteligență*, seamănă, în mod straniu cu unele personaje narrative urmuziene, compuse, anticipativ am spune, cu mai bine de trei decenii înaintea lui Brauner de fostul greșier de la Curtea de Casație și Justiție, din București, Dumitru Demetrescu-Buzău, rebotezat pentru totdeauna de Tudor Argezi cu numele de Urmuz (17 martie 1883, Curtea de Argeș - 23 noiembrie 1923, București). Referitor la „temerile și ereziile” pe care „modestul” greșier le anticipa că vor apărea odată cu noua sa carieră literară, Argezi îl liniștește amintindu-i că „numai politica poate să-l știrbească pe

scriitor” și că, din contră, la gazeta sa, *Cugetul românesc*, se află „în cea mai recomandabilă tovarășie”.¹

În consecință, Urmuz publică, la solicitarea lui Argezi, în ultimii doi ani de viață (ce coincid, fericit, chiar cu anii de apariție ai gazetei argheziene, respectiv februarie 1922 - iunie 1924) trei texte antume: *Pâlnia și Stamate* (roman în patru părți), *Ismail și Turnavitu*, și (după Nicolae Balotă) *După furtună*, urmate de opera postumă, apărută aleatoriu, în presa de orientare avangardistă, în ordine cronologică, astfel: *Emyl Gayk*, *Plecarea în străinătate*, *Cotadi și Dragomir*, *Algazy & Grummer*, *Fragmente antologice*,² *Fuchsiada* (*Poem eroico-erotic și muzical, în proză*), la care se adaugă, în ediția de *Opere*³, câteva file de *Însemnări/Ciorne răzlețe*, și un număr de șapte cărți poștale către sora sa Lizica/Eliza Vorvoreanu, semnate Mitică, cum era numit Urmuz în familie (încă o carte poștală, inedită, a mai fost semnalată de academicianul Gheorghe Păun, aflată în colecția scriitorului George Corbu), cu totul, am spune o operă *liliputană*, judecând chiar după standardele vremii, dar, se presupune, mult mai amplă, urmând ca doar timpul să scoată la iveală sutele de *pagini pierdute* (ciorne, variante, însemnări, partituri muzicale etc.), care să-i întregască profilul literar. Cazul nu e singular în literatura noastră, judecând după precedentul Eminescu, și n-ar fi de mirare, ca, într-o zi, să asistăm și la „miracolul” redescoperirii *integrale* a lui Urmuz.

Din păcate, „moștenirea” literară a „părintelui” avangardismului românesc nu e lipsită de surprize, fabulații și falsuri, cum ar fi afirmația sorei sale Eliza Vorvoreanu, cuprinsă în câteva *Spicuiuri din adevărata viață a lui Urmuz*, republicate de Sașa Pană în ediția *Urmuz. Pagini bizare*⁴ după care, în ultima parte a vieții Urmuz începuse „să-l citească” pe Marinetti (Tomaso Marinetti, 1876 -1944, teoretician al futurismului, exponent al avangardismului și ulterior, respectiv după 1930, coautor al *Manifestului Fascist*), idee de-a dreptul *bizară*, câtă vreme spiritul militarist, agresiv, chiar misogin al lui Marinetti lipsește cu totul din opera lui Urmuz. „Indivizi ca Marinetti caută războiul”, mărturisea Brâncuși, un om care l-a cunoscut bine pe viitorul admirator al lui Mussolini chiar în atelierul din strada Perrel, al lui Rousseau Vameșul, ca să ne situăm în teritoriul coincidențelor stranii. „Liniștea, armonia artei înlocuiește pretutindeni rigiditatea și aroganța”, adăuga Brâncuși. „Oamenii cuprinși de dorința de putere, o preferă liniștii sufletești. Trebuie să ne întoarcem la simplitatea pierdută, trebuie să ne

¹ Lucian Costache, *Urmuz sau despre paradox*, I, Ed. Zodia Fecioarei, Pitești, 2020, p. 29.

² Revista *unu*, II, 9, 1929.

³ Ed. *unu*, 1930.

⁴ Ed. Meridiane, București, 1970.

întorcem la timpurile când trupul, sufletul și rațiunea lucrau în perfectă armonie”, conchidea Brâncuși.⁵

Semnalarea, așadar, a seriei coincidențelor dintre „destinele” și creația artistică a lui Urmuz, Brâncuși, Rousseau Vameșul, Breton și Victor Brauner este întărită și de afirmația că, încă din 1907, Urmuz era fascinat de opera „revoluționară” a lui Brâncuși, îndeosebi de lucrarea *Cumînțenia pământului*.⁶ În acest climat artistic, boem și destins, al începutului de veac XX, Urmuz și-a creat întreaga operă, înainte de 1915 „într-o stare de relativă împăcare sufletească, în deplină luciditate și discernământ”, în vreme ce, după 1916, când este concentrat ca locotenent pe frontul din Moldova, Urmuz se întoarce „plictisit și destrămat”.⁷

Avem, așadar, două *personalități* distincte ale lui Urmuz, cel „jucăuș” (*ludic*, am spune, în limbaj modern) și exuberant (cum îl arată și portretul din 1914, prezent și pe placa mortuară, sugerând vitalitate și reflexivitate) din tinerețe, și cel de după război „retras”, *parcă măcinat de o boală interioară*.⁸ Așadar, ca s-o parafrazăm pe Ioana Pârvulescu⁹: *Urmuz sau amuz?* Trist, timid, retras, sau din contră amuzant, chiar „ludic”, expansiv, „extrovertit”, Urmuz a dus cu sine taina operei, deopotrivă cu cea a vieții sale dramatice.

Vorbind despre *estetica* operei de artă, profesorul Alexandru Surdu îl cita pe Aristotel, care, în *Metafizica*, spunea că pentru a atinge desăvârșirea (*catharsis*) creația trebuie să întrunească patru calități: plăcerea (*hedone*), uimirea, sau mirarea (*thaumaston*), grandoarea și misterul (poate cel mai important element al creației, ce continuă să ne fascineze și azi). La acestea, profesorul Alexandru Surdu mai adăuga un element menit să întregască „pentada” sau „pentamorfiza artei”: „cauza intrumentală”, respectiv tehnica de lucru, măiestria zicem noi.¹⁰

Din acest punct de vedere, Urmuz a fost un scriitor cel puțin *enigmatic* (dar, oare, ce artist și-a dezvăluit în întregime, misterul creației?). În mod fericit, în cazul său, *grandoarea* este suplinită de *uimire* și *plăcere*. Așa se explică, poate, interesul generației avangardiste, a anilor '30, pentru *anti-prozele* sale, un „model de anticipare a noii poetici suprealiste” dar, mai cu seamă, al „noii critici” sedusă până azi de *Urmuz-avangardistul*, termen, se pare promovat de Eugen Ionescu, cel care l-a și tradus primul pe Urmuz în limba franceză, prezentându-l cu sintagma „precursor al revoltei universale” (deci, inclusiv al *Conglomeratelor* lui Victor Brauner), și

⁵ Peter Neagoe, *Sfântul din Montparnasse*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 250.

⁶ L. Costache, *op.cit.*, p. 26.

⁷ *Ibidem*, p. 27.

⁸ G. Ciprian, *Necrolog*, text publicat în ziarul *Dimineața*, 26 noiembrie 1923.

⁹ Ioana Pârvulescu, „Erau interbelicii misogini?”, în *România literară*, 6, 2010.

¹⁰ *Brâncuși, Artist-filosof*, antologie de Ion Pogorilovschi, Ed. Fundației „Constantin Brâncuși”, Tg. Jiu, 2001, p. 9.

mărturisind că „doar doi autori români l-au influențat radical în opera sa, Caragiale și Urmuz”.

Recitate azi, poate chiar la umbra statuii sale de la Curtea de Argeș (inaugurată în august 2022), *Paginile bizare* reconstituie, paradoxal, *canonul urmuzian*: discrepanța dintre forma corectă a textului și sensul „aberant” al unor termeni, scoaterea din context a unor fraze și cuvinte și utilizarea lor în alte registre stilistice („Noua funcționalitate a clișeeilor”, cum o numea Tudor Vianu); *plonjeul* controlat între stilul beletristic și cel științific (ori juridic), creînd astfel ambiguitate și un halou parodic inimitabil; inventivitate lingvistică situată între *dicteul automat*, de tip suprarealist, și combinațiile aleatorii de termeni consacrați etc. Mai pe scurt, ca să-l cităm pe Nicolae Manolescu: „Urmuz înlocuiește ființele vii, realiste, cu marionete absurde, conduse cu ajutorul sforilor, ca în teatrul de păpuși”.¹¹ Rezultatul este un *experiment lingvistic* original, o reconstrucție a discursului narativ, un melanj între stilul experimentalist, de tip avangardist, și cel „clasic”, propriu literaturii noastre tradiționale.

Între aceste capcane lingvistice, ce amplifică realitatea intra și extra-textuală, își fac loc *conglomeratii*, personaje fictive, aparent emblematice, „compuse din elemente alese aleatoriu”: „Ismail *e compus* (s.n.) din ochi, favoriți și rochie, și se găsește azi cu foarte mare greutate. Înainte creștea și în Grădina Botanică, iar mai târziu, grație progresului științei moderne, s-a reușit să se fabrice unul pe cale chimică, prin sinteză”;¹² „Turnavitu (un fel de Gore Pirgu, avant-la-lettre, dar mai ticălos și mai corupt – n.n.) nu a fost multă vreme decât un simplu ventilator pe la diferite cafenele murdare de pe Strada Covaci și Gabroveni, apoi făcu multă vreme politică și reuși astfel să fie numit ventilator de stat”;¹³ „Gayk (prototipul lui Moș Teacă – n.n.) e singurul civil care poartă pe umărul drept un susținător de armă. Are gâtleejul întotdeauna supt și moralul foarte ridicat”;¹⁴ „Algazy (nume cu rezonanță balcanică, trimițând la turcescul *gazi/gizi* = gâde, și, prin contaminare, la românescul *ghiduș*, este folosit și ca patronim, cu sensul de învingător, conducător, fiind numele acordat conducătorului istoric al Turciei moderne Gazi Kemal Atatürk – n.n.) este un bătrân simpatc, știrb, zâmbitor și cu barba rară, așezată pe un grătar înșurubat sub bărbie și împrejmuată cu sârmă ghimpată”;¹⁵ „Fucs (personaj real, ne asigură Eliza Vorvoreanu, muzicant de profesie – n.n.) nu a fost făcut de mama sa. La început, când a luat ființă, nici nu a fost văzut, ci a fost numai auzit, căci Fucs când a luat naștere a preferat să iasă prin una din urechile bunicii sale, mama sa neavând deloc ureche

¹¹ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe, Eseu despre romanul românesc*, Ed. Gramar 1000+1, București, 2006, p. 528.

¹² Urmuz, *Paginile bizare*, Colecția Revistei Curtea de la Argeș, f.a, f.l., Tiparg, p. 11.

¹³ *Ibidem*, p. 12.

¹⁴ *Ibid.*, p. 15.

¹⁵ *Ibid.*, p. 26.

muzicală”¹⁶ (modelul ne duce direct la Zeița Minerva, născută se spune, din fruntea lui Zeus) etc.

Veritabil creator de *conglomeri* umanoizi, cum i-ar fi numit Victor Brauner, Urmuz precedează asemeni scriitorilor *realiști*, compunând cu fantezie portrete bizare, în maniera *bestiarului burlesc*, rezultatul fiind constituirea unei *biologii narative* complexe, a unor personaje cu însușiri *necunoscute*, zugerăvite, aparent, sub *dicteu automat*, așa cum vor proceda, mai târziu avangardiștii. Scriitori care au rivalizat, ca număr și varietate de personaje, cu „starea civilă” a mai cunoscut literatura noastră, de la Alecsandri, la Caragiale, dar Urmuz a *schimbat paradigma*, procedeul narativ fiind cu totul nou. Este și motivul pentru care un critic familiarizat cu literatura de tip avangardist, Marin Mincu, l-a numit pe Urmuz *experimentalist*.¹⁷

Judecând personajele (conglomerii) urmuzieni, în grilă strict structuralistă, constatăm, de pildă, că încălcarea principiului *asemănării* dă naștere unor personaje hibride, *fără corespondent în realitate*, rod exclusiv al imaginației *ficționale* a autorului. De regulă, prima parte a *portretului* literar urmuzian se încadrează în maniera „clasică”, am zice balzaciană („Algazy are barba *frumos așezată* - s.n.), pentru ca brusc, fără o pregătire suplimentară, să se treacă la o descriere de tip suprarrealist, ca și cum am asista la o „eroare de categorie”: în proximitatea bărbii lui Algazy se află „un grătar”, dar și „sârmă ghimpată”. Același lucru se poate spune și despre portretul *moral* al lui Algazy: după afirmația „nu ia mită”, urmează o dovadă că personajul totuși *ia mită*, sub forma unor produse cu valoare derizorie: câteva cioburi de strachină destinate unor surori mai sărace, „cari trebuiau să se mărite toate, a doua zi”.¹⁸ Simbolic vorbind, în acest caz *absurdul* intervine atunci când afirmația inițială devine, prin negarea ei, lipsită de sens.

Încalcând constant orice principiu al (logicii) comunicării, discursul narativ (dar și poetic, în cazul antifabulei *Cronicari*) urmuzian surprinde prin nonșalanța schimbărilor de registru. Parodiind discursul literar tradițional (clasic), Urmuz procedează, instinctiv, *intuitiv* am spune (nu avem nicăieri dovada unei opțiuni deliberate, *gramaticalizată*, în limbaj academic, pentru acest procedeu) la transformarea radicală, *ontologică*, a registrului literar, sau ca să-l cităm iar pe Urmuz: „Concluziune și morală: / De vreți cu toții, în timpul nopții, un somn în tihnă să gustați / Nu faceți schimb de ilustrate, cu cel primar din Cârligați.”¹⁹ Astfel spus: „Morală / Pelicanul sau babața”.²⁰ Aceste „salturi izotopice” reprezintă, fundamental, sursa umorului urmuzian.

¹⁶ *Ibid.*, p. 34.

¹⁷ Marin Mincu, *Avangarda literară românească*, Ed. Minerva, București, 1983, p. 24.

¹⁸ *Ibidem*, p. 27.

¹⁹ „Plecarea în străinătate”, în *Urmuz. Opere*, 1930, p. 20.

²⁰ *Ibidem*, p. 47.

NICHITA STĂNESCU
90 ani de la naștere

Către Galateea

*Îți știu toate timpurile, toate mișcările, toate parfumurile
și umbra ta, și tăcerile tale, și sânul tău
ce cutremur au și ce culoare anume,
și mersul tău, și melancolia ta, și sprâncenele tale,
și bluza ta, și inelul tău, și secunda
și nu mai am răbdare și genunchiul mi-l pun în pietre
și mă rog de tine,
naște-mă.*

*Știu tot ce e mai departe de tine,
atât de departe, încât nu mai există aproape -
după-amiază, după-oriizontul, dincolo-de-marea...
și tot ce e dincolo de ele,
și atât de departe, încât nu mai are nici nume.
De aceea-mi îndoi genunchiul și-l pun
pe genunchiul pietrelor, care-l îngână.
Și mă rog de tine,
naște-mă.*

*Știu tot ceea ce tu nu știi niciodată, din tine.
Bătăia inimii care urmează bătăii ce-o auzi,
sfârșitul cuvântului a cărui prima silabă tocmai o spui
copacii - umbre de lemn ale vinelor tale,
râurile - mișcătoare umbre ale sângelui tău,
și pietrele, pietrele - umbre de piatră ale genunchiului meu,
pe care mi-i plec în fața ta și mă rog de tine,
naște-mă. Naște-mă.*

FLAVIA TOPAN

Ferestrele din Bruxelles

În Ardeal - *acasă*, în satele încă timid tradiționale, poarta înaltă și gardul impunător reprezintă însemnele unei familii înstărite. Un gard prin care, din stradă, nu se vede aproape nimic. Protejează de privirile indiscrete sau invidioase de afară, păstrează tainele familiei: fericirile, tristețile și tot ce e viață între ele. Sau mai e, desigur, exemplul satelor săsești, cu porțile de piatră, pe sub a căror cupolă trec doar cei ai casei sau câțiva dintre cei apropiați. Deopotrivă, în aceste fortărețe, în miniatură, nu intră și nu iese nimic. Sunt ogrăzi care poartă în sine osemintele a generații peste generații.

M-am gândit mult, de când sunt aici, la felul în care organizarea caselor și a gospodăriilor marchează geografia sufletească a celor de acasă. Nici prin gând nu mi-ar fi trecut dacă nu ar fi fost atât de pronunțat contrastul cu felul de a locui al celor de aici.

Poate primul lucru pe care l-am constatat mutându-mă e că îmi pot vedea, la orice oră din zi și din noapte vecinii de peste drum. De la etajul patru, nimic nu-i apără de privirile mele. Ferestrele mari, cel mai adesea, sunt lipsite de perdele, draperii sau de orice material care ar putea împiedica un trecător curios să arunce o privire înăuntru.

Am început să urmăresc, cu o doză de indiscreție, recunosc, viețile ce se desfășoară, în paralel, în clădirile de cealaltă parte a străzii. De pildă, l-am văzut pe bărbatul de la etajul trei gătind în fiecare seară, singur. Își pregătea singur cina, pe fugă, se așeza la masă și privea, la rândul-i, în stradă. Și-a petrecut așa primăvara, vara, iar acum, în prag de toamnă, am observat că, în majoritatea serilor, nu mai e singur. Gătește în continuare cina, însă acum, când se așază la masă, privirile nu-i mai fug spre stradă, ci se îndreaptă către femeia frumoasă de lângă el.

La etajul al treilea, în altă clădire, locuiește o familie de români. Cum știu că sunt români? Într-o duminică dimineată, astă-vară, unul dintre copii își striga tatăl, din stradă. Eram doar pe jumătate trezită și, preț de câteva secunde am avut impresia că nu am plecat din Cluj.

Mai e povestea cuplului din apartamentul de la ultimul etaj, din clădirea de cărămidă. Îi vedeam, seară de seară, îmbrățișați, aproape mereu într-un dans în camera de zi împânzită cu plante tropicale. Până când, într-un târziu de vară, ea a început să stea singură pe balcon, citind, iar el rămânea în camera de zi, uitându-se la televizor. Odată cu vara, s-au împrăștiat îmbrățișările. Acum a rămas doar ea, citind în fiecare seară, pe balcon.

În apartamentul de la parter locuia o femeie între două vârste. Am văzut-o prea puțin, pentru că primul lucru pe care l-a făcut când s-a mutat a

fost să-și acopere ferestrele. De câteva zile, geamurile sunt din nou descoperite. Șederea ei a fost scurtă: s-a mutat un alt chiriaș acolo...

Încă nu știu ce să cred despre acest obicei de a trăi la vedere, fără perdele. Poate că trăind într-un oraș atât de mare, e ușor să-ți pierzi individualitatea. Devii, pur și simplu, un chiriaș al locului. Suntem cu toții provizorii în apartamentele de-aici. Poate de aceea ne dorim, cu atâta ardoare, să fim văzuți. Să ne fie măcar o fărâmbă dintr-un gest observată și să rămână în memoria altuia, a celui care privește. Spre deosebire de Țară, în casele de aici nu mai trăiesc bunicii, nici părinții. Casa mea de acum a fost „acasă” pentru străini peste străini.

Fapt care mă face, invariabil, să mă întreb: cât oare, din ceea ce suntem, se zidește, de fapt, din geografia tuturor locurilor unde am fost?

La începutul șederii mele aici m-am ascuns timidă, după niște draperii impenetrabile. În egală măsură, opreau privirile de peste drum, dar și puținele raze de soare. Până când într-o zi, am dat la o parte perdelele și am lăsat soarele înăuntru. Cu el, probabil au venit și privirile vecinilor de peste drum. Cum își spun ei, oare, povestea mea?

GHEORGHE ANDREI NEAGU

Maimuța

În ziua aceea, norii se îngrămadiseră deasupra orașului de parcă ar fi vrut să-l acopere ca o cupolă. Păcla deasă, venită de nicăieri, atenua zgomotele circulației și se infiltra printre blocuri, dând impresia unui loc ireal, fantomatic, întregii localități.

Tinel nu mai avea răbdare. Trăgea de mâna mamei aproape alergând, făcând-o să se împiedice în mersul forțat pe trotuarul care abia se zărea prin ceața densă.

- Dacă nu te astâmperi, nu mai intrăm, îi spuse aceasta cu glasul moale, neconvingător. Sau poate doar așa părea, continuând cu povește repetate de mai multe ori, de când îi promisese că-l va lua cu ea la Institutul de cercetări, unde lucra de mai mulți ani.

- Vezi, să nu te plimbi dintr-un birou într-altul. Să nu pleci de lângă mine fără să-mi spui. Și tot așa, până îi dădu drumul la mână, ca să semneze condica la intrare, alături de ceilalți salariați.

Ca și cum nu i-ar fi auzit vorbele, Tinel se înghesui printre cei ce se aflau la rând, împingându-i când pe unul, când pe altul, și intra în curte,

dispărând în fugă printre clădirile răspândite la oarecare distanță unele de altele. Nu birourile îl interesau pe el.

- Bine că am scăpat de obrăznicătură, zise o salariată, plecându-și privirile în fața Helgăi.

Îi era rușine. O văzuse cu puștiul de mână „Cred că-i mă-sa”, gândi salariața, strecurându-se înăuntru în institutul lui. Își trase halatul peste sânii bombați și intra în menajeria plină de tot felul de vietăți.

Undeva, într-o margine, lângă zid, în cel mai depărtat loc din curte, o maimuță sărea pe frânghiile ce fuseseră atârinate special între ramurile unui copac cu noduri, în interiorul cuștii. Salariața l-a zărit iar pe puștiul ce o depășise în rândul de la intrare. Își continuă drumul spre acvariul impunător din interiorul institutului. A trecut pe lângă cuști, fără să-l bage în seamă. „Dacă mă-sa nu-l bagă în seamă”, de ce m-aș băga eu, își spuse drept scuză, în care intra și o doză de răutate pentru ghionturile pe care le primise de la copilul grăbit.

Tinel s-a apropiat de gratiile porțiței de intrare în cușcă. Maimuța făcu vreo câteva salturi, de parcă ar fi vrut să atragă bunăvoința micului vizitator. Tinel o privi cu mult interes. Nu mai văzuse așa ceva, decât la televizor. Se așeză pe cimentul rece de la intrarea în cușcă. Ochii îi străluceau. Întinse mâna prin grilajul porții. Maimuța se apropie și brusc îi crâmpoți unul dintre degetele ce trecuseră de hotar. A crezut probabil că-i un morcov. Tinel scânci smulgându-și mâna din colții maimuței. Ar fi vrut să zbiere de durere, dar se abținu de frică. Se uită de jur împrejur, ținându-și degetul strâns cu cealaltă mână, într-o împreunare ce-i dădea senzația că durerea era mai ușor de suportat. Văzu pe jos un crâmpiei de ram uscat ce părea mai solid. Deschise poarta legată superficial cu o bucată de sârmă și, cu mâna care-i sângera apucă bățul și-l introduse în cușcă, ca să lovească nemilos maimuța.

- Ce faci obrăznicătură, se auzi o voce din rândul celor ce intraseră deja în institut.

- Tineeeel !!! strigă Helga după el, lasă maimuța în pace și ieși de acolo! Dar Tinel nu avea timp și nici înțelepciunea de a nu lovi cu bățul.

Maimuța începu să strige, scoțând sunete ce păreau a fi un fel de chemare la luptă.

- Tineeeel!!! striga în continuare Helga, alergând spre el.

Copilul își încordă mușchii, apucând coada animalului. Maimuța scoase un nou sunet și-și înfipse dinții în umărul copilului. De durere, Tinel o lăsă să scape. Nuiua îi scăpă din mână. Cu sângele șiroind din umăr, Tinel se îndreptă din nou spre coada maimuței. De parcă s-ar fi așteptat la așa ceva, maimuța sări de pe o funie pe alta spre cea mai înaltă ramură a uscăciunii dinlăuntru în cuști. Helga intra la rândul ei în cușcă, îngrozită de sângele ce curgea prin hainele copilului.

Botul maimuței era însângerat. Din când în când scotea câte un icnet de satisfacție, rânjind.

- Uite că a apărut și animalul acesta? se pomeni spunând unul din lucrătorii institutului.

Glasul îi tremura de emoție. Nu se știa dacă se referise la copil sau maimuța.

- Să vină cineva să ne ajute! zise mama lui Tinel, privindu-și copilul mursesecat de maimuță . Se simțea vinovată. „N-ar fi trebuit să-i dau drumul de mână”, își zise.

Brusc, maimuța țâșni pe porțița cuștii. Se cățără pe grilajul exterior, dispărând undeva peste coama zidului de împrejmuire a institutului. Helga ieși la rândul-i din interior, cu Tinel în brațe. Cineva sunase deja la urgențe. Salvarea îi luă pe copil și pe Helga.

Când primi telefon, tatăl rămase ca interzis.

I se părea că prezența lui la spital era fără sens. De aceea, încercă să afle de la directorul institutului, care-i era prieten, ce se întâmplase dar nu obținu decât o bâlbâială fără sens.

- Unde dracu-i maimuța? răcni directorul de cum intră în biroul secretarei.

Îi era teamă mai mult de consecințele ce-ar urma de pe urma evadării maimuței.

Într-adevăr, odată ajunsă dincolo de împrejmuirea institutului, maimuța se trezi în parcul ce înconjura institutul pe mai multe hectare. Se cățăraseră într-un platan, bucurându-se de bogăția ramurilor. Apoi, ca o zvârlugă, năvăli în coronamentul unui stejar secular, răbindu-se la pulpa din spate a piciorului, de plăcuța ruginită de vreme, pe care scria „monument al naturii”. Nici nu simți tăietura din carnea încordată a piciorului pregătit să mai facă un salt pe un alt ram, mai aproape de cer.

Câțiva copii se apropiară de stejarul bătrân, încercând să arunce cu pietre după maimuța jucăușă.

- Hă, hă, hă, uite bă maimuța!!!

- Hai s-o dăm jos!

- Cum?

- Cu pietre!

Era greu s-o atingă. Și cu toate că nu o atinseră în vreun fel, maimuța scotea sunete ascuțite. Țipetele maimuței au atras atenția paznicilor din parc ce-și pregăteau pachetul de mâncare din ziua aceea. Maimuța zări de la înălțimea la care ajunsese, cojile de ouă și bucățile de brânză ce le scosese ră oamenii pe banca de sub stejar, unde mâncau de obicei. Se repezi asupra bucăților de hrană din pachet. Reuși să înșface o bucată din telemeaua de care încă nu se putuse înfrupta proprietarul și se încordă să ajungă iar în vârful de unde plecase. Numai că muncitorul vigilent o lovi cu o dexteritate greu de închipuit, făcând-o să scape bucata de telemea. Muncitorul rânji în fața camarazilor zicând:

- Ați văzut, bă, cum se apără bucata de pâine?

Numai că nu apucă să se bucure prea mult că din înaltul copacului, maimuța se repezi în creștetul omului și-i smulse o bucată din păr, stârnind râsul celorlalți, după care înșfăcă iar brânza.

- Te-a chelit, bă Vasile, te-a chelit!

- Și ți-a luat și bucata de brânză, zise altul din grupul lor.

Vasile nu spuse nimic. Își puse mâna în creștet, retrăgând-o plină de sânge. Nu se așteptase la așa ceva.

- Tu-i crucea mamei ei!

Din vârful stejarului, maimuța începu să ronțăie bucata de brânză în liniște. În fond o cucerise prin luptă.

De undeva, de dincolo de zidul pe care maimuța îl sărise, se ivi un bărbat cu o pușcă, plină cu ser tranchilizant. Când pușca trosni, maimuța se trezi buimăcită, și se prăbuși cu gura întredeschisă, purtând încă urme din telemeaua ce nu apucase să o înghită. Muncitorul, cel cu creștetul însângerat, își tot apăsa cu palma creștetul capului, crezând că așa poate să oprească sângerarea. Ca și cum ar fi existat o soartă benefică, se ivi o femeie pregătită să ajute muncitorul a cărui sângerare nu mai contenea. Scoase un pansament, zicând:

- Eu îți pun un pansament provizoriu, până când ai să ajungi la spital. N-am ce trebuie ca să-ți opresc sângerarea.

Lumea se bulucise. Maimuța, adormită de anestezic, fu așezată într-un sac, în timp ce se auzea din nou, o sirenă de salvare. Fusese alertată de posibilitatea existenței și a altor victime.

Pe neașteptate, maimuța se trezi și începu să se zbată. Vânătorul privea mirat mișcarea animalului. Apoi o lovi cu vârful bocancului, de parcă ar fi vrut s-o adoarmă definitiv. De durere, maimuța își ieși din minți și începu să se zvârcolească mai tare. Gura i se încleștă pe urzeala sacului, mușcând firele țesăturii. Vânătorul îi mai arse un bocanc, sperând s-o disciplineze. Țipetele maimuței se întetiră.

- Las-o domnule, n-o mai chinui atâta, se auzi o voce din mulțime.

- Așa te porți dumneata cu un biet animal, îl apostrofă și o femeie, trecută de vârsta tinereții.

- Îți cam chinuiești strămoșii, îl luă în șagă un miștocar.

Maimuța prinse cu dinții, prin țesătura sacului, o bucată din pulpa piciorului pădurarului. Acesta o lovi cu patul puștii ca s-o facă să-și descleșteze gura din pulpa lui. Nu reuși. Pădurarul se chirci de durere și aruncă sacul. De parcă atât ar fi așteptat, maimuța se repezi prin răritura țesăturii, apoi cu gura și labele rășchirate de furie, de teamă, sau de amândouă la un loc largi gaura, reușind să scoată capul afară. Avea ochii măriți de parcă i-ar fi sărit din orbite. Botul era plin de sânge și o rană urâtă se iți după capul care se zbătea să iasă din sac.

Mulțimea se dădu speriată de o parte, lăsând-o să plece cu sacul atârnat de spate, până ce gaura se făcu tot mai mare. Pădurarul ghemuit de durere, își încărcă pușca cu gloanțe adevărate. Apoi trase în urma ei. Nu o

nimeri. Glonțul ricoșă de asfalt în trunchiul unui copac, pe lângă care maimuța tocmai trecuse.

- Ce faci domnule? Vrei să omori oamenii? se răsti unul din cetățenii îngroziți de ispravă.

Din depărtare, maimuța scoase niște sunete guturale ca și cum ar fi turbat. Șchiopăta. Piciorul, pe care și-l tăiasse în placa de tablă ruginită, începu să se umfle. O durea. Ascunsă într-un tufiș începu să-și lingă tăietura. Se uita speriată în jur. Zgomotul mașinilor, circulația oamenilor, erau pericole necunoscute, de care căuta să scape. Începu să alerge din nou dezorientată.

Medicul de gardă turna dintr-o sticlă apă oxigenată peste rănila copilului. Sângele ridica niște spume albe, asemenea clăbucilor de săpun, pe care mâna rapidă a acestuia le tampona cu pachețele mici de comprese sterile și le arunca în vasul alb, emailat, pe care asistenta i-l ținea aproape. Cusu apoi cu îndemănare două din rănila mai adânci. Peste celelalte puse apăsat pansamente pe care le fixa cu leucoplast.

- Ser antirabic! rosti scurt către asistentă, în timp ce-și scotea mânușile.

- N-avem! răspunse aceasta, sec, fără nici un alt comentariu.

- Cum n-avem?

- Nici nu știu dacă am avut. Eu sunt angajată de curând, dar nu-mi aduc aminte să fi văzut așa ceva. Dar nici cazuri de turbare n-am văzut...

- Dă-mi farmacistul spitalului la telefon!

- Salut, sunt doctorul P. de la camera de gardă. Am nevoie de ser antirabic pentru un copil mușcat de o maimuță!

- De-o maimuță? De unde maimuță la noi în oraș?

- Nu știu și nu mă interesează asta acum. Serul mă interesează!

- Ăăăă, păi n-am în depozit... Ultimul, care expirase deja l-am aruncat mai demult. Și nici cazuri n-am avut de nu mai țin minte când, așa că n-am mai făcut comandă. Plus că nu se prea găsește. Am înțeles că nici depozitul central n-are. Pot să dau telefoane la spitale din alte localități, pe la secții de boli infecțioase dar, dacă găsesc, cine se duce după el? Copilu-i singur?

- Nu, părinții sunt pe hol...

- Cheamă-i înăuntru. Vin și eu imediat!

Asistenta se duse să-i cheme pe părinți.

Speriați, aceștia nu mai încetau cu întrebările: Ce e, dar de e, s-a întâmplat ceva?

- Nu, o să va spună domnul doctor...

Ajunși în cabinet, nu mai ziceau nimic. Parcă amuțiseră, privind cu teamă în ochii doctorului.

- Luați loc, le spuse acesta calm. Așteptăm să vină și farmacistul...

- Dar băiatul unde-i? E bine?

- E bine. E în sala de pansamente. Alta-i problema. Nu e sigur, dar se pare că maimuța era turbată. Cel puțin, din relatările pădurarului, așa reiese. N-a mai văzut animal așa de agitat, și să se repeadă la oameni, cu tot tranchilizantul... Așa că, pentru siguranță, trebuie făcut ser antirabic. Iar noi nu avem.

Venise și farmacistul. Aceleași discuții. În cazul în care găsesc undeva, în alt oraș, puteți să mergeți să-l luați?

- Nu-i nevoie, căutăm noi, răspunse tatăl copilului, sigur pe el. Mai avem și noi ceva relații... Doar să ne permiteți să dăm niște telefoane.

- Pofțiți, zise doctorul și se retrase discret, lăsându-i singuri în cabinet.

Bărbatul formă numărul directorului de la Institut. Acesta răspunse cu un da nervos, agitat.

- Prietene, uite care-i problema. Am nevoie de ser antirabic. Urgent. Pentru copil, și pentru încă două persoane care au fost mușcate de maimuța ta. Dacă tu, care lucrezi unde lucrezi nu poți face rost, nu știu cine altcineva poate. Nu mă interesează de unde. Din țară, din afara țării, de oriunde și cât mai urgent! Că tu și maimuța ta sunteți vinovați! Dacă nu, știi că pot să dau telefon undeva, unde nu cred că-ți convine...

- Da prietene? Așa se pune problema? Maimuța mea? Ai confirmare de undeva că-i rabie? Și să știi că acolo unde poți tu să dai telefon, pot și eu să dau. Că, până la urmă, ce căuta copilul tău în Institut? Nu crezi că s-ar putea ca și nevasta ta să aibă ceva probleme? Dacă am ajuns la amenințări, s-a cam terminat cu prietenia noastră. Și cu locul de muncă al nevastei tale...

- Până acolo, tu caută ser antirabic. Și anunță autoritățile locale că prin oraș umblă o maimuță infectată cu rabie. Tu ești cel care să dea semnalul. Să aibă grijă oamenii de animale, să fie atenți când circulă pe stradă, ca de la tine a scăpat maimuța...

Costel Stoian, plecă pe câmpul din jurul orașului, să-și verifice cursele puse pentru iepurii care dădeau târcoale straturilor de legume pe care localnicii, nostalgici după vechile lor grădini, le cultivau, cu sau fără voie de la primărie. Le ascundea cu crengi, cu frunze, pe cât se putea să nu fie văzute. Toate viețuitoarele, om sau animal, căutau de mâncare.

Era perioada de mari restricții. Se plătea datoria externă. Fiecare se descurca cum putea. Un iepure, era o adevărată pomană. La una din curse văzu ceva agitație. Un câine vagabond, un schelet cu oasele aproape ieșite prin blană și cu burta lipită de spinare, amușina ceva care părea prins în cursă. Își înfipse colții în capul vietății și se târi scârbit mai departe.

În cursă era prinsă o maimuță care nu mai dădea semne de viață. Maimuța de care se vorbea în oraș! „Asta trebuia să fie!” Căută un băț mai

gros, îl trecu prin mânerul capcanei și o strecură cu prudență în sacul de plastic pe care-l purta tot timpul cu el.

La primărie, portarul nu-i dădu voie să intre.

- Vezi că am în sac maimuța turbată! Dacă nu mă lași să intru, o dau pe tine!

Portarul se dădu câțiva pași înapoi, și lăsă nebunul să-și vadă de treabă. Să se ocupe primarul, dacă-i adevărat. Dacă nu, tot treaba lui era să rezolve cazul.

Ușa primăriei se deschise brusc, trezind primarul din moțăiala de după amiază.

- Cine ești și ce cauți aici?

- V-am adus maimuța turbată, de care se vorbește în tot orașul. Am prins-o în cursa pentru dihorii care-mi mănâncă găinile, spuse omul pe nerăsuflăte, că doar nu avea să spună adevărul, că punea curse pentru iepuri.

- Ieși afară cu ea, strigă primarul, ridicându-se din scaun și lipindu-se de perete.

- Și unde s-o duc? La groapa de gunoi? Dumneavoastră decideți ce faceți cu ea. Eu am găsit-o, am adus-o, și acum faceți cum știți. Speriat, primarul sună la Institutul de Cercetări

- Directore, ți-am găsi maimuța!

- Unde?

- La mine în birou într-un sac de plastic

- Vie?

Nu cred, că nu mișcă. Trimite oamenii tăi să vină s-o ia, ca eu nu știu ce să fac cu ea.

Doi lucrători de la Institut, echipați corespunzător, veniră cu un sac de plastic, luară maimuța și procedară la dezinfecția biroului, conform normelor. Peste câteva zile, veni rezultatul de la laborator. Maimuța nu fusese infectată cu rabie.

Confesiunile poetului nevăzător

*„Vei auzi Dumnezeu glasul națiunii
sechestrându-mi sufletul
plin de o arhivă de rugăciuni nerostite
Cum să mă impacientez la arătarea ta Doamne,
ca cei care văd,
când zi de zi mă mir de Tine
nu cu ochii, ci cu gândurile
În vreme ce îmi controlam cu un pix imaginar
poziția și fizionomia
adică îmi închipuiam că scriu
convins că doar acest fel de scriere continuă
este virgula credibilă între felul cum ești
și cum mi te imaginez,
atunci mai neobișnuită ca oricând
credeam că muza mă ia peste picior spunându-mi:
Trebuie să te fac să vezi cu ochii lucrurile.
I-am răspuns:
„Cum le-aș putea vedea altfel de cum mi le imaginez?”
Muza a rostit mai fermă ca oricând:
„Trebuie să-mi achit datoria față de soare pentru lumină
deschizându-ți tie ochii.
Astfel va trebui să stai câteva momente
în locul lui Dumnezeu!”
Am tresărit astfel:
„Cum aș fi vrednic să stau în locul Tatălui Ceresc
doar prin simplul fapt
că îmi voi căpăta vederea?”
Muza a adăugat:
„Poți sta în locul lui Dumnezeu atâta timp
cât nu ți se cere să faci altceva decât să scrii.
Acum ai motiv pentru asta
să crezi mai mult în Dumnezeu!”
Am răspuns muzei:
„Am crezut și la fel cred și acum în Tatăl Ceresc,
nu pentru că văd
ci pentru că mi l-am închipuit pe Domnul
și mi-l închipui și acum
că a fost și este mai presus de toate, nepipăibil!”*

Concursul iadului

Încercând să fac o scriere nu doar pe măsura credincioșilor
ci și a ateilor,
muza mea mai anostă ca oricând
m-a abordat astfel:
„Prin asta unde vrei să ajungi,
în rai sau în iad”
I-am răspuns că în rai nu-i cazul,
cum că e de prisos a încadra doar în ultimă instanță
fericirea în poezie...”
„Bine, fie !” îmi semnalează muza ca un ghid sau impiegat .
Mi se impune să călătoresc (în concurs) prin iad pe un drum
cu restricție de viteză și greutate.
Adică, pe jos și cu greutate mai mică de cum îmi pot închipui,
de parcă măsur cu pasul istoria,și geografia
concret spus: tot ce a fost
și este în lume sub dimensiunea cea mai vastă-sărăcia...
Cică așa cere concursul
și să nu par suspect
deoarece prin orice poți deveni suspect
mai puțin prin sărăcie
și că așa trebuie să întrec melcul:
nu în mișcare ci la răbdare...
- Gata, urcă pe cântar, îmi spune ghidul!
Urc pentru a fi cântărit...
- Ești prea greu! Conform regulamentului concursului
nu-ți este îngăduit să călătorești cu această greutate !
Dar dacă vei slăbi câteva kilograme prin ce metodă vrei,
fie prin efort fizic, regim sau post,
ți se va da totuși un bagaj ... cât de mic...!”
În timpul călătoriei prin căldura extremă și post,
slăbesc într-atât încât mi se permite
să iau ceva la mână nu înainte de a fi întrebat
ce profesie, hobby sau pasiune am.
Spun că pe lângă altele sunt poet și astfel
mi se dau câteva coli de hârtie și un pix...
Încep a scrie parcă mă debarasez de materiale inflamabile
Scriu parcă mă dezbrac de haine cuprinse de foc
Prin cuvintele de foc sau prin focul de cuvinte,
inima îmi este mai mult decât un pompier.

N-au stins pompierii într-un ritm mai alert cu apă
 câte cuvinte a stins și stinge inima cu sânge.
 Mi se dă apă! Multă apă să pot transpira .
 Ca acest fenomen să se numească transpirație nu foc...
 Nu trebuie să am transpirație de foc!
 Scriu parcă transpir .
 Transpir parcă scriu.
 Exist ca un subiect ușor inflamabil înconjurat de foc,
 exclus din gramatică
 din criza de verbe și pus pe lista de rezervă a acesteia
 în așteptarea unei eventuale minuni.
 Și totuși scriu că nu-mi este teamă că-l vor lua
 pe Dumnezeu minunile înainte în acest sens...
 Tatăl Ceresc nu săvârșește minuni din indulgență...
 Dumnezeu nu se ocupă de fleacuri,
 nici nu va scrie nimic în locul meu...
 De aceea am speranța că voi trăi cât mai am ceva de scris.
 Scriu cu transpirație să nu mi se impună (ca păcăleală)
 să folosesc altceva în acest sens.
 Să nu ia foc cuvântul
 Consum doar apă.
 Poți părea suspect și depunctat consumând orice produs,
 mai puțin când bei apă.
 Parcurgând în asemenea condiții iadul la pas, pe jos
 și introducând cu lux de amănunte durerea în poezie
 nu știam că mai poate lipsi ceva pentru ca această
 prestație să poată fi apreciată pe măsura așteptărilor
 până l-am văzut pe Dumnezeu cum se miră de mine...
 De ce se miră?
 Întreb astfel deoarece nici nu știu cu cine am concurat...!
 Poate am concurat de unul singur...
 Nu mi se spune nimic în acest sens.
 Ar fi de prisos să mi se dea un alt fel de distinctive
 după mirarea respective cum ar fi „Premiul iadului”

Alergare

*Căprioară inocentă, vremea,
trece în goană spre pădurea întunecată;
calcă grăbită peste pietre
peste șanțuri;
de cele mai multe ori
ignoră iarba
se hrănește cu iluzii
ceas de ceas
zi după zi ...
Mai poposește uneori, aproape leneșă,
pe marginea orei;
o ține strâns
parc-ar vrea să o oprească în miezul clipei
de care se simte cel mai legată;
îi mai scapă uneori printre degete
sau o abandonează dinadins
îi dă drumul să se rostogolească
să tragă după sine
Lumea aceasta –
Lumea noastră
cea atât de sigură, atât de sigură,
că tot merge orbește
înainte!*

Aducere-aminte

*Clipele foșneau în pânzele de păianjen.
(Varujan Vosganian)*

*De după deal razele mângâie tandru pământul.
Aripi de vânt aduc de departe zvon de întuneric.
Casa – pustie – își toarce amintirile
(Orologiul își oprise drumul la prea-târziul știut)
Gloria – departe; capătul tot mai aproape;
Veselul strigăt topit în geamătul singurătății;
Trosnet de lemn înnegrit de tristețe;
Zgomot de tenciuială desprinsă din întregul începutului.
Focul s-a stins demult
Jarul – și el e o amintire.*

*O țiglă spartă ca un suspin de rămas bun
Cucuveaua își consolidează cuibul pentru zilele aspre...
Pașii grăbiți ai nopții dau credit norilor
Ascund tenace stele și lună.*

*Numai eu mai am în suflet îndrăzneța bucurie
când m-ai trecut pragul casei
împodobită cu lumina inocenței.*

Spre capăt

*Într-o iarnă târzie fără zăpadă și fără imaculata lumină
Oamenii ca păsări negre cu capul plecat spre negrul pământ;
Pașii tot mai temători
Drumul tot mai îngust către capăt.*

*Curioși să înțelegem
Fiecare
căutăm mereu – cu nădejde – sensul ultimei tăceri.*

Și totuși ...

*Au venit în zbor păsările nopții
aduceau zvon de întuneric
căderi ...
Nu mișcau aripile
aproape că nu se vedeau în încremenirea clipei
le simțeam totuși chemarea
știam că trebuie să-mi astup urechile
Eram un Ulise ademenit de alte sirene
Dragostea o lăsasem în urmă
aproape ștearsă amintirea
priveam totuși din când în când pe geamul
aburit de răsuflarea nopții
marea își păstra albastrul pur
împrumutat la răsărit
își mișca tenace val după val
Continuitate, mi-am spus!
Soarele aduce mereu lumina în zori
Chiar dacă – cum se spune – e tatăl
vrăjitoarei
Circe.*

Fotografii și afișe

*Razele lunii se întâlnesc peste penajul
pescărușilor urbani adunați sub cornișă
în noaptea de Februarie
când obiectele se impregnează
cu spațiul cărora le aparțin și
într-un dulap închis ermetic
trecutul își lasă amprente
Țipătul cuiva departe
face să tresară de durere un capăt al străzii
și acest pahar nebăut până la capăt
și aceste afișe și fotografii peste pereții camerei
precum aripile păsărilor
ce nu au mai găsit la întoarcere fereastra
când ai vrea să-ți iei în piept viața
ca pe un anotimp imprevizibil
iar la ore dificile o femeie necunoscută
vine să ne ierte totul
iar nouă ne-ar trebui
două mii de ani să-i cerem iertare*

Seară marină

*Se face încet iarnă
pe țarmuri prinse-n cercurile lui Arhimede
și pescăruși născuți din spuma mării
înaștează-n continent
O briză tăioasă ca un briceag
sculptează în amiază chipuri
Frigul nu-și încapă în sine
și-n viețile uitate ale unui promontoriu
devenit corabie
ce se avântă-n mare
Zăpada unor ani preistorici
ne cade pe umeri
cuvintele devin pietre vii
ale drumului spre un templu de apă
iar valurile izbite de stânci se înalță
cât bucuria zilei de dragul căreia
suntem lipsiți de puteri
și de nimic nu ne temem*

Parfumul gutuilor

*Presimțire și înstrăinare
adunându-se în acest zâmbet
de trecut dintr-un secol în altul
sub zborul păsărilor urbane
ce-și mută sfada departe de glafurile
vitraliilor bizantine
când abia acum aș putea să-ți vorbesc
despre ghilotina ploii ce s-a oprit la jumătate
Parfumul gutuilor inundă
cartierul experimentelor sociale
unde luminescența de fosfor a mai rămas
pe chipurile zărite în treacăt
iar pașii spre Emaus
răzbat suprafețele unde
nu s-a întâmplat nimic
și atât de multe lucruri
au să se întâmple*

Remediu

*Cerul înalt de Ianuarie
străzile ca niște vene pulsând
cu exactitatea din pânzele lui Mondrian
și cât de puțin îi trebuie amiezii de sâmbătă să devină amiază
și cât de mult pentru a ne trece printre înfernurile ei
când arborii se oglindesc pe fațada de sticlă a clădirii
mai verzi și mai vii acolo în imagine unde nu îi poți atinge
iar semnele de rămas bun
par gesturile ospitaliere ale unui suveran detronat
Trupul suferind al zilei este ținut în brațe de cele
o mie și unu de orașe ce se ascund în urbea aceasta
prin care flanezi convins că ochii și zâmbetul reprezintă
semnele și minunea*

Această anestezie

„Tu vrei un om să te socoți ? Cu ei să te asameni?!”
(Mihai Eminescu)

de multe ori ți-am vorbit despre semeni
știi bine gândurile mele nu sunt un optimist
natura umană nu m-a entuziasmat niciodată
sunt mai curând un romantic rece
excesul de luciditate nu mă lasă să visez prea mult
sunt sincer cu tine resping
aceste concepții melioriste
astăzi enciclopediștii îmi par niște naivi
demni de compătimire
trebuia să vină secolul nostru de fier
ca să ne trezim la realitate
îți păreau aspre șarjele verbale ale prințului danez
ce este omul?...o fiară!
nicidecum să fim lucizi
cum mai cocoloșim noi lucrurile
epoca noastră ne-a-nvățat multe
mai ales să nu ne facem iluzii
și să nu ne-mbătăm cu vise umanitare
îți spun fără menajamente
adevărul are ochi de fiară
te trec fiori când îl descoperi...
fericită descoperire voluptoasă revelație
simt că trăiesc din nou
raționaliștii credeau că omul perfect chiar există
ca și cum abia ar fi fost scos proaspăt din eprubetă
cruntă mistificare pentru care aveam să plătim cu toții
omul perfect nu era decât un avorton un homunculus
Wagner savant mediocru ucenicul lui Faust
știa bine rețeta cunoaștem prea bine
acești oameni perfecți generația noastră i-a văzut la lucru
au umplut lumea de gropi comune
cărțile și profesorii ne-au învățat greșit
și așa ne-am întors în peșteri
niciodată nu s-a vorbit mai mult de comuna primitivă
ca în secolul nostru ce vrei eșec mai mare decât acesta
vremea în care creatorii înșiși prozatorii și poeții

înălțau osanale omului nou închinau imne
acestui om perfect monstruos să spunem în sfârșit adevărul nu știau nimic
despre omul real
dar toți se-ntreceau să scrie ode
despre umanitate și viitorul ei luminos
nimeni nu a vrut să știe din ce se compune
acest cuvânt găunos ne-a trebuit multă vreme până să ne trezim din
această anestezie care ni se administra
metodic în doze zilnice de inși zeloși cruzi
care predicau despre progresul omenirii
în timp ce adevărații creatori se stingeau în beznă
în minele de plumb călăii prosperau în lumină
te rog nu-mi vorbi de omenire și de progres
îmi vine să urlu ce-au făcut ei din ființele umane
plăpânde supuse la chinuri cumplite
în numele umanității și progresului
sunt tristeți care nu pot fi spuse sau exprimate
doar mestecate în tăcere...

Călătorie spre centrul ființei

„Cunoașterea! Ce nume poartă și unde mi-e?!
Puținii care au cunoscut ceva...Au fost sau răstigniți sau arși de vii”!
(Faust)

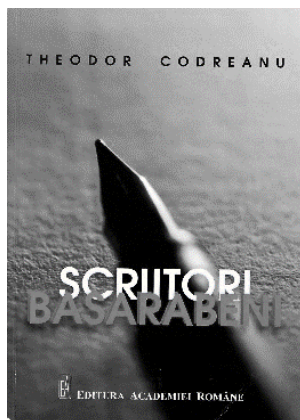
calea mea spre sinele ascuns a fost lungă dureroasă
știu unde a-nceput această voluptuoasă
chinuitoare căutare
călătorie spre centrul ființei
așa aș numi aventura vieții mele
nu am dorit niciodată să mă resemnez
a fost ceva real devorator
nu am avut modele în această alchimie sui generis
am introdus ceva nou poate nemaiîncercat nu știu
personajele au fost modelele mele vii palpabile
Hamlet Faust Zarathustra
cele mai apropiate făpturi cvasiumane
prin ele respir crede-mă
a trebuit să caut singur alături de aceste plăsmuiri

care nu m-au părăsit niciodată
cunoașterea mi-a fost iubirea destinul suferința
ghimpele care nu-ți dă pace
drumul acesta e presărat cu spini și puțini trandafiri
nu am ales o cale ușoară niciodată nu m-am gândit
la detaliile la asperitățile drumului
am privit fascinat doar țința celelalte nu m-au interesat
am vrut să văd cum arată adevărul privit de-aproape
chipul lui atrăgător înfricoșător să știu pentru ce mă zbat
pe calea aceasta am pășit rătăcirea nu mi-a fost străină
știi ce este ispita fața ei de sirenă seducătoare irezistibilă
ca să-nțeleg ca să-nving am cedat nu o dată
am ieșit din tenebre pârjolit cu sufletul făcut scrum
cunoașterea adevărată reală febrilă
nu are legătură cu savanții pedanți cu adevărurile reci
este ardere flacăra gheață și foc împreunate
pământ pietrificat și ars
la capătul drumului nu te așteaptă nimeni
ești cel mai singur om toți te părăsesc
ajungi să-ți urăști viața...
și când crezi că totul este pierdut
că ai suferit inutil și stupid
când crezi că ai traversat infernul
abia atunci reușești
să întrezești ceva
ce este numai al tău
parte din suferința și nebunia ta
din golul ce te devastează
departe de glorie
în anonim
ignorat
disprețuit de toți
abia atunci
cu acest preț cumplit
la capătul unui drum
ce-ți pare fără sfârșit
vei putea vedea lumina...

TUDOR NEDELCEA

Scriitori basarabeni

**De Ziua Basarabiei (27 martie) și a lui
Theodor Codreanu (1 aprilie)**

După excelenta și necesara lucrare *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (apărută în patru ediții, începând cu 1996), scrisă de criticul, istoricul literar și filosoful culturii, acad. Mihai Cimpoi (care a împlinit, la 3 septembrie 2022, opt decenii de viață), Theodor Codreanu este, alături de Adrian Dinu Rachieru, unul dintre cei mai pertinenti și obiectivi observatori ai fenomenului basarabean și bucovinean, în special cel cultural, scriind în consecință.

În Ante-scriptum la vol. *Scriitori basarabeni* (Editura Academiei Române, București, 2019), Theodor Codreanu mărturisește că a „descoperit” Basarabia în 1982 prin celebra revistă de la Chișinău, *Literatura și Arta*, condusă în anii dezghețului gorbaciovist (având un tiraj de 260.000 exemplare) și până la sfârșitul prematur de Nicolae Dabija. Theodor Codreanu se întreabă îndreptățit de ce această revistă românească nu este nici măcar semnalată în nicio ediție a *Dicționarului General al Literaturii Române* (2005, 2017). Faptul are o explicație. Încalcând principiile științifice, riguroase, stabilite de acad. Eugen Simion pentru această lucrare unicat în cultura română, colectivul de „coordonare și revizie” de la ediția a II-a (Gabriela Dantiș, Gabriela Drăgoi, Theodora Dumitru, Victor Durnea, Laurențiu Hanganu, Mihai Iovănel, Remus Zăstroiu) a dat dovadă de un subiectivism aberant și agresiv greu de explicat pentru statutul de cercetători științifici ai Academiei Române. De pildă, Gabriela Drăgoi, prezentă și în colectivul primei ediții de „coordonare și revizie”, s-a autoinclus în *D.G.L.R.* cu un text mai consistent decât al savantului Mihai Cimpoi, deși domnia sa n-are nicio carte (?!), participând doar la elaborarea *Dicționarului Literaturii Române de la origini până în 1900*, editat de Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Universității „Al. I. Cuza” din Iași, apărut în Editura Academiei R.S.R. în 1979.

Revenind la lucruri mai serioase și utile, semnalăm că drumul cunoașterii vieții culturale basarabene de către Theodor Codreanu a avut mai multe borne: apariția la Editura „Junimea” din Iași a antologiei lui Horia Zilieru din creația poetică a lui Grigore Vieru sub titlul *Steaua de vineri*; corespondența sa cu Adrian Marino care i-a semnalat valoarea dramaturgiei și prozei lui Ion Druță; articolul unui „necunoscut” (atunci, pentru Th. Codreanu), Mihai Cimpoi, din revista *Steaua*, care făcea o paralelă între *Sărmanul Dionis* de Eminescu și romanul *Un veac de singurătate* de Gabriel Garcia Márquez, borne consemnate în cartea sa, *Eminescu. Dialectica stilului* (Editura Cartea românească, 1984). Au urmat alte cărți despre Basarabia, privită istoric și cultural: *Basarabia sau drama sfâșierii* (trei ediții; Chișinău, Galați, 2003, 2004), *Duminica Mare a lui Grigore Vieru* (două ediții: Chișinău, 2004, Iași, 2010), *În oglinzile lui Victor Teleucă* (două ediții, Chișinău, 2012, București, 2017), *Mihai Cimpoi: de la mitopo(i)etică la critica ontologică* (două ediții: Iași, 2012, Târgoviște, 2016), *Basarabia eminesciană* (două ediții, Iași, 2013, București, 2018). Cea mai recentă carte a lui Th. Codreanu, *Scriitori basarabeni* a apărut la Editura Academiei Române, în 2019, la îndemnul acad. D. R. Popescu. La scriitorii basarabeni, Th. Codreanu a adăugat legitim și trei scriitori bucovineni (spațiul bucovinean fiind „incomparabil mai vitregit de istorie”): Vasile Tărățeanu, Ilie T. Zegrea, Ștefan Hoștiuc. (Nu vi se pare suspect că în actualul context al războiului ruso-ucrainean, mass-media bucureșteană n-au apelat și la scriitorii români din spațiul ucrainean: cei trei menționați, plus acad. Alexandrina Cernov, Vadim Bacinschi?!).

În cei „38 de ani ai întâlnirii cu Basarabia”, Th. Codreanu a scris studii și articole, prefețe, cronici, cărți despre diferite aspecte ale problematicii basarabene, dar mai ales despre scriitorii basarabeni și problemele lor, fără să țină seama de orientările lor ideologice; singurul criteriu este cel axiologic. Iată, de pildă, extraordinarul scriitor, Ion Druță, semnat în prima revistă basarabească postbelică, *Glasul* (din 1988), este trecut în umbră pentru o declarație a sa privind unificarea Moldovei cu Basarabia, având capitala la Chișinău. Mihai Cimpoi îl încadrează în „scriitorii perioadei 1955-1965 față cu «teroarea istoriei», dar semnaleză și faptul că, începând cu 1994, I. Druță „a pactizat în mod paradoxal cu cei care l-au blamat, manifestând atitudine conservatoare a «semințelor socialiste», a moldovenismului și creștinismului modelat după cel rusesc”. Th. Codreanu caracterizează *Tăcerea Pământului* (2016), o „dramă arhetipală în versuri”, iar proza și dramaturgia sunt apreciate la modul superlativ.

Doar „poet notabil” în opinia lui N. Manolescu, Grigore Vieru este pentru autor acea personalitate accentuată care apare „numai în momente de răscruce ale unei istorii sau culturi, încât asemenea oameni devin, fatalmente, simboluri naționale”, fiind „o apariție care transcende personalitatea umană trecătoare”, trimisă de Dumnezeu, „cel care n-a voit ca neamul românesc din Basarabia să dispară, precum au vrut și au năzuit vreme de aproape două

veacuri cuceritorii de teritorii”. Grigore Vieru își purta harul cu sine, românii adevărați îl simțeau de-al lor.

Nicolae Dabija, scriitor al generației '70, este considerat „cel mai autentic moștenitor al testamentului spiritual și național lăsat nouă de Grigore Vieru”, fiind în opinia justificată a lui Th. Codreanu „personalitate complexă a literaturii românești din Basarabia (și nu numai), poet în vocația lui fundamentală, publicist formator de conștiință națională, povestitor și romancier de succes, eseist și creator de reviste de prim-plan, grafician romantic și orator de profundă rezonanță comunicativă, caracter dâr și cunoscător al tainelor limbii române, membru de onoare al Academiei Române, tradus în vreo douăzeci de limbi”. Lapidară și esențială caracterizare a scriitorului-martir, la care nu se mai poate adăuga nimic, ci doar să subscriem.

Aura Christî, basarabeanca generației '80, redactor șef al revistei *Contemporanul. Ideea europeană*, este considerată cea mai complexă scriitoare a generației sale, remarcabilă, în proză, eseu, publicistică, dar mai ales în poezie, gen literar considerat „polen eretic”. Poeta Nina Josu, colaboratoarea lui N. Dabija la *Literatura și Arta*, cultivă „o lirică de meditație, stăpânind bine arta discursului poetic, în cadențe care ating adesea virtuozitatea”, este un „spirit solar, echilibrat, în care simbolurile luminii și dragostei devin centrale”.

Alt pisc al culturii basarabene, al luptei pentru identitate națională și restaurarea limbii române este, fără îndoială, Mihai Cimpoi, o personalitate de talie europeană, găsimu-și corespondentul pe celălalt mal al Prutului în Eugen Simion. Acestui savant, Theodor Codreanu i-a dedicat o monografie fundamentală, *Mihai Cimpoi: de la mitopo(i)etică la critica ontologică* (apărută în două ediții: 2012, 2016). Despre lucrarea lui M. Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Th. Codreanu dovedește că este de o utilitate stringentă, ca primă sursă de documentare asupra literaturii din această provincie, criticul și istoricul literar „valorizează în primul rând, ridicând o construcție epică, cu propriile-i legi”, autorul ei, adică M. Cimpoi, nefiind un epigon călinescian, ci un critic cu propriile judecăți și intuiții de valoare, literatura basarabeană integrând-o literaturii române, completând fericit *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. Th. Codreanu insistă asupra sintagmelor „o istorie deschisă”, „închiderii în sine”, „retragere gasteropodică”, „boicot al istoriei”, „homo naturalis”, „homus folcloricus”, „homo christianus” etc. Apoi, Th. Codreanu se oprește asupra eminescologiei lui Mihai Cimpoi, cu evidente contribuții esențiale prin cărțile sale despre Eminescu, despre edițiile din opera eminesciană, dialogurile cu eminescologi și traducători din întreaga lume, prin vol. *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic*, prin crearea a două instituții necesare (Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” și „Congresul Mondial al Eminescologilor”, ambele create la Chișinău).

Eminescu, demonstrează M. Cimpoi, nu este un romantic întârziat, ci un poet modern, un poet al Ființei, afirmații vehiculate și în teza sa de doctorat.

Volumul *Scriitori basarabeni* este structurat în Poeți (I. Druță, V. Levițchi, Gr. Vieru, Victor Teleucă, D. Matcovschi, Anatol Codru, I. Vatamanu, N. Dabija, Valeriu Matei, Arcadie Suceveanu, Andrei Țurcanu, Leo Butnaru, Eugenia Bulat); Gruparea postmoderniștilor (Aura Christi, Șt. Baștovoi, I. Hadârcă, Traian Vasilcău, I. Proca, Nina Josu); Epigramiști (Efim Tarlapan și Gh. Bălci); Prozatori (I. Druță, Spiridon Vangheli, N. Rusu, Aura Christi, I. Iachim); Teoreticieni. Critici literari (Eugeniu Coșeriu, „Casa Limbii Române”, M. Cimpoi, Nina Corcinschi, Andrei Vartic, Aura Christi, Ana Bantoș, Alexandru Bantoș, Claudia Matei, Viorica-Ela Caraman). La Addenda sunt incluși trei Scriitori bucovineni, Vasile Tărățeanu și Ilie T. Zegrea, ambii născuți în localitatea Sinăuții de Jos, pe ulița mare a satului lor trecând sârma ghimpată ce desparte România de URSS, azi de Ucraina, precum și pe Ștefan Hoștiuc, care a scris vol. *Scriitori români în nordul Bucovinei*, în 2005, „prima carte de critică literară editată de un autor român din septentrionul literar bucovinean în perioada 1945-2005”.

Vasile Tărățeanu este „un bucovinean descins din eminescianism”, poet, publicist, membru de onoare al Academiei Române, un poet luptător, care a suferit în viață pentru românismul său curat, fără nicio urmă de șovinism: un fiu, student la Suceava, i-a fost omorât în condiții suspecte, pentru că tatăl n-a vrut să scoată din frontispiciul ziarului său, *Arcașul*, sârma ghimpată, iar în anul Centenarului Unirii, în 2018, a fost bătut, i s-a întocmit un dosar penal acuzat că dorea ruperea Bucovinei din trupul Ucrainei (a adus din Țară cărți și afișe privitoare la Centenarul Unirii). Th. Codreanu observă pertinent că, pentru Vasile Tărățeanu, Bucovina este fărâmițată geografic, dar a rămas „una întreagă sub semnul spiritului, al poeziei, al lui Eminescu” sau altfel spus de Vasile Tărățeanu: „Doamne, nu pot să împart / Trupu-acesta în trei țări, / Că e unul și-i prea slab / Pentru-asemenea-ncercări”.

Prin cele peste 450 pagini ale volumului *Scriitori basarabeni*, scris cu acribia științifică binecunoscută, dar și cu iubire de patrie și poporul român, cu „inimă foarte caldă și minte foarte rece”, cum cerea Eminescu oricărui „patriot chemat să îndrepteze poporul său”, Theodor Codreanu dovedește cu asupra de măsură că este un cărturar autentic, un spirit academic, meritând pe deplin onoarea de a fi fost ales (în 2022) membru al Academiei de Științe a Moldovei.

Note de lectură.

Scrieri care plac și nu se perimează niciodată: evocările

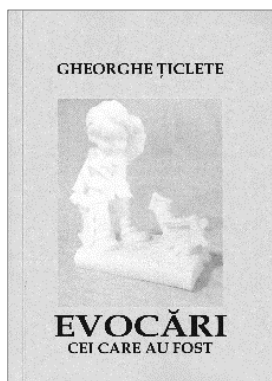
Astăzi, când toată lumea se grăbește, când până și timpul nu mai are răbdare să ne dea răgazul ducerii la bun sfârșit al multelor planuri pe care le avem de împlinit, când până și lectura unei cărți de literatură se petrece de cele mai multe ori pe fugă, există, totuși, un gen de texte care nu s-au perimat/nu se perimează și continuă să placă cititorilor. Este vorba de scrierile memorialistice și mai ales de evocări, fiindcă orice om care iubește cartea este curios să cunoască fapte și evenimente din biografiile unor personalități cărora le-au citit opera.

Eu, unul, mărturisesc din capul locului că mai întotdeauna din maldărul de cărți pe care mi-am propus să le citesc (e vorba de lucrări apărute în ultimii ani, achiziționate din librării ori primite de la cei care le-au scris) dau prioritate volumelor circumscrise temelor amintite mai sus. Rațiunile care mă determină să procedez astfel sunt lesne de înțeles și cred că nu mai au nevoie de argumentări.

În „interiorul” evocărilor și memoriilor sau jurnalelor un loc aparte îl ocupă cărțile despre scriitori mai vechi ori mai noi, de reală notorietate, semnate de către persoane dinafara lumii literaților, întrucât ele au o notă de sinceritate accentuată și în niciun caz nu plătesc „tribut” unor prejudecăți și influențe venite din partea criticilor și a istoricilor literari.

Dl Gheorghe Țiclete, un nume prea puțin cunoscut (ori poate chiar deloc) în lumea literară este de profesie inginer constructor, a fost profesor universitar cu doctorat și acum, pensionar fiind, după ce a publicat o serie de lucrări de specialitate și are în spate realizări remarcabile în domeniu, a simțit nevoia să-și facă publice și o serie de amintiri despre unii scriitori pe care i-a cunoscut de-a lungul anilor, ca și despre unii pe care i-a îndrăgit citindu-le opera, chiar dacă aceia au trăit și au scris cu mulți ani în urmă.

Recenta carte a dlui Gheorghe Țiclete (*Evocări. Cei care au fost*, Editura Fast Editing, 2019) este, înainte de toate, o mărturie sinceră a iubirii autorului față de cei care au lăsat urme adânci în cultura și știința românească și totodată reprezintă o readucere în atenția publică a unor figuri ilustre, pe nedrept uitate sau intrate pentru o vreme într-un con de umbră. Nu în ultimul rând volumul se constituie într-o vie, frumoasă și convingătoare pledoarie pentru cunoașterea valorilor de ieri și de azi ale românilor – de aici și un caracter implicit educativ al scrierii.

DI Gheorghe Țiclete scrie cu empatie, dezinvoltură și bucurie despre artiști foarte populari (Dumitru Fărcaș), despre matematicieni celebri (Grigore C. Moisil), despre mari arhitecți care și-au pus semnătura pe construcții importante din București și din țară (Emil Prager), despre mari figuri ale istoriei (Gheorghe Magheru), despre patrioții care au militat pentru unirea românilor (Stephan Ludwig Roth), despre mari istorici (N. Iorga, David Prodan), dar și despre figuri luminoase ale culturii (B.P. Hasdeu), alături de care așează portretele în viziune personală ale unor contemporani pe care a avut șansa de a-i întâlni în diverse împrejurări (Petru Dumitriu, George Uscătescu). Acestea din urmă sunt „fotografii” instantanee și poate de aceea și foarte convingătoare.

Nicăieri, în nicio pagină autorul nu face paradă de cunoștințe, nu-și arogă dreptul de a emite judecăți de valoare, ci militează numai și numai pentru mai buna cunoaștere și prețuire a celor despre care scrie. Din acest punct de vedere portretele din categoria amintită ni se par a fi foarte vii, senzația de prospețime fiind dată, între altele, de firescul scrierii – fără ornamente, fără exaltări, fără lumini prea puternic proiectate pe o figură sau alta.

Inserarea unor date biografice în cadrul fiecărui portret conferă cărții și caracterul unui dicționar, dar nu unul neutru și rece, deoarece la tot pasul, în tot locul autorul se implică și pe sine. Dacă nu altfel, cel puțin sentimental.

O carte care se citește cu plăcere și, desigur, cu mare folos.

LINA CODREANU

Departa și „acasă” – în cultura exilului

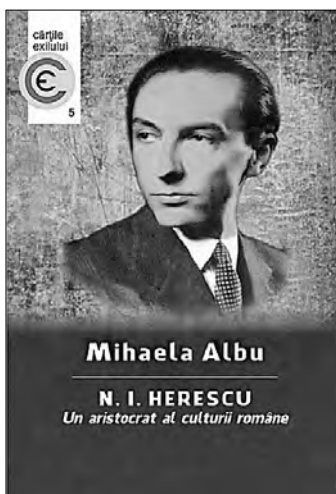
Idealul întoarcerii „acasă” nu a rămas doar un miraj, ci a fost împlinit, cel puțin în ceea ce o privește pe Mihaela Albu – profesor universitar, poetă, critic și istoric literar, memorialist și jurnalist contemporan. După studii temeinice, a avut șansa de a preda la universitatea Columbia (SUA), dar s-a întors „acasă” pentru a preda cursuri la Universitățile din țară. Deosebit de energică, depune pasiune în spațiul cercetării, afirmându-se atât în domeniul postuniversitar, cât și în cultură. În perioada cât a profesat la New York, împreună cu Theodor Damian – redactor-șef, a contribuit substanțial la apariția prestigioasei reviste *Lumină Lină* iar după revenirea în țară, s-a implicat în alte două reușite jurnalistice, care acoperă nișe esențiale și necesare în arealul cultural românesc. Secundată de cercetătorii Dan Anghelescu și Marius Chelaru, a fost intens și cu folos preocupată să fondeze

reviste cu profil unic: *Carmina Balcanica* - pentru „promovarea culturii din sud-estul Europei” și *Antilethe*, „pentru rememorarea exilului românesc”.

Reperul de fond a cercetărilor Mihaelei Albu este *tema exilului*, fructificată în cărți destinate *recuperării și valorificării critice* a ceea ce a apărut în presa și-n edițiile literare din exil sub semnătura marilor personalități ale diasporei interbelice. Pentru confirmare, menționez câteva titluri: *Presa literară din exil*, I (2009), II (2011); *Jurnalism cultural în exilul românesc* (2021); *Din exil acasă... „cu Eminescu de mână”* (antologie, 2021). În colaborare cu eseistul Dan Anghelescu a editat alte cărți ce relevă profiluri memorabile ale intelectualilor români răspândiți în lume, precum: *Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate* (2015); *Mircea Popescu – o conștiință a exilului românesc* (2019); *L.M. Arcade – un scriitor român în exilul parizian* (2020), *Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca* (2020) ș.a.

Numărul 1(13) (anul V, 2021) din *Antilethe*, revistă „pentru rememorarea exilului românesc”, al cărei director fondator este Mihaela Albu, a fost dedicat lui N. I. Herescu, nume interzis din cauza cenzurii antenouăzeciste. Era de așteptat să fie secondat de un volum cuprinzător, ceea ce s-a și întâmplat. Așadar, prin volumul *N.I. Herescu – un aristocrat al culturii europene* (Craiova, Editura Aius, 2021, colecția „Cărțile exilului”) Mihaela Albu așază „în galeria de portrete” ipostaze ale personalității protagonistului: „profesor, scriitor, jurnalist, savant clasicist”, după cum afirmă autoarea în *Argument*.

Tonul evocator al introducerii – *A fost un timp, au fost niște oameni... România interbelică și „generația de aur”* – propune o panoramă a părtașilor „generației istorice” de intelectuali animați de ideea unirii, a „ridicării României” după război, cu efervescență creatoare, prin colaborări la cenacluri și publicații din țară și din afară. Aceștia proveneau din capitală și din toate provinciile românești. Între literații din generația interbelică (tânără, pe-atunci) făceau parte: L. M. Arcade, Horia Stamatu, Mircea Eliade, Vintilă Horia, Ștefan Lupașcu, Alexandru Ciorănescu, Sanda Stolojan, Constantin Eretescu, Alexandru Vona, Basarab Nicolescu, Paul Goma, Nicolae Balotă, Ovidiu Cotruș, Ion Negoitescu ș.a. Autoarea pune sub lupa de studiu rolul localităților *Turnu-Severin și Craiova – două orașe culturale în plină ascensiune în interbelic*, unde s-a format și afirmat viitorul specialist în studii clasice (latinist), traducător, poet, prozator și eseist – N. I.

Herescu (5 dec. 1903 / 1906, Turnu-Severin - 19 aug. 1961, Zürich). E un fericit prilej de a reconstitui, secvențial, climatul cultural post-unire, caracterizat prin dezvoltarea unui învățământ de calitate, a teatrului, a jurnalisticii, a editurilor, a cercurilor / saloanelor literare.

Al doilea modul (cu opt secvențe), *N. I. Herescu – o viață în slujba culturii*, impresionează prin consistența documentară, M. Albu fiind atentă la elementul biografic augmentat prin cel bibliografic. În demersul cercetării, monografista a avut în vedere datele despre viața lui de elev, de student, doctoratul în litere, perioada de afirmare profesorală ca asistent, conferențiar, profesor universitar și atribuțiile de conducere. Cercetarea a fost extinsă și asupra corespondenței, relatărilor memorialistice, profilului conferințelor susținute și altor activități. Efervescența afirmării intelectuale a lui N. I. Herescu a fost întreruptă brusc înainte de 23 august 1944, când fusese invitat să conferențieze la Universitățile iberice din Madrid și Lisabona. Hotărârea de a nu se mai întoarce a fost motivată de atmosfera politică din țară, ce a provocat jalnicele „epurări” de autori și de opere ori destituiri din funcții. Calea pribegiei l-a purtat în mari centre culturale europene din Portugalia, Spania, Franța, Germania și s-a bucurat de găzduirea și prietenia lui Mircea Eliade, Basil Munteanu, Alexandru Busuioceanu, Jean Constantinescu ș.a. Necesitatea unei „rezistențe culturale” anticomuniste i-a unit pe mai mulți români din diaspora, care au înființat asociații culturale, cenacluri sau reviste literare ale exilului. Stingerea din viață a lui N. I. Herescu a fost tot atât de bruscă precum plecarea din țara natală, autoarea afirmând că „traiul nu tocmai ușor, munca intensă și, fără îndoială, dorul de țară i-au grăbit sfârșitul. Inima lui s-a oprit pe când se afla la o conferință la Zürich” (pp. 56-57).

După moartea-i timpurie, profilul scriitorului „a crescut” în amintirea contemporanilor, în loc să se estompeze. Și autoarea dovedește acest fapt prin redări ale ecourilor din presa de exil, din mărturisiri ori din corespondența cercetată. De pildă, fragmentele din *Vatra*, *Destin*, *Românul* sau cele din scrisori, semnate de către Mircea Popescu, Simona Vrabiescu.

Mihaela Albu propune spre cunoaștere profilul complex al „aristocratului” N. I. Herescu: editor, jurnalist, poet, romancier, traducător, critic și istoric literar, conferențiar. Deși există dreptele valorizări ale activităților diasporei integrate în atmosfera europeană interbelică și, îndeosebi, în conjuncturi culturale românești ale intelectualelor aflați în exil, volumul de față are sumare extinderi către genul de monografie critică. De aceea, cred, pentru o personalizare a recepției critice, autoarea a propus cititorului, în partea *Anexă*, un suport obiectiv – texte integrale și eşantioane din realizările românului (fragmente din scrieri) și fotografii. Pentru cititorul interesat, volumul în speță poate fi punctul de plecare pentru căutarea „operelor pribegite” din cultura europeană. Ale lui N. I. Herescu și ale multora dintre contemporanii săi siliți să trăiască în exil.

Centrul de observație al pasului următor îl surprinde Mihaela Albu cercetând *Contribuția lui N. I. Herescu în presa literară românească* din

Craiova, București și din exilul românesc. A colaborat cu poezii, traduceri, eseuri, recenzii și cronici literare și a condus publicații craiovene (*Flamura, Ramuri, Pleiada*), apoi a fondat *Suflet românesc*, care prin fuzionare a devenit *Năzuința românească, Favonius*, prin fuzionare, din 1925, la București – *Revista clasică Orfeus-Favonius*. Până la, dar și după plecarea în străinătate (1944), N. I. Herescu s-a simțit atras de pulsul publicațiilor, colaborând la diverse reviste literare din țară și din exil (*Luceafărul, Uniunea Română*). Obiectivele scrierilor sale priveau corectitudinea utilizării limbii române (aflate sub pericolul slavizării/rusificării), lupta pentru libertate și adevăr (îngrădite și deformate prin dezinformarea din țară), portretizarea (medaliaone în tușe apreciative ori sarcastice).

Mare parte a activității, profesorul a dedicat-o cercetării științifice, latinistul Herescu fiind un adept al clasicismului atestat de vitalitatea lingvistică a graiului românesc. A promovat literatura latină prin elaborarea și coordonarea vol. *Ovidiana* (Paris, 1958), prin susținerea unui curs de *Istoria literaturii latine* (la universități din București, Lisabona, Paris), a unor prelegeri și conferințe pentru studenții români și străini prin care promova literatura română.

Prin atitudinea aureolată de eleganța expunerilor, prin bonomia și grațitudinea în relațiile cu confrății intelectuali, prin ținuta expunerilor academice, N. I. Herescu se înscrie perfect în definiția dată de Mihaela Albu în titlul cărții: *Un aristocrat al culturii române*.

Într-un capitol consistent, *Scriitorul N. I. Herescu*, cercetătoarea Mihaela Albu reliefează cu argumente valoarea intrinsecă a scrierilor literare. Polivalența talentului său s-a dovedit prin abordarea multor genuri de creație literară: poezie, proză, critică și istorie literară, traduceri. Critica vremii îi situa debutul poetic sub influența folclorică, glisând apoi către tradiționalism ca admirator interpret al poeziei voiculesciene, ceea ce nu l-a scutit de a fi numit și între „moderniști”. Oricum, după aproape un veac, conchiderea Mihaelei Albu aduce lumina critică necesară asupra poeziei lui Herescu: „tributar manierei versului tradițional, cu rimă și vocabular din sfera folclorică cu influențe eminesciene ori cu teme și motive din lirica clasică” (p. 115). Ca prozator, N. I. Herescu este autorul unui singur roman – *Agonie fără moarte* (1960), considerat o alegorie a exilatului, în genere.

Prețuind valorile morale, intelectuale și culturale, pârghia existențială a „exilaților” interbelici, pasionata cercetătoare Mihaela Albu nu se delimitează, ci se atașează empatic de destinul „exilaților” politici, pe care-i promovează, asumându-și un mod(el) singular în cultura de astăzi din România. Gestul domniei sale și al companionului din „echipă”, eseistul Dan Anghelescu, deschide ferestre și uși pentru pașii celor care vor să cunoască și să reflecteze asupra unor părți întunecate din destinul intelectualilor aflați în exil în perioada comunistă.

Despre ne-liniștea cărturarului

Căci spune Ioan Pinte: „Nu-i joc ceea ce fac eu cu mine!”.

Stau dovadă: volumele de poezii (*Frigul și frica* – 1992, *Mormântul gol* – 1999, *Grădina lui Ion* – 2000, *Casa Teslarului* – 2009, *50. Poeme alese* – 2011, *Melci aborigeni* – 2013, *Față către față* – 2019, *Cele mai frumoase poezii* – 2021), de eseuri, diaristică și convorbiri [*Primejdia mărturisirii* (convorbiri cu N. Steinhardt) – mai multe ediții; *Însoțiri în Turnul Babel* (*eseuri și dialoguri*) – 1995; *Bucuria întrebării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinte* – 2002; *Admirații ortodoxe (eseuri teologice și literare)* – 2003; *Mic jurnal discontinuu. Însemnările unui preot de țară* – 2005; *Jurnal discontinuu cu N. Steinhardt* – 2007; *Proximități și mărturisiri* – 2012), realizarea de antologii însoțite de aparat critic (alocate unor autori precum: George Coșbuc, Ioan Alexandru, Nicolae Manolescu, Petru Cărdus ș.a.), editarea, prefațarea și îngrijirea unei bune părți din opera lui Nicolae Steinhardt, coordonarea publicației *Mișcarea literară*. Pe lângă întreprinderile scriitoricești, e director la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud și slujește ca preot paroh la Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” din Bistrița.

Sunt faptele de viață prin care cărturarul se arată celorlalți, prin care se comunică pe sine și cuminecă. Își mărturisește credința. E limpede că, pentru Ioan Pinte, a fi în lume și în sine nu implică nicidecum acomodarea obediență la manifestările realului, ci asumare. Angajare în permanenta lui metamorfoză, *provocare* a prefacerilor. Înseamnă prezență. Creație. Coparticipare.

*

„Doamne! / iartă-mă, am și eu lucrarea mea”... (*Muza Apollinaire*)

*

Această viziune asupra existenței transpare și din recenta antologie publicată la Editura Academiei Române, în colecția „O sută și una de poezii”. Prefațat de poetul și jurnalistul Gheorghe Pârja, care îi așază versurile sub semnul polifoniei („Cu o imagistică insolită socotesc poezia lui Ioan Pinte de o structură polifonică polenizată de o candoare trecută prin filtrul

armoniei purificatoare” – p. 6), florilegiul apărut în 2022 cuprinde poeme selectate de autorul însuși, socotite reprezentative pentru devenirea sa pe tărâmul liricii. Avem de-a face cu variațiuni pe câteva teme predilecte, întrupate în contexte ce zgândăresc urmele culturale ale cititorului. Stihurile divulgă sensuri care bulversează prejudecăți și clișee, îmbiind la noi chestionări, avansând alte unghiuri de a vedea (și asculta) realitatea. Cea din afară și cea dinăuntru. E o privire „față către față” – care a inspirat și titlul antologiei scoase la Chișinău –, câteodată iubitoare, tandră, curioasă, năvalnică, ademenitoare, alteori năvălășă, ostilă, necruțătoare, primejdioasă: „stă în fața mea arde și nu se mistuie arde / și pare un rug nedepins cu cenușa / stau în fața lui și ard și mă mistui / sunt singur și am hotărât să supun lumea / pedeapsa este o coroană moștenită purtată / din creștet în creștet și așteptată prea mult / așteptată / de aproape pare o iubire înfricoșătoare / de departe o durere de nesuportat care arde / și nu se termină / stăm față-n față amenințându-ne / cu frumusețea devenim deodată și întotdeauna cei / mai urâți comeseni deși bucatele sunt recoltă / aleasă și sfântă din dulcile noastre ogoare / liniștea acestui sărut s-ar putea să fie / zgomotul vânzării sarea pământului prefăcută-n / petreceri romane / viața mea e un bob de muștar” (*Viața ilustră II*).

Nu lipsesc, observăm, aluziile la episoade și figuri din cărțile sfinte, căroră poetul le primește conotațiile din perspectiva zilelor noastre, a ființei ce (se) construiește într-o spațio-temporalitate anume. Sunt vremi – cele de acum – în care *învățăturile* (de orice fel), silite să limpezească mereu alte nevoi și preocupări ale individului, respectiv ale colectivității, se confruntă cu o grilă axiologică relaxată și pragmatică. Adaptabilă (de ce nu?) *contextual*. Coordonata culturală e sufocată de oferta mediilor – mai accesibilă, mai democratică, mai *cool* –, furnizoare de modele adesea vulnerabile, mediocre. O atare ambianță estompează spiritualul, punându-și amprenta implicit asupra modului în care discursurile și practicile religioase, așa cum au fost ele validate în timp, se repercutează la nivel personal și societal. Slăbește noțiunea de *păcat*, dogmele se luptă cu refuzul oricărei dependențe, iar mântuirea e reclamată în experiențe posibile în lumea aceasta. *Hic et nunc*. Conștient de marginile sale și întruna amenințat de pragul de pe urmă („sub acest clopot de sticlă uriaș trăiesc și mor / îngrijorat că la un moment dat / totul se va prăbuși în preajma mea / cu mare și răsunătoare eficacitate” – *Nu există un loc mai bun*), omul prezentului așteaptă – așa cum menționam într-un eseu despre *poruncile postmodernității* – „instrumente de depășire a crizelor existențiale, de acceptare a identității proprii cu toate luminile și umbrele sale, care să-i poată induce momente purificatoare de emoție, de iubire față de semenii etc., precum și senzații de împlinire pe cât mai multe planuri” (*Decalogul timpului meu*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2019, p. 71). Sunt metamorfoze pe care le suportă angajamentul religios și modalitățile de adeziune la sacru în accepțiunea lor tradițională și care pretind examinări/reinterpretări mai

flexibile din partea slujitorilor Bisericii, cu împrumuturi venind dinspre psihologie, sociologie, antropologie.

Ioan Pinteă – omul, scriitorul și teologul – nu se mulțumește să radiografeze aceste meandre în devenirea condiției umane. El caută să-i înțeleagă obsesiile, frustrările. Spaimele. Nevoia de sens într-o lume văduvită de sens. În care „drumurile nu mai cad din cer” (Slavco Almăjan, *Sejurul prelungit*). Lirica sa cunoaște, de aceea, o permanentă tensiune, iar ipostazele poetice experimentează trăiri contradictorii, deconcertante („cum se așază cuminiți toate în adâncul inimii / și cum sar precum arcurile de oțel în sus / și în lături când nici nu te aștepți / sau te aștepți mai puțin sau deloc / [...] / confuzia e ascuțită și are două lamele aidoma foarfecii / și taie” – *Melci aborigeni*), menite a le proba curajul și perseverența în sondarea adevărului propriu, în dezvoltarea sinelui („zilnic / mă rog / [...] / să-mi împlinescă Domnul Dumnezeu / rugăciunea aceasta / când voi pătrunde pe poarta cetății / într-o clipită să-mi scoată în față / un bărbat athletic și evlavios / dacă se poate grec / de la care să învăț / bunătatea curătenia smerenia în general toate virtuțile / și mai ales înțelepciunea // și // zilnic / Domnul Dumnezeu nu mă ascultă / refuză tăcut și necondiționat rugăciunea mea / și precum precuviosului părintelui nostru efrem / îmi scoate în față / ba mai mult / o trimite să-mi deschidă cu cheile de la brâu / chiar poarta cetății / pe însăși beatrice desfrânată” – *Rugăciune*) și în clădirea unei relații cu divinul care să le împlinescă („totul pare o deznădejde de zile mari / doar sufletul / așezat pe un covor zburător are parte / de fericire deplină / el singur îmi contrazice frica și îngrijorarea / și îmi demonstrează cu argumente vizibile / că nu există altundeva un loc mai bun” – *Nu există un loc mai bun*). Nu sfidare, nu fățarnicie („ce mare este aceasta peste care se aud / clopoței de aur ai fariseilor / guri dulci parfumate și cuvinte înfolite în staniol?” – *Oftat*), ci asumare a experienței sacralului cu tot ce ține de ființa umană. Așa nedesăvârșită cum este.

După cum au observat unii exegeți, poezia lui Ioan Pinteă nu este de substanță religioasă în forma consacrată a unei atari orientări literare, însă gravitează în preajma sacralului (în diverse întrupări ale sale) și cunoaște un anume ritual al exprimării, specific discursului de amvon: „o, dar clipa aceasta îmi cere o pregătire specială / cu multă grație mi-am așezat uneltele / pe un covor fermecat / am șlefuit piatra până când din vanitate / a primit și ea o strălucire anume / am spălat-o în uleiuri / și am scufundat-o în vase bizantine / la un loc cu parfumuri, mirodenii și arome / nici nu știu bine cum să numesc această ceremonie” (*Clipa*). Ea scoate la lumină zbaterile, cheltuiala de sine a ființei, râvna de a-și găsi (și proteja) autenticitatea. Este o continuă stare de interogație, de căutare a unui sens care să îngăduie omenescului împăcarea nesilită (chiar și vremelnică) a sufletului și a cârnii, a lutului cu cerul, a tuturor antinomiilor ce l-au îngenuncheat atâtea secole.

Găsim în aceste poeme disperarea omului în fața zeilor creați de el însuși, îndârjirea cu care își caută calea cea dreaptă, neputința de a evolua în

deplină libertate, micile – și, mai mult sau mai puțin, vinovatele – bucurii cu care se autoiluzionează, palide (însă cât de binefăcătoare!) tentative de eliberare din cercul strâmt („am văzut călugărițe / pe schiuri la piatra fântânelor / un contrast izbitor între alb și negru / aveau fețele îmbujorate și mâinile umede și fierbinți / precum concurențele aprige în fața unui mare / și dificil campionat / făceau slalom printre troiene / o demonstrație pe bune a libertății / [...] păreau dintr-odată păsări exotice / femei libere / logodnice mirese adolescente / [...] am întrezărit / la capătul părții / păcatul sub forma strălucitoare a gravitației” – *Călugărițe pe schiuri sau seducția gravitației*). Nu e tânguire. E sfâșiere, teamă (și, deopotrivă, dorință) de așezare, e veghe neîntreruptă, lucrare întru potrivirea cu sine și cu înaltul.

Întâlnim, pe de altă parte, în economia volumului o serie de piese mai degrabă laice, deși unele elemente de recuzită aparțin tot religiosului. Așa este poema intitulată *Țăpuritură*, un text curat postmodern, mixând registre lingvistice (regionalisme din Maramureș, cuvinte în limbi străine, mărci ale oralității ș.a.), împletind figuri de proveniență culturală diferită (leonard cohen, aretha franklin, mihail și gavriil, rousseau vameșul), exploatând narațiunea și dialogul, apelând la elemente de umor, situând facerea și pieirea lumii sub semnul ludicului: „mă! / io cân’ am fă’ maramureșul, / zice Domnul, / m-am răzgândit de trei ori / și abia a patra oară l-am inventat / nu mai era lut / nu mai era piatră / nu mai era lemn / nu mai era apă / nu mai era nimic / a trebuit să deschid din nou cerurile / și direct din rai / cu tot cu botiza / cu tot cu gutâi / cu tot cu săpânța / să țap maramureșul! // [...] mă! / zice Dumnezeu, / ca să fiu sincer nici nu vreau să-l gat / pentru că în acest caz / ar trebui să-l las în legea-i / cad uneori pe gânduri și îmi curg lacrimi / și mi-e foarte drag / am hotărât într-o zi sfârșitul lumii / apocalipsa / dar de pe-acum mă cuprinde mila / și credeți-mă (mă credeți, mă?! / să ridice două degete ăla de mai crede!) / oi face io cumva / l-oi afla pe lot moroșanul / și focul îl voi stinge pe loc / cu o țăpuritură din ieud”.

Poetul se întoarce deopotrivă către sine. Astfel, dintre instanțele care traversează antologia iese în evidență imaginea celui ce scrie, a creatorului în pelerinaj spre sinele nepervers, spre adevărul poetic și spre Dumnezeu: „prooroc și împărat, scriu negru pe alb poezii / scribii și criticii literari / poet, scrib și împărat, vorbesc pe la colțuri proorocii / prooroc scrib și poet, urlă în fața mulțimilor împărații // niciunul dintre ei însă nu știe / mai bine decât batșeba nevasta bietului urie heteul / cine este el cu adevărat / zice Dumnezeu” (*Bârfa*). Recunoaștem în versurile de mai sus polifonia de care amintește Gheorghe Pârja în cuvântul introductiv, acel joc al înfățișărilor ce întreține tensiunea creatoare de lumi. Conflictul acesta asigură dinamism poemelor lui Ioan Pinte, devoalând o pulsație dincolo de trucerile prozodice specifice (metrică, rimă etc.) și îndemnând la depășirea privirii comune, de suprafață, adresate celui de lângă noi, în favoarea sondărilor în profunzime, acolo unde diferențele operează sinergic, alimentându-se reciproc.

Scriind, poetul viețuiește cu totul în corpul creației sale, iese din spațiul și timpul concrete, *lămurindu-se* o dată cu materialul prelucrat: „stau înlăuntrul acestui poem / ca într-un cuptor încins stau / spui că mă vezi / cum înaintez gol spre incinerare / focul e fratele meu geamăn / e înalt roșu sănătos / și mă iubește cu gesturi tandre și foarte obscene / am încercat de câteva ori / să mă retrag să ies afară dintre viscerele poemului / dar e cu neputință / el e câinele lupul vulpea și iepurele de câmp / el e metafora mea” (*Muza Apollinaire*). Arderea de sine e generată alteori de conștientizarea de care vorbeam, a complicității contrariilor, a lucrării lor laolaltă („am scris / niciodată nu voi mai scrie despre îngeri / fiindcă ei se întorc asupra mea asemenea diavolilor / în ceașca mea cu cafea neagră am descoperit / un inger căzut / în ceașca mea cu cafea neagră am descoperit / un diavol sanctificat / și mi-am zis / cum stăm noi în lumină ceilalți stau în întuneric / cum stăm noi în întuneric ceilalți stau în lumină // cum stăm noi toată ziua la pândă / așa stau ei toată ziua la pândă” – *Înger și demon*).

E semn că, în demersul liric al acestui autor bistrițean, ambele – și sacrul, și profanul – participă la zămisirea ființei și a lumii sale, încercându-le de misterul și ne-liniștea ce fac omul să fie om.

CALIOPIA TOCALĂ

Marea eufonie

*Arhitectul stătea în gura unui animal
pe care, desigur, eu l-am inventat,*

*într-un moment de pauză,
și pe voi de asemenea, de asemenea,*

*vai, el ridică o pleoapă și brațul drept
numai culoare, atât perceptibil
și altceva desigur că da,
dar așteptând alți ochi și alte concepte,*

*a construi nopții un trup pe măsură
cum și din ce să spună, rog, cine știe,*

*este doar o tentație a albastrului,
o înfrigurare de dinainte de nașterea pietrei,
un spasm care cine știe când va primi o definiție
nu poetică, bineînțeles, nu,*

*doar o sublimă religie în coaja unei muzici
fără mizeria sunetului, fie el chiar și ochi,
mare teamă, mare, de ceva care există,
victimă și călău propriul tău creier,
marele trădător, cărpaci de false imagini,
a construi morții un trup pe măsură, durabil,
nu, parcă nopții a spus cineva,
dar cine poate să fie, într-adevăr, sigur,
poți tu să mizezi și ai tu pe ce
și-n fond pentru ce, doar pentru
câteva mizerabile sunete,
când marea eufonie este aproape aceeași?*

II

*Nu voi pune decât aceste întrebări,
nume nu există peste trup
în singurătatea numărului incolor,
două ape nu există
între care-o inimă să bată,
alb și negru, alb și negru, alb și negru,
eu aud cum mi se-absoarbe trupul rece
dincolo de după-amiaza carnivoră
(de aceea sorii sunt de carne și leproși
sub scânteierea părului meu negru).*

III

*Dar cine mai are timp să vorbească, cine,
când tăcere-i totul, înaltă,
noi încercuiți de lupi,
ei încercuiți de iarnă
și ea, la rândul ei, încercuită și ea
nu se știe de către cine
(acest fapt nu se mai poate vedea),
sunete înghițindu-se unele pe altele
ale unei simfonii nu se știe de cine
cântată și pentru cine,
aici tăcere-i totul, înaltă,*

*părul meu începe să-și scuture toamna,
adică noaptea, adică floarea și fructul,
adică, vreau să întreb,
când și de ce nu-i stă bine
trupului meu să fie frumos,
în care zodie, sub care toamnă
nu se știe, dar ele există,*

*poate doar o încercare a unui creier
care și el, aici este sigur, e rodul altuia,
cu tot eșecul nașterii propriu-zise,*

*dar acolo, dar acolo, ei există și nasc,
râzând le nasc și pe ele,
care ele și nedumerirea cui este absența lor?*

IV

*Cine reușește să spună lucrurilor pe nume,
acela este cel mai prost vorbitor,
deoarece am putut să spun acest lucru,
eu sunt cea mai proastă vorbitoare,*

*auzul are și el o coerență,
privirea are și ea o coerență,
dar câtă eroare, vai, câtă eroare,
ființa însăși este o eroare,*

*eu însămi sunt o eroare, dacă e să mă laud,
și mă gândește din umbră ochiul
care sculptează în invizibil,*

*acestea sunt singurele adevăruri
pe care le spun în puținele clipe
când uit că sunt cea mai proastă vorbitoare.*

Amintirea-Viitor

*Amintirea-Viitor
va spune lumii
despre fiecare
Amintire-Trecut

despre fiecare
clipă-amintire
trăită acum
în Lumină.*

*Amintirea-Viitor
e însăși trăirea
clipei de-acum

spre viața de-Apoi
răstignită.*

*Amintirea-Viitor
ne va cuprinde
pe toți
cei ce-am fost.*

Mare albastră

*Te privesc în ochi,
Mare albastră!*

*Și val după val,
dor după dor
regăsirea cu tine
mă unește cu cerul.*

*Marea de apă
și marea de cer
se unesc
în ochii mei de senin.*

*Te privesc în ochi,
Mare albastră,

cu iubire te-mbrățișez,
cu enetrie-viață
mă îmbrățișezi!*

Mare Egee!

*Mare Egee,
am adunat
în priviri,
și în suflet,
și în minte
fascinația pietrelor tale
spălate de valuri*

*– piatră
din trupul muntelui,
valuri
din trupul mării
și nesfârșitul zbucium
din ochii tăi albaștri.*

*Mă vei chema cândva
în brațele tale curate,
Mare Egee,
să pot să simt
din nou
însorita
Cretă a Greciei,
îmbrățișarea ta albastră,
dulcea lumină.*

La pas de dor

*Ești perechea mea
de viață
și de suflet,

la pas de gând
mă-nsoțești
cu iubire,*

*la pas de dor
te cuprind
în cuvânt,

cântec să-ți fiu
în lumină.*

La țărmul tău, Mare!

*La țărmul tău, Mare,
se naște lumina,
Steaua Solară*

*– o mare de foc
dintr-o Mare de apă.*

*La țărmul tău, Mare,
renaște iubirea,
Steaua Nordului sufletesc*

*– două mări de iubire
dintr-o singură
Mare de dor.*

*La țărmul tău, Mare,
se naște timpul*

*– clipă-divină
din clipă-divină,*

*clipă-amintire
din clipă-amintire.*

*La țărmul tău, Mare,
se naște lumina,
în ochi
și în suflet.*

Energie vie, Marea!

*Energie vie,
Marea
îmi vorbește
prin valuri,*

*mă privește
în nesfârșita ei
limpezime.*

*Energia ei
mă încarcă,*

*energia ei
mă purifică*

*spre infinit
de lumină!*

În dialog cu tine, Doamne!

*În dialog cu tine, Doamne,
Cuvântul
e șoaptă Iubirii.*

*În brațele tale, Doamne,
pot prinde aripi
de heruvim,*

*pot înălța gând
Trecerii celei Mari,*

*pot nesfârși
Clipa
cea repede curgătoare,*

*pot mrmura
izvor*

Vieții care va veni,

*pot răsări
din Lumina
ce se naște din Tine, Doamne!*

TANȚA TĂNĂSESCU

Maximilianus Transylvanus

Acum 500 de ani, un cărturar din Transilvania la curtea spaniolă - primul cronicar al călătoriei lui Magellan în jurul globului pământesc

Turiștii străini care vizitează Belgia află din pliantele turistice de existența *Palatului Transylvanus* din apropiere de Bruxelles, vast domeniu senioral, adăpostind *Grădina Botanică Națională*, parc dominat de un somptuos edificiu în stil italian. Odinioară, despre stăpânul domeniului a scris memorabile versuri în limba latină poetul *Janus Secundus*. După cum îi arată numele, acest edificiu a avut ca proprietar pe un cărturar venit de pe meleagurile noastre.

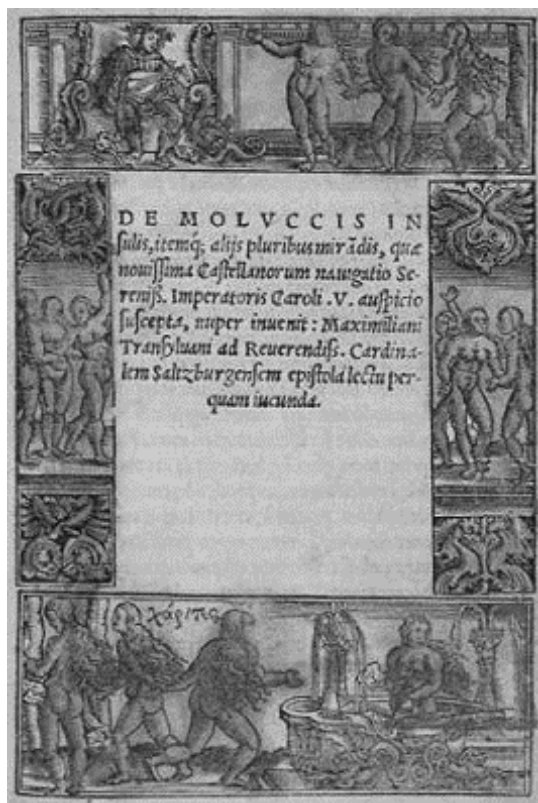
Dar cine a fost acest *Maximilianus Transylvanus*? Deși unii i-au contestat originile românești, unul dintre principalele argumente în favoarea originii transilvănene a lui *Maximilianus* ne este oferit de o mare figură a Evului Mediu, Nicolaus Olahus, născut la Sibiu, personalitate de frunte a Umanismului European, devenit episcop de Pécs (mai târziu arhiepiscop de Esztergom). Într-o scrisoare ce s-a păstrat (datată 1534), acesta îl numește pe prietenul său apropiat de la Bruxelles, „*noster Maximilianus Transylvanus*” adică „*Maximilianus nostru ardelean*”, căci „*Pe baza patriei noastre comune, suntem într-o mare intimitate unul cu celălalt, așa cum spune el, și cred aceasta (pro ea, quae inter nos ob patriam communem intercedit familiaritas ut ipse dicit, ergo quouque ita credo, non vulgaris)*”.

Maximilianus Transylvanus (1490-1538) este unul dintre învățații care au lăsat europenilor primele relatări asupra expediției lui Magellan în jurul lumii.

A fost elevul teologului italian Petrus Martir. A dedicat o poezie pentru Consiliul orașului Constanța, în 1507, ceea ce face ca *Transylvanus* să apară ca om de litere. În 1518, *Transylvanus* a fost coautor al unei colecții de poezii dedicate consiliului imperial și președintelui de cameră Blasius Hölzel. În acea perioadă, *Maximilianus Transylvanus* era secretar la curtea regelui Maximilian I. După moartea acestuia, *Transylvanus* a rămas în slujba succesorului său, Carol Quintul, călătorind cu el la Dieta de la Worms, în 1521, și în Spania un an mai târziu.

În numele Margaretei a Austriei și Mariei a Ungariei, *Transylvanus* a fost implicat în misiunile diplomatice ale Olandei din 1523. Moare la Bruxelles, în 1538.

Istoricii ne spun că suveranul Carol Quintul l-a încurajat pe celebrul navigator Magellan să efectueze un periplu în jurul lumii, primul de acest fel în istoria umanității.

Frontispiciul primei
ediții a lucrării lui
Maximilianus
Transylvanus
De Moluccis Insulis
(Sursa: Wikipedia)

Transylvanus a intervievat pe supraviețuitorii expediției lui Magellan, de pe nava *Victoria*, reveniți în Spania, în septembrie 1522. Printre aceștia se afla căpitanul Juan Sebastian Elcano, echipajele celorlalte nave participante la expediție (*Trinidad*, *San Antonio*, *Concepción*, *Victoria* și *Santiago*) pierind aproape în totalitate în timpul curajoasei tentative de înconjur al Pământului.

Prezenți la curtea spaniolă de la Valladolid, eroii acestei glorioase călătorii (Juan Sebastian Elcano, Francisco Albo și Hernando de Bustamente) ofereau lumii, prin pana lui *Maximilianus Transylvanus*, prima descriere a expediției spre insulele Moluce (*De Moluccis Insulis*).

Apărută la Köln, în 1523, această primă ediție cunoaște o rapidă celebritate, fiind imediat retipărită la Paris (iulie 1523) și la Roma (noiembrie 1523).

Transylvanus a notat relatările supraviețuitorilor călătoriei lui Fernando Magellan și a trimis acest raport arhiepiscopului de Salzburg,

Cardinalul Matthäus Lang von Wellenburg, un important cleric al Bisericii Catolice.

Opera savantului transilvănean devine astfel, sub aspect cronologic, prima mărturie asupra formidabilei expediții de descoperire a lumii de peste mări. Cronicarul oficial al voiajului și unul dintre supraviețuitorii călătoriei, Antonio Pigafetta, tipărește relatarea sa la Paris, abia în 1525, în care descrie parțial această circumnavigare a Globului, dar lucrarea va fi editată în forma completă de către Carlo Amoretti, abia pe la 1800, fiind cunoscută sub numele de *Codex Ambrosiana*. Putem spune însă că principala sursă de cunoaștere a acestei formidabile realizări umane (înconjurul Globului, navigând pe mare) va rămâne, timp îndelungat, lucrarea cărturarului transilvănean.

Valoarea relatării consemnate de *Transylvanus* constă, printre altele, în faptul că autorul nu a avut un interes direct să edulcoreze istoria acestei tragice aventuri, ba chiar a înregistrat cu fidelitate chiar și bârfe de la bord despre revolta care a avut loc în timpul călătoriei lui Magellan, angrenând ofițerii și mateloții spanioli, numind-o o „conspirație rușinoasă și urâtă”.

Prin urmare, Pigafetta și *Transylvanus* prezintă versiuni diferite privitoare la responsabilitatea pentru masacrul care a avut loc la Cebu, în Filipine.

De asemenea, textul lui *Transylvanus* descrie cu minuțiozitate felul în care băștinașii cultivau mirodeniile, precum și faptul că aceștia „împărțeau în comun plantațiile”, scrie el, „cum facem noi viile”.

O copie rarisimă a primei ediții a lucrării sale este păstrată în *Biblioteca Beinecke* (Universitatea Yale) în timp ce *Biblioteca Universității Princeton* are copii ale tipăririlor din Köln și Roma. În Olanda, la *Nederlands Scheepvaartmuseum* (Amsterdam), există a doua ediție a lucrării lui *Transylvanus*.

Iată, așadar, un cărturar din Transilvania, sftenic aflat la curtea unui suveran spaniol, un nume mai puțin cunoscut în istoriografia românească, devenit primul cronicar al călătoriei lui Magellan.

Castelul cumpărat la Bruxelles, în 1537, de Maximilianus Transylvanus
(Sursa: Wikipedia)

Ținutul frunzei și al mătăsii căzând

*Octombrie, octombrie...
Străbat cu tine
ținutul frunzei,
al mătăsii căzând,
eu sunt mireasa ruginie
ascunsă în frunze
și sub pielea copacului,
tu deschizi tainice umbre
ca să poată coborî pe pământ
focul pădurilor,
să pună pe buzele noastre
frumoasă tristețe...*

Grădinile toamnei

*Fumul dimineților
ca aburul iubirii de subțire
îmi dă de știre
că te afli
în grădinile toamnei,
copacii fac reverențe,
voaluri negre
se revarsă peste ierburi,
umbrindu-le,
întunecându-le,
cu firul
trupului tău...*

Mistreți de ploi

*Mistreți de ploi aleargă
printre mesteceni,
se depărtează apoi
devenind tunet de vânătoare,
umbrel prin frunze,
lan de sunet,
tomnatec și nesfârșit.*

Pianul

*Pianul așază în inimi poeme
de închinare Maicii Domnului,
în zi de sfântă sărbătoare.*

*În tăcere,
clapele lui vorbesc cerului
îmbrăcat în albastrul iubirii
de oameni.*

*Cântă pianul,
zbuciumă notele în palmele timpului,
așteaptă binecuvântarea
cu brațele ridicate
întru slava Maicii Domnului Iisus.*

*Fermecat de cântecul pianului
în ritm de baladă,
îngerul alb mângâie sufletele
celor buni și iertători.*

*Îngerul roșu suferă în viers părintesc,
sângeră pentru cei plecați,
dincolo de stele,
cruci în soarele ascuns la apus,
dincolo de munții fără ecou,
dincolo de ora prezentului
gata de plecare
spre zarea fără de zare.*

*La sânul femeii creștine,
cu ia înflorată în timpul fără timp,
regină a universului,
mamă veșniciei repetabile
prin fiii săi născuți și nenăscuți încă,
pianul cu poeme oftează.
De-ar avea și mai multe sunete
ar cânta ca pasărea măiastră
îndrăgostită de soare,
ar plânge ca mama când își pierde fiul pe frontul ce nu-i al lui,
ar urla ca lupul în haita flămândă,
în genunchi s-ar ruga pentru pacea lumii și pentru înțelepciunea
cârmuitorilor lacomi de putere.*

*În noaptea fără vise,
în singurătatea absolută a întunericului,
în brațele dorului de timpul pierdut,
în căutarea adevărului absolut din
ochii triști ai Maicii Domnului Iisus ,
în vârtoarea valurilor agitate de taifun,
în speranța agățată de-o rază de soare
pierdută printre norii zbuciumați de furtună,
plânge pianul cu iubirea încătușată.*

Așteptări

*pe treptele așteptărilor
timpul curge înlăcrimat
ecouri vin din depărtări
țâșnite din guri înfierbântate
un du-te vino obositor
pe holurile cu bagaje adormite
în buzunarul de la piept visele
așteaptă zborul amânat
un plâns flămând sparge tumultul
corului de vocale și de consoane
culcate pe mesele ciobite
la cina cea neplăcută
vântul puternic și ploaia cu grindină înfricoșează pământul
alai de păcate pe simeza vieții
speranțele fulguite se topesc
în ochii răniți de-atâta zbucium
de la tine, Doamne, așteptăm
vindecarea
neputincioși am fost
fără vlagă am rămas
ignoranța, nepăsarea, orgoliul, trădarea
buruienile zilelor noastre sunt
de ieri, de azi, de mâine
în genunchi te rugăm, Tată atotputernic,
mai fă o minune și desparte marea
de bucurii de oceanul de necazuri
deschide o ușă spre libertate
răbdător ești cu noi
înțelegător Părinte ești
iartă-ne și îndrumă-ne Tu
pe calea sfântă a binelui
și a credinței*

HEINZ-UWE HAUS

Theodor Damian, *Maria Eich*, poems

Poems and prayers are rooted in cultic dance and archaic singing. From time immemorial, people have felt that there is something beyond their lives. The power of the infinite, the supernatural is “lifted” in religious stagings and spiritual experiences that are consumed in everyday life. A connection that has been abandoned or broken since the Enlightenment, but at the latest since the shocking traumas of the 20th century – world wars, gulags, extermination of the Jews.

“But how does life gain depth? Where can I find fulfilment and happiness? And how do I find a community that sustains?” my Cypriot friend, the actor Neofitos Neofitou, asks me as we talk about what we have experienced after a midnight visit to a Greek Orthodox cult in a remote monastery in the Troodos Mountains.

The distant Byzantine and Gregorian psalms seemed to me to have answered in a “language that also appeals to the whole person, the feeling, the soul, beyond the believer,” I remember. Our sensually experienced, visible world is not all that needs to be fathomed. This visit to the monastery in October 2017 at the end of a week while working on Ibsen's *Lady of the Sea* with the ensemble of the Staatstheater comes to mind when I open a rather inconspicuous book with poems by Theodor Damian these days. Its title: *Maria Eich* (translated by Christian W. Schenk, Dionysos, Boppard am Rhein, 2021, 158 pp.). A touching proof of how the world would remain unspeakable beyond the world if it were not for poetry...

“If nothing works, then go!” This motto of many pilgrims also applies to many people who make their way individually or in groups from the Planegg S-Bahn station just outside Munich to Maria Eich. The Augustinian monastery exerts lasting fascination on the poet and orthodox theologian Theodor Damian, familiar with the place through his German wife:

*... How to confess
What you didn't see
some will wonder
But they did not hear
from the look in the spirit*

*the bells tell us about this
of Maria Eich
rung by a monk
stayed here
from the time
of Blessed Augustine
the one who in spirit
Pascal knew
converted in baptism of fire
and died screaming
Amen, amen, amen*

(p. 12)

The pilgrimage goes back to the history of an oak tree, whose trunk has been preserved to this day. Around 1712, two young people from Planegg placed a small figure of Mary with the baby Jesus in the woods in the cavity of this oak. Then people prayed in front of it and, so the legend goes, their requests were heard. Soon a wooden chapel was built next to the oak tree. In 1805, during a strong storm, lightning struck the oak tree and destroyed the treetop, but the influx of people remained unbroken. The trunk of the oak can be seen today on the back of the high altar of the Chapel of Grace behind glass. The simple figure of Mary of yesteryear stands today, wrapped in a ceremonial altar. This oak tree gave Maria Eich its name. The figure of the Mother of God has always been venerated as the “Frauerl von der Aichen”. How this place creates space for Damian for reflection and inner contemplation and dwelling on the way to oneself and to God is touchingly open-hearted and vividly reproduced. Metaphors such as the desert, the road, the perplexity, the course of life are often placed in unexpected contexts and open/imagine new horizons. In the blurb, the publisher highlights the “profound thinker and poet” as well as the “canonical singularity” (Theodor Codreanu) of Damian's work in Romanian poetry. Although one poem concentrates on existential questions, they hold on to the very personal experience. They speak of love, of the meaning of life, of fate, suffering and transience. Thus, they reach into fundamental questions of religion.

*I said to myself
the angel needs
Help
happy that I'm around
the flowers of
this ship
will be my way
beyond the water*

(*The angel has come*, pp. 112-113)

Here, in poetry, the outrageous and unheard resonates and suddenly becomes evident. “*Poeterey* was initially nothing more than a banned theology and instruction in divine matters.” With this beautiful assumption, Martin Opitz, the poet of the Baroque period in 1642, answers the question he himself asked when and why poetry was invented. For Novalis, too, the connection between lyrical and religious sensibilities was obvious: “The sense of poetry has much in common with the sense of mysticism. It is the sense of the peculiar, the personal, the unknown, the mysterious, the revealed. It represents the unrepresentable. He sees the invisible, feels the intangible. The sense of poetry is closely related to the sense of prophecy and the religious, the sense of seer in general” (*Lyrik des Abendlandes*). Novalis meets the gesture of lyrical mode of existence, which is expressed in Hölderlin as follows: “But it is due to us to stand under God’s thunderstorm, your poet, with our heads bared, to grasp our father’s ray, himself, with our own hand, and to give the people, wrapped in song, the heavenly gift” (*Lyrik des Abendlandes*). This “gift” is realized in depth dimensions of economy, creates spirituality, support in life. It is no coincidence that Franz Kafka compares his writing to praying. Countless testimonies prove that many would not have survived if they had not written...

According to ancient tradition, God chick the poets to protect his revelation from the brute force of man. Whether as dithyrambus, choir or thespis – they were always serving messengers of God. This potential of poetry leads the poet Joachim Sartorius to speak of the poet as “interpreter of God”, “whether God is the one, the emptiness or only fleetingly flashing transcendence.” In a conversation with Theodor Damian years ago in Barcelona on the occasion of a conference of the *International Society for the Study of European Ideas (ISSEI)*, we discuss the continuing spirituality of poetry today. We come to contemporaries such as Durs Grünbein – “For me, the word is not material, not an abstract building block, but the word is psyche in itself, because it has passed through millions of bodies and has now just arrived with me and has gone on. In that sense, everything I do is probably spiritual” (in the *Museum of Deformities*) - and Günter Kunert, who also clearly confesses: “In a nutshell, I can only say that there is still something in poetry from this early, from the Dreamtime and the time of faith and the invocation of numinous deities. Because even if you read poems and a you is called – it’s not always the you of a person or a poet – it’s often an intangible you – that’s still in it. And that’s the strength of poetry, I think” (*Droushia*). The aesthetic effect of a poem is undoubtedly shaped by its origin. When poems are spoken, as I have always experienced as an actor, you can perceive something of this “rest” that Kunert admits: breath, rhythm, sound of words, silence. Above all, silence as an unformed state. In the exchange of ideas between the Czech poet Jan Skacel and his friend and

translator Reiner Kunze, it becomes clear how unbearable this silence would be for man if it did not lead to a conversation:

*“People take each other because of the silence
you hear them only in pairs not otherwise
otherwise it crushes, otherwise
man breaks down under the silence”*

(Wundklee)

Damian says in the *Shadow of the word* (pp. 103-104):

*But the time comes
When the letter
will merge in the word
as before the creation of the world
like an extinguishing sun
very slowly
then it won't matter anymore
what kind of letter you are
from which alphabet
and however weak
your pronunciation is
for the Word
without letters
becomes fire
Light
and glory*

Presumably, the Augustinian monks are right, as they present their place invitingly on the website:

“For many people, this place of grace is a source of strength away from the manifold external influences of daily life. Here they can find their inner center and strength. Here they can be completely there, completely themselves, and bring everything that moves them and that is on their hearts, and place it under the protection of Mary and under the blessing of God” (<http://www.maria-eich.de/>).

In any case, Theodor Damian was inspired by the visit to write a book that undoubtedly tells of extraordinary poetic and spiritual discoveries.

Waiting for a word

7.

*the fear of the white season seated like a corner of the sky
in that mountain eye
where the river
flows over the forest*

*the dark eye of a tree,
green in the silence of the leaf,*

*why does each leaf lay you in the outline of your hands?
why does every water bedding the eyelid of the forest water your body?
why does every breath of the tree draw the silence of your eyes?*

*I don't think I feel within you
the sadness of the spider hunter who hidden
builds
my dreams' cage.*

8.

*forests covered with angels' garments
where the sky is an arena where one
eagle lured by an evening-star
burns like a rain of whispers
and your body like a picture without a frame goes out in the morning bed,
lost season in the clay poems of this day
there in the green apple peel*

WE

*Are built by the flight
drawn by the roar of the hands,
river frozen in the garments of the angels
Candles burn in the embraced by silence sky
which a season puts in a cherry tree,
rotten cherry,
I peel off and remain eyelid for your eyes.*

9.

*the eye of light coiled like an armor
over the wall of the mountain where
a giant hides his eyes from the eyes of passers-by,
I feel my silence swimming
in the light of a season
chased by words
and fear,
a season kicked off yesterday,
in which my body awaits death like a blind boat
clinging to the mist and trembling of a water that refuses to become dew,
like a dumb sound
silent
which refuses to become rain,
this year my body is just a season without winter.*

10.

*I'll offer you
my silence of yesterday
my forever present silence,
son*

*I will build myself in your sight every day
and I will look at the world of tomorrow
through your eyes.*

*the picture in the madman's eye lies chased in the retina of the sky,
a sky of water
a step between water and sky,
bones sadly added to a smile, a season, a betrayal,
the clock never reads time,
but lives it
time wakes up in the eyes of this season,
son.*

11.

*leave my body and hands frozen
to drive away the sadness
of your eyes.
virgin
of rays*

*through the poppies of the field
and on the library door waking mornings like a sleepy time of wings
the wild eye sets the sunset of a day of yesterday
in the prayers of today's hikers
leave my body and the trembling gaze of yesterday's light
water virgin
to build petrified in collective memories
this waxy season
gather the leaves of a sky altered by the sound of light
virgin
I remain the wing of your body
prayer
season*

12.

*The tear in your palm, mother
has the outline
of a ray of sun, sky, water,
built deep into the altar of silence
of a pagan church,
crucified in the eyes of the
passers-by.*

*my country
is built in the hands of passers-by,
of those who left,
of those who have risen
in the roots
of this earth,
of those who watered
with the waters of heaven
the land in the garden of my grandmother's house.*

*my sky is plowed by the birds of a time
handcuffed by wings,
like a silent flight of butterflies in flames.*

*the sky on the porch of my grandmother's house
it's a jolt of water,
a flight of wings,
an unborn season.*

Transl. from Romanian by Casandra Ioan

Viitorologie

Academicianului Ioan Aurel Pop

1.

*Pentru unii viitorul nu există
Oare să n-aibă ei nevoie de el
Să nu simtă
Tristețea și durerea ce ne-înconjoară
Să nu vadă
Schizofrenia ajunsă pe cele mai înalte trepte
Și nici mizeria groaznică omniprezentă în lume*

*

*- Eu văd viitorul ca pe o pasăre în zbor
- Cu toate că mâinile îmi sunt țepene
- Și nu-mi mai pot mângâia nepotul.*

2.

*Viitorul
E numai ce plănuim și va rămâne înfăptuit
Azi mai bine sau mai rău
Mâine poate desăvârșit
Din toată inima sper*

*- Îi salut pe cei care spun
- Că Prezentu-i plin de Viitor.*

3.

*Însă fără oameni hotărâți
Viitorul nu se va clădi*

*- E trist că-n lume
- Omenia e pe cale de dispariție
- Iar lacrimile vărsate
- Sunt în creștere.*

x

Iată ce spun Scrierile Sfinte:

*Întru Adevăr să umblăm
3 Rg. 2, 4; 3, 6*

Triptic II

Prietenului, prof. istoric și cărturar, Take Preda

1.

*Ajută-mă, Doamne
În vorbe să spun
Ce-am trăit
Și ce n-am trăit
Și-apoi pot pune
Punct.*

2.

*Zborul meu
Se află în zborul tău
Aripile noastre sunt aripi de fluturi
Cu mii de milenii la bord
Iar în picajul lor
S-au transformat
În chihlimbar.*

3.

*Soartă
De ce ne oprești din mers?
Atâtea mai avem de făcut
Atâtea mai avem de văzut.*

- Numai Dumnezeu e cel chemat
 - Să spună stop.
 - Doar Dumnezeu
 - Poate să spună gata
- Dumnezeu stăpânul văzduhurilor!

Moș Crăciun oferind daruri copiilor și tinerilor la Biserica noastră.

Crucea de gheață pentru slujba Bobotezei, 2023.

În timpul slujbei de Bobotează.

Sâmbătă 14 ianuarie 2023 la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”, New York s-au desfășurat lucrările celei de-a 30-a ediții a Simpozionului Eminescu.

Pe ecran,
Prof. univ.
Ing. Dr.
Adrian Badea,
Președintele
Academiei
Oamenilor de
Știință din
România,
la deschiderea
evenimentului.

Acad. Theodor Codreanu

Prof. univ. Dr. Nicolae Georgescu

Dr. Marian Nencescu

Prof. univ. Dr. Anca Sîrghie

Prof. univ. Valentina Ciaprazi

Criticul și istoricul literar
Alex Ștefănescu

Prof. univ. Dr. Theodor Damian, Prof. univ. Valentina Ciaprazi, prof. Nicole Smith

Lia Lungu

Duminică 22 ianuarie 2023, la Biserica noastră a avut loc Simpozionul dedicat Unirii Principatelor Române, ediția a 30-a.

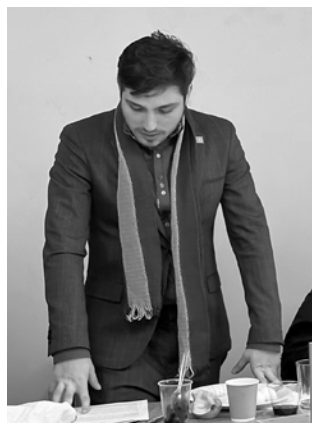
Se cântă „Deșteaptă-te Române”.

Prof. univ. Valentina Ciaprazi

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea

Student Cezar Mihai Ungureanu

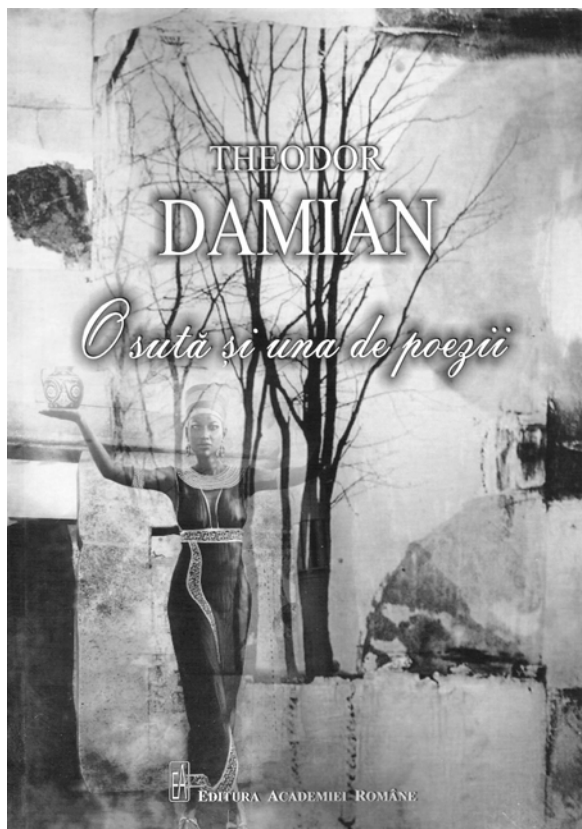
Actrița Maria Grecu

Pr. Th. Damian conducând Hora Unirii.

O parte dintre cei prezenți la eveniment.

Theodor Damian, *O sută și una de poezii*, antologarea poeziilor aparține autorului, nota biobibliografică, selecția reperelor critice și prefață de Theodor Codreanu, Editura Academiei Române, București, 2022

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod.....
Tară.....

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele.....
Adresa
Oraș/stat
Cod.....
Tară.....

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Dan Toma Dulciu – 70

Personalitate distină a culturii române, cu solidă pregătire multidisciplinară: drept, filologie, istorie, orientalistă, eminescologie, cu numeroase cărți publicate în aceste domenii și încă altele, cu articole de specialitate apărute în reviste de prestigiu în țară și în străinătate, inventator, cercetător asiduu, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, Vice-președinte al Asociației Scriitorilor Români din Austira, redactor și editor al mai multor publicații, director al revistei *Muzeul Presei Românești*, membru în importante organizații academice și culturale, Dan Toma Dulciu reprezintă un valoros model de muncă făcută cu dăruire și pasiune în ogorul cultural și spiritual al neamului nostru, fapt confirmat de numeroasele distincții, diplome și alte tipuri de binemerită recunoaștere oferită de instituții de profil în țară și peste hotare.

La ceas aniversar redacția revistei *Lumină Lină / Gracious Light* îi urează distinsului ei colaborator viață lungă încununată de noi împliniri și bucurii de pe urma rodnicelor și bogatelor sale activități.

LA MULT ANI!

Th.D.

ALEXANDRA ROCERIC

Sapientia

Totdeauna, soțului meu iubit, Iliuță Chioariu

- o Speranța: poveste frumoasă despre viitor. Poveste cu aripi.
- o Îți poți impune să uiți? Poți învăța să uiți?
- o Boala: momentul când corpul tău nu te mai ascultă.
- o Moartea: sfârșit cert despre care avem nesfârșite incertitudini.
- o Gratiutudinea ia toate formele. Câteodată are și eleganța accesibilă ochiului atent.
- o Și parcă în final rămâi cu regretul celor nespuse, neîmpărtășite – cântecul necântat. „Il y a tant de chansons en moi qui ne seront jamais chantées” (Charles Aznavour, 1927-2020: „Hier quand j’étais jeune”).
- o Empatia se alimentează din memorie.
- o Ce urmează după insuportabil?
- o Ecoul lui *dacă* este *poate*.
- o Inventarul consecințelor posibile e totdeauna incomplet în anticipările noastre. Și cam optimist!
- o Prietenii: necesitate sau lux? Sau, prea des, iluzii?
- o Putem iubi egal? Și unul și celălalt? Tot timpul?
- o Incredibil ce îndelungat pot dura iubirile neîmpărtășite.
- o Uităm, din păcate, câte obstacole pot sta între noi și adevărul adevărat. Nu-l descoperim ușor și încă mai greu este să-l facem acceptat unanim sau măcar majoritar. „Truth is always pure, but never simple” (Oscar Wilde, 1851-1900). Dar în absența adevărului totul se clatină.
- o Nici o zi fără un zâmbet! Înflorit din lumină, el dăruiește lumina cea mai pură.

MAGDA URSACHE

Strigător la Dumnezeu

Gata cu artificiiile și cu pocnitorile! Sunt amețită de Noul An și de speranța în mai bine, firească la început de 2023. Sunt însă „și naivă, și nerezonabilă”, cum îmi spune un prieten, excedat de colaborarea mea la *Certitudinea*, deși revista deloc dilematică a lui Miron Manega are și trebuie să aibă certitudinea poetului național, câtă vreme periclitarea posterității sale continuă. Zice Manega: „să susținem demnitatea de a fi român, în locul rușinii de a fi român.” *Naționalismul* revistei e recunoscut clar de Miron Manega, „ispravnicul de concept”, mai exact *românismul*: „este adeziunea la un sistem de valori identitare și atât”. În alte cuvinte, naționalismul nu-i xenofob, iar xenofobia e boală psihică. Încercarea de a demoniza *Certitudinea*, apărută în 2009, ca ziar extremist, antioccidental, antiglobalist, a încercat-o Iulian Bulai, care „răspunde” în Parlament de cult-ură, nu de „urgisita cultură românească”. Nici pentru mine naționalismul luminat nu-i deloc rejectabil și cred, în contradicție cu bunul meu prieten ardelean, că remedii de îndreptare sunt, încă mai sunt. Numai că fiecare ar trebui să spună ca Arsenie Boca: „Eu sunt ca pompierul. Salvez ce se mai poate salva.” Firește, nu de demagogie e vorba și-i dau dreptate unui eseist din Hexagon, care spune că „patria e ultimul refugiu al canaliei”.

Scăpată de ludicul tâmp al emisiunilor de divertisment în reluare, m-am confruntat iarăși cu politicienii stupizi, urâți, lași, care cată să se lustruiască pe sine. O fac pe idealistii în misie pentru țărișoară, ca Batistută și ca Drulică. În fapt, tac și-și pleacă umiliți frunțile Austriei. Vor gropi de gunoi austriac pe locul pădurilor retezate cu aprobarea lui Iohannis. Până și munții, goliți de pădurile lor, ca genunchii primei doamne, vor să se bată cap în cap, să închidă drumul austrieicilor flămânzi rău, care par a mânca lemn pe pâine.

Da, mă confrunt cu aceleași situații frustrante. „România se îndreaptă rapid spre foamete”; porcii - scrie presa- vor avea acte de identitate electronice, iar Andromaca nu mai mulge vaca (veche glumă de birt), ci mulge gândaci de bălegar. Crimele sunt și mai șocante, cu capete zdrobite cu toporul; interlopii sunt și mai sângeroși; milionarii traficanti de carne vie sunt și mai tupeiști, mituind gardienii pușcăriilor. Pandemia devine tridemie, cu virus sincizial respirator, cu Omicron subvarianta Kraker și cu virusul gripei sezoniere, dacă am înțeles bine. Vaccinarea nu mai pare atât de sigură, sigur e că Ursula Von Pfizer o să iasă basma curată. Accidente și vaccidente se succed, ca starea de frică generalizată să tot sporească. Știri cu rele și rele (am spus știri? știrile se cheamă *Day time news*, *News Alert*, *Euronews*) vin

peste noi. Ne așteaptă anomalii termice și alte fel de feluri de anomalii, alerte meteo de cod roșu și galben, criza alimentelor („Suntem aproape de geanc”, zice un alarmist; adică *junk food*?) și a medicamentelor. Ministrul Sănătății, dr. Rafila, contribuie la tristele bejenii ale românilor. Ce-o fi în mintea ministeriabilului, dacă își propune diminuarea indemnizației de maternitate? Să rămânem și mai puțini? Sting televizorul : prea multe informații strică. Iar dezinformarea este egal înșelăciune=egal intimidare=obstrucție. Google te re-înfințează și procesul este de necontrolat.

Și cum vorbesc domnii politiciii! Unii se alfabetizează în timp ce guvernează. Măcar așa. Lui Cătu îi lipsea treapta a doua de liceu. S-a putut fără și am văzut ce-a ieșit: a ajuns preș. Senatului. L-ați auzit pe Emanuel Ungureanu, cu limba înțeleștată, încercând să spună *manipulabilitate*? „Semnatarea Protocolului”, zice Grindeanu. Ba semnarea! Gușă vrea să facă un *deal*, ca și cum limba română n-ar avea vocabula *înțelegere*. Altcineva vorbește despre *developes*, cu pluralul *developeși*, ca și cum nu s-ar găsi în DOOM *dezvoltator*.

Sunt și *influențerițe* cu mulți *subscriberi*, ca doamna Păcuraru, care inovase „Emisiune liberă de nevaccinați”. Ca să revină acum, la kilometrul zero al pandemiei, cu scuza că a crezut în medici. O fi atras „glitteri” cu decolteul generos, răzând cu gura până la urechi în timp ce pe burtieră scria că Eminescu a fost bătut cu funii ude la ospiciul Mănăstirii Neamț? Ferească Dumnezeu s-o întrerupi când are de vorbit juma de oră în deschiderea emisiunii și nu-i ajunge: intră și peste 100%. Hai, Laurențiu Botin, oprește-o să-ți strice o emisiune bună. Dacă vrei, poți.

Dar Catinca Maria Nistor, șefa ICR Londra, numită fără concurs, n-a nesocotit Ziua Culturii Naționale, că avea de jucat într-o piesă, la București? Domnișoară, domnișoară, ai făcut destul teatru pe scena ICR. Ca „ambasador cultural” n-ai intrat în rol, ajunge! Și dă banii de chirie înapoi (6500 de lire), dacă ai vrut să stai lângă magazinul HARROD, pe banii statului român, nu gratis, lângă ceilalți MAI-ști.

Revenind la talk-show-uri, mai toate sunt la fel de inflamate. Ialomițianu nu-și poate ține gura liberală, strigând peste toți și toate. Vișan nu-și ia calmantele și-i veșnic iritat, de-ți vine să suni la 112. Ca și Mario de Mezzo. Peste Stamule nu poate vorbi nici Coarnă.

Culmea prostiei a atins-o primarul Nicusor (da, cu s) Dan: „Căldura care nu ajunge nu ajunge. E o chestiune de fizică.” Fizică? La asta se pricepe președintele. La materia istorie, nu. Pe Avram Iancu nu-l place (a fost spânzurat simbolic în secuime), baronului Bruckenthal îi face statuie *a bene placito*. Iar secuii vor autonomie. Ce zice Iohannis? Tace.

Moderatoarele sunt și mai agresive. Tipa cu părul lipit de țeastă și cu cercei mari de la Realitatea Plus bagă pumnul în gura invitaților: predilect, lui Teodorovici, când vrea să spună ceva și are multe de spus de când nu mai e ministru de Finanțe. Știe ce spune. Moderatoarea nu, dar urlă ca o cascadă. Câte căderi de apă chioară zgomotoasă nu-s, pe toate canalele! Să fug de

Cascada Urlătoarea (afacerista Tatoi), am învățat. Numai că scap de Urlătoarea și, zappând, dau de Artemiza, trec de Artemiza și dau de Porumbel și de acolo dau de Roxana Ciucă. Zeițele talk-show-urilor intră între subiectul și predicatul invitațiilor. Nu mai țipați, Anca Alexandrescu. Te auzim. Și pentru că, de cele mai multe ori, aprob ce susțineți, vi-l citez pe Rumi, persanul meu favorit: „Ridică vorbele, nu vocea. Ploaia face florile să crească, nu tunetul.” Dacă mai cobori vocea, spun prezent în Culisele statului paralel, dar nu „la orele optisprezece”, ci la ora optisprezece.

„Lăsați-mă să vorbesc și eu” se roagă un general de un soldat, pe B1. Prelipceanu, de la Digi 24, nu-i pe lista mea de preferințe, nici doamna Șincăi, de la România TV, nici militărosul Radu Tudor, de la Antena 3. Eu îl cred pe Prévert: „O Barbara / Ce tâmpenie e războiul!” Unde ne duc ghegeneralii ăștia? Suntem bază militară sau ce? Și ce figuri de stil face Zelenski! „Nu știu dacă Putin mai e în viață.” Schneckeria lui Schneckner n-o servesc. Spune *târziu* cu accent pe *â* și-i prea târziu să-l mai corectez.

Vuvuzeaua care vrea să-l acopere pe Dan Puric nu reușește: „Ascultă-mă și poate înțelegi.” Măcar a înțeles că-i greu să-i țină piept omului bun, când caută calea adevărului. Limpezimea gândului le supără pe vuvuzele. Și când nu pricep, țipă ca doamna Dragotescu.

Strigător la Dumnezeu mi s-a părut ce crede și afirmă avocata Alice Drăghici, la România TV, din ianuarie 14: că nu contează onoarea, „onoarea e fapt minor”. „Ia uite, bă!”, ca să zic și eu ca justițiară.

A treia zi de luni din ianuarie a fost declarată Blue Monday. O psiholoagă ne-a spus că-i „obligator” să ai încredere în mai bine. Bolojan și Stolojan asta și vor : binele țărișoarei. Și „eram precisă”, cum spunea, într-o reclamă, marmota care împacheta ciocolată, că va fi bine rău. Ce dacă tehnologia wireless ne distruge sănătatea? Ce dacă adicția lumii digitale e un pericol? Ce dacă, pentru un pachet de alimente oferit de UE, se stă la coadă zece ore? S-a întors coada lui Ceaușescu la unt. Am spus unt? Dar cine mai poate pune în coș un pachet de unt? Poate domnul Cîciu, care vrea „să luptăm împreună cu inflația”: cei cu 300 de lei pe lună, și cei cu 30.000. Noica a fost blamat pentru că a ales, metaforic, între unt și cultură, cultura. Noi nu mai alegem: n-avem nici unt, nici cultură. Și tot domnul Cîciu vrea alte și alte majorări pentru români. Economia nu mai bubuie. „Pentru cumpărare mai așteptați până-n 2024.”

Ce să sperăm ? Că premierul Ciucă va divorța de Virgil Popescu? Imposibil, Popescu e „un ok”, de neclintit. Cine îl apără *bec et ongles*? Fac economie de curent ca să nu-i mai vād: pe Popescu de la Energie, pe Popescu de la Transporturi, pe Popescu de la Justiție, pe Popescu de la Dezvoltare, pe Popescu de la Economie, distrusă de Roman fără să dea socoteală. Principalii iresponsabili responsabili de dezastru sunt de neatins. Mai toți arată ca măștile lui Ensor. Petrică și-a tăiat mânecile de la pull roșu revoluționar și apare în vestă roșie, de liberal sadea. Și nu ne-a dat el jelly bon, pantofi cu tălpi de carton ca pentru morți, lambade, tatuaje, cercei în limbă? Cât despre

MRU, și el „un ok”, e uns cu toate alifiiile: era în CC al UTC de pe băncile liceului; ca premier a renunțat, în favoarea maghiarilor, la moștenirea Gojdu, ca să fie urcat în stafful SIE. Aud că vrea drum liber spre președinție. Cu ajutor austriac?

De ce n-am scăpat în 2023: de restaurația activiștilor lui Iliescu, de propagandistii sprijiniți de umerii lui Marx, de clienții bancomatului Soros. Europeniștii globalizanți, susținând că atașamentul la specific național ne depărtează de UE, sunt și mai agasați de românii care știu că întâi ești parte a etniei tale, apoi a umanității. După Iorga, „România e stat de necesitate europeană.” Brătienii vorbeau de „o pozițiune-cheie a României în Europa.” Pentru Ilie Șerbănescu, dar și pentru Petru Ursache, sinonimul europenizării anapoda e colonizarea.

N-am scăpat nici de dez-eroizarea impusă dinspre Institutul „Elie Wiesel”; de ironizarea iubirii de țară ca sentiment nobil; de contestarea valorii morale (și mistice) a celor o sută de mii de ardeleni, adunați la Alba Iulia, pe frig; 1 Decembrie e tot „zi de doliu pentru maghiari” (Laszlo Tökes). De ce îi tolerăm intoleranța? De ne-am trezi odată!

Ce nu s-a mai schimbat? Încă e batjocorit Patriarhul Daniil pentru Catedrala Mântuirii, ideea lui Eminescu, de altfel. Ce s-a adăugat? Securitatea ucraineană îi prigonește pe clericii ortodocși. Năvălesc în Mitropolia din Cernăuți, în mănăstiri de monahi și monahii, cu arme grele, îi amenință cu moartea. Și încă n-au tancuri Leopard! Strigă după ajutor Părintele Mihail Jar, starețul mănăstirii Bănceni, Herța. Iohannis tace, ba chiar dă mâna cu micul sergent, neimpresionat de acest infern al duhovnicilor, marca Ucraina.

Vremurile-s tulburi pentru creștini. În Germania, din sala reuniunii G7 a fost eliminată o cruce de 482 de ani. E posibil să se scoată de pe bancnota de 100 de dolari *In God we trust*? Și nu vreau să-mi amintesc cum arăta proiectul doamnei Macron, pentru finalizarea reconstrucției Catedralei Notre-Dame de Paris, incendiată în 2019, cu ce semăna turla. Notre madame n-a reușit, din fericire, să-l impună.

Dar să revin la Biserica Drăgănescu, unde Arsenie Boca a scris, în frescă: *Ziua întemeierii bisericii. Ziua tămăduirii de frică*. Dea Domnul să ne vindecăm frica.

VALENTIN COȘEREANU

Ar mai fi avut timp...

Dacă a fost la noi un om dăruit cu un cult al muncii, atunci acesta a fost Eugen Simion. Creativ, organizat, pătrunzător al fenomenului cultural, în general, și literar, în special, Profesorul, așa cum prefera să i te adresezi, n-a lăsat niciodată clipa să zboare în van. Om activ, deși își dorea liniștea, căutând-o ca pe un fond de lucru, zbulciul muncii i-o lua înainte, căci, așa cum spunea Eminescu, a cărui operă a slujit-o încă din tinerețe, *Împrejurul razei în care viețuim și ne mișcăm bat și cearcă a veni în viață toate posibilitățile de existență* (Mss. 2257, f. 408r.). N-a acceptat niciodată (și cu atât mai mult după 1989) ideea că, în vremuri de schimbare, literatura tace și politica vorbește.

Privită retrospectiv, propria mărturisire vorbește de la sine: *Demonii neliniștii se agită, desigur, în spiritul și-n sufletul meu, dar ei nu fac încă legea, demonii interiori n-au reușit, până acum, să mă îndepărteze de calea pe care am hotărât să merg, încă din tinerețe*. Eugen Simion și-a urmat calea, crezând cu hotărâre în ea, având sentimentul acut că va răzbi, în ciuda faptului că profesorul său, Tudor Vianu, pe care-l îndrăgise atât, îl avertizase că timpul criticii literare a trecut. Putea să nu fi tresărit atunci când, șomer fiind, copia din manuscrisele eminesciene, la Academie, când scris de mâna Poetului a recitat un vers atât de semnificativ pentru hotărârea ce o luase? *Credința zugrăvește icoanele-n biserici*. Iar credința lui a fost nedezmințită, așa cum (iarăși) singur o mărturisește, la peste 60 de ani de activitate în domeniul ales, constatând că nu s-a înșelat.

Când l-am cunoscut, era încă Președintele Academiei Române. O audiență scurtă, dar consistentă, în legătură cu *Centrul de Studii eminesciene* de la Ipotești, care fusese *retrogradat* de ministrul Răzvan Teodorescu, dându-l înapoi la Consiliul Județean Botoșani, după ce, în 1991 reușisem cu insistente demersuri să-l trecem acolo unde îi era locul: sub directa oblăduire a Ministerului Culturii, așa cum un poet de talie națională și europeană merita.

Înalt, ținută dreaptă, în costum și cravată, cu o gestică elegantă, Eugen Simion a fost dintotdeauna un vajnic apărător al culturii românești. Pentru asta a trăit. În felul acesta și-a menținut tinerețea spirituală până la sfârșit. *Proiectele pe care le dezvoltă sunt esențiale și de durată, acțiunile care decurg din ele irump parcă de la bun început în aceeași direcție*, spunea pe bună dreptate Angela Martin într-un dialog cu Profesorul.

Că este așa, a demonstrat-o Eugen Simion, înțelegând să treacă Memorialul de la Ipotești în directă subordine a Academiei, așa cum îi

solicitasem. Rămânea spinoasa problemă a finanțării. În principiu a fost de acord. Dar nu s-a oprit numai la atât. A vrut să vadă cu ochii proprii stadiul în care se afla noua instituție, pornită de la o simplă casă memorială, gest impulsiv și de prietenul nostru, Lucian Chișu, atunci directorul Muzeului Literaturii Române din București. Din păcate, proiectul a eșuat, iar academicianul a înțeles imediat că *Ministerul Culturii, când nu doarme, se ocupă de clientela politică* – după propria-i expresie. Știa bine că atunci *Când e vorba de tăiat bugetul, cultura e victima predestinată*. Dar relația noastră a rămas.

Reacția lui a fost una normală, căci a știut să apere limba în care s-a născut (și l-a consacrat) cu atâta ardoare încât nu a scăpat niciodată prilejul să dezbată subiectul, mai ales după 1989, când toți neaveniții au vulgarizat-o în numele unei democrații prost înțelese. Când alți „reprezentanți” ai aceleiași culturi, unii filosofi fără operă, alții oportuniști învederați, pledau cu emfază în afara țării, în diferite ocazii, despre aceeași cultură, reducând-o cu tot dinadinsul la stadiul uneia *minore*, academicianul nostru a impus-o, evidențiindu-i rangul. Și a făcut-o nu numai verbalizând, ci scriind și înfăptuind.

Nu e puțin lucru, fiindcă lupta în numele lui Eminescu, înfăptuitor de limbă modernă. N-a uitat lucrul acesta niciodată și a reacționat ca atare când poetul nostru a fost acuzat de naționalism. Om cu desăvârșire cultivat, cititor asiduu de-a lungul, de-a latul și-n adâncul literaturii autohtone și universale, replica lui Eugen Simion vine citându-l pe Barrès: *naționalismul nu poate fi doar o expresie politică: este o disciplină, o metodă rațională care ne apropie de ceea ce este cu adevărat etern și care trebuie să se dezvolte în mod continuu în țara noastră; pe scurt: naționalismul este un clasicism, se află în toate compartimentele continuității franceze...*

Despre cei care-și batjocoresc, disprețuind propria cultură, Eugen Simion păstrează stadiul maioreșcian: constată și trece mai departe, dar asociază aceasta cu netrebnicul ce nu-și mai recunoaște mama care l-a născut. Oamenii de tipul acesta, vânduți altor interese, nu scapă un singur prilej pentru a-și pune poalele-n cap, lăsându-i în urmă până și pe clovnii de altădată din bălciurile de provincie. Pe aceștia, academicianul îi trece într-un subsol prizărit, la categoria: nemernici. A făcut bine? Noi credem că da, căci nimic nu e mai rău în lumea aceasta dacă lași plevușca să se amestece unde nu-i fierbe oala, cum se zice în popor. Dacă o mai și votezi, atunci nu-ți rămâne decât să-ți aduci aminte de ceea ce spunea (iarăși) Eminescu: *Ca la noi la nimenea*.

Eugen Simion a avut toată viața un dispreț suveran pentru denigratorii culturii, pentru falsele elite ale noului regim, ignorând proștii cu o promptitudine de o evidență ce nu ținea de accidental, căci era de-a dreptul organică. Atunci vorbele lui erau ferme. Tăioase chiar. Argumentul Domniei Sale? *Vorbesc mult, retorica lor e vehementă, totdeauna alții sunt de vină*. Dar ei, ei trebuie să iasă în față, dacă se poate chiar să apară în fiecare seară

la televizor și să-și piardă vremea într-o retorică a jeluirii, așa încât El concluzionează: *Politica mă oripilează, televiziunea mă exasperează*, cum susține în aceleași convorbiri menționate mai înainte.

A tânjit toată viața la prietenia nedisimulată și uneori a fost răsplătit cu trădări. A scris, a organizat colocvii academice, a impulsionat la înfăptuirea unor dicționare, a facsimilat manuscrisele Eminescu și a alcătuit o colecție de *Opere fundamentale*, lăsându-i pe alții să clevească fără folos, considerând că numai de atâta sunt în stare. Și-a văzut de drum, căci a avut, cum spuneam mai sus, un cult al muncii de nezdruccinat, pe care l-a purtat cu sine oriunde ajungea, iar unde ajungea nu scăpa ocazia să-i impulsioneze și pe ceilalți la muncă.

La muncă serioasă și asiduă.

El duce în spate viața unei Opere, dar și Opera unei vieți, pe care nimeni nu i-o poate contesta. O face constant, de când se știe, în logica unei munci sistematice: dimineața – scrisul, după amiaza – lecturile. Superficialitatea o simțea și o detecta de la distanță; un instinct special o ținea la respect. Nu te puteai apropia de El dacă erai învăluit de această nesuferită ceață. Când într-o zi în care mă aflam la munte mi-a solicitat o cronologie Mihai Eminescu am fost onorat. Nu mă așteptam. Voia s-o pună, cum am aflat mai târziu, în fața ediției Murărașu care urma să apară în colecția *Operele fundamentale*, colecție devenită acum prestigioasă, așa cum a prevăzut-o încă dintru începuturi.

Numai că eu, având semnalul slab la telefon, am înțeles că mi se solicita o ediție Eminescu. Am întrebat cât timp am. Mi s-a spus că o lună, două. Am tăcut intrigat, dintr-o timiditate structurală: o ediție Eminescu în două luni? Dar m-am apucat de lucru. La termenul fixat, i-am scris explicând în ce stadiu sunt și că mi-e imposibil să mă conformez timpului acordat. Am primit undă verde să lucrez în continuare, căci Profesorul și-a dat seama de neînțelegere. Nu cred că-și pusese mari speranțe în ceea ce proiectasem, dar cred că era curios. După doi ani, când am predat lucrarea (*Cronologii și simbioze poetice*, 2 vol., 3.500 de pagini), Profesorul a rămas încântat și, spre surprinderea mea (știindu-l cu totul zgârcit cu aprecierile), am auzit, de la unii, alții cât a fost de surprins de consistența respectivei ediții. A propus-o la *Premiul Academiei* și a fost votată.

Activ tot timpul, Eugen Simion era dezamăgit de noua atitudine a condeierilor de după 1989, întrebându-se ce-a rămas după timpul care a urmat: *nicio capodoperă. Doar o lungă serie de pamflete pe care nu le mai știe nimeni azi*. Spunea acestea și pentru că după ce ani buni a condus Academia Română călăuzindu-i destinul, a fost atacat nedemn de oameni pe care altădată îi ajutase. Studenții care i-au uitat respectul n-au ajuns prea departe: baloane de săpun înălțate artificial în timpuri nefericite. Dar orice balon se sparge când ajunge în straturile superioare, unde nu poate rezista. Îl sufocă propria nimicnicie. A fost mințit cu bună știință și a trebuit să plătească din buzunarul propriu când, lăsându-se furat de promisiunile

organizatorilor, a invitat la un colocviu *Eminescu* personalități din afara granițelor, contând pe *ne-cuvântul* organizatorilor. Și a plătit, căci în joc fusese onoarea sa. Tocmai de aceea și-a permis să spună într-un discurs la Academie, ca o morală a situației generale: *Treceți, călători, nu insistați.*

A suferit ca orice om care a crezut *în și pentru* destinul culturii în care a trăit și a evoluat. Ar fi putut să rămână la Paris, dar a preferat să se întoarcă în țară și să edifice o operă pe care nimeni nu i-o poate ignora. Cu toate acestea, în același discurs, criticul și istoricul literar ajuns atunci la senectute, redă și reversul medaliei, citându-l pe Nichita Stănescu, având în vedere faptul că răzvrătiții erau în majoritate tineri: *nu-i certați pe tineri, lăsați-i să greșească și să-și trăiască, liberi, greșelile lor, nu-i judecați după greșelile noastre...*

Spirit lucid, Eugen Simion mărturisește că *nu polemizează și nu iese la bătaie din orice*; nu răspunde la *orice necuviință care i se aduce*, dar atunci când lucrurile o iau razna, el nu poate, în numele culturii pe care o servește, să nu ia atitudine. Sigur, o face în modul lui: *nu cu insanități despre omul care mă contestă* (cum foarte adesea se întâmplă în *îmblătoarea literară*, cum o numea Eminescu atunci, dar cu totul valabilă astăzi) *și nici față de prietenii care mă trădează...*

Prietenia cu Eugen Simion înseamnă muncă. Muncă în folosul și întru înfăptuirea culturii.

Dacă nu ții pasul, ești admonestat; cu delicatețe sau, după caz, prompt. Jumătățile de măsură n-au ce căuta în cultură. Și nici în prietenie. O știe foarte bine Mircea Dumitrescu, prietenul său de ideal, de muncă și maturitate. Omul Simon citește semenii de la prima vedere. Îi radiografiază și nu le dă răgazul să-l abată din drum.

Din drum și din timp.

Câteodată se exprima direct. Fusese invitat la *Zilele Eminescu* pentru a i se oferi un premiu special după realizarea monumentalei înfăptuiri a ediției facsimilate a manuscriselor Eminescu. La Ipotești, se dezbăteau planuri de viitor. După obiceiul pământului, cineva întredeschide ușa, vede că discuția este în toi, dar insistă. Dăm credit preopinentului ca să constatăm că... se afla în treabă. Atunci replica Profesorului a venit prompt: *Iată omul tipic al unui Încurcă Lume. Feriți-vă de ei!* El ocolea exemplarele de genul acestora și te sfătuia să procedezi la fel. Dacă, însă, este atacat nu trece cu vederea, în scris ori în fața publicului, fără ocolișuri, replicile sunt fruste. Fără menajamente și amănunțit argumentate.

Revenind la sintagma *Eminescu, poet național*, pentru că o lua în discuție de câte ori avea prilejul, a spus în câteva rânduri: *De ce să ni se pară peiorativ și căzută în desuetudine sintagma cu pricina, căci aceasta e realitatea la noi: alte culturi au mari poeți reprezentativi. Noi îl avem pe Eminescu, cel care reprezintă în mod real românitatea, naționalismul nostru. De ce să ocolim această evidență? De ce să ne fie rușine s-o exprimăm?* Vorbind, se aprindea și căpăta verticalități oratorice și o elocință

care seducea. *De ce țin unii să excludă cu totul această evidență?* Argumentările erau logice, iar exemplificările asemenea.

De ce trebuie să-l bagi pe Eminescu în debara ca să poți scoate și tu nasul în Europa? Și de ce să chemi în fața instanței un om care nu are de câștigat un singur bănuț din editarea operelor lui Emil Cioran, dar are, în schimb, de câștigat major cultura română? Oare Cioran este doar proprietatea unor (pretinse) drepturi de autor, nu este și proprietatea (în sensul larg al termenului) întregii culturi, când demersul editării se face în folosul culturii pe care o servești și căreia îi ești dedicat? Oare câștigul (și numai câștigul) înnebunește un editor atât de mult încât să se compromită în numele aceleiași culturi în așa hal încât să nu-i mai pese de nimic din ceea ce înseamnă un act cultural, cantonându-se cu tot dinadinsul, prin avocații săi, într-unul apăsător comercial?

În ciuda tuturor acestor nemernicii, Eugen Simion și-a urmat calea. A fost târât ani de zile în judecată, a dat declarații procurorului, a stat alături de delincvenții chemați în rând cu el la poliție sub motiv că ar fi cheltuit fondurile statului pentru facsimilarea manuscriselor Eminescu... A suferit, a răspuns netrebnicilor punându-le în față opera și în spate povara nedreptei minciuni pentru a o căra cu rușine tot restul vieții. Și a câștigat. Denunțatorul n-a avut curajul să-și scrie măcar adresa... Totul era pus la cale de altcineva al cărui nume nu merită hârtia. A câștigat nu numai procesele, dar și demnitatea. Mai mult: a câștigat cultura română. Știa bine asta.

Demnitatea Sa a fost pusă în slujba culturii.

Dar despre celelalte procese, ale conștiinței celor care pe nedrept l-au atacat s-a întrebat cineva? Nu, nu se mai întreabă nimeni, căci a legitima o înjurătură „filosofând” (pardon, filfizonând!) a depășit chiar ceea ce credeam că nu se mai poate depăși atunci când acuzi pe nedrept un om ca Eugen Simion. Acum e dincolo de noi. Ce mai puteți face? Erijați-vă în genii și ocupați repede posturile pe care nu le-ați putut ocupa în timp ce el trăia! Nu vă dezmințiți! Ar fi păcat să nu-l dezamăgiți și în absență... Și cu referire la cei care cu tot dinadinsul au vrut să ocupe un loc în Academia pe care a condus-o atâția ani, un sfat eminescian: *Decât pseudotalent în literatură, mai bine talent în cizmărie. [...] Ca voi au fost mii de mii de oameni prin lume și vor fi încă. Nimăru-i să nu-i abată cumva prin minte că ar fi un geniu. Căci, copiii mei, pământul nostru e mai sărac în genii decât universul în stele fixe și mai lesne se naște în văile nemăsurate ale haosului un nou sistem solar decât pe pământ un geniu* (Mss. 2225, f. 256r.).

Când într-o împrejurare anume i-am arătat autograful unui aforism eminescian, care se termină cu o concluzie de-o adâncă luciditate, Eugen Simion a clătinat din cap, spunând: *Trăim în plin acest veac. Să ne ferim de fățarnici*. N-a zămbit nici înainte, nici după ce-a dat replica. Știa bine cât de grav este ca astăzi să fii într-un fel, mâine în altul... Aforismul cu pricina este acesta: *Cel mai mare bine pe care cei răi îl pot face e de-a rămâne răi; numai*

persistența lor asigură victoria celor buni. Vai de veacul în care nici cei răi nu mai au caracter!...

Prin urmare, dacă azi ești bun și mâine rău, azi spui una, mâine contrariul, mai mult de atât ce poate spune caracterul tău? Or, Profesorul a avut parte de mulți care i-au purtat sâmbetele, atacându-l constant, dar Academicianul a ieșit învingător. *Nu mor caii când vor câinii*, se pare că a fost îndrumătorul conduitei întregii sale vieți. A putut să treacă peste un incident care părea de netrecut, atunci când (s-a nimerit) ca tocmai cel care avea să fie editorul operelor lui Eminescu, Petru Creția, să-l fi scos din sala de examen când dădea admiterea la facultate pe motiv că nu avea *origini sănătoase*. L-a iertat în felul său, cu greu, dar a făcut-o. Urmând traiectoria sinuoasă a unei discuții, am constatat că îi trecuse și a putut înțelege, iertând. N-a spus-o direct, dar mi-a fost de ajuns. Și m-am bucurat, căci avusesem parte de o relație specială cu eminescologul.

Dar au fost și oameni de bună credință. Unul dintre ei, primar la Dumbrăveni, comună legată strâns de numele lui Eminescu, s-a arătat a fi unul altfel. Ioan Pavăl, căci despre el este vorba, a reușit ceea ce nici un primar din țara asta n-a catadicsit să facă: a clădit din temelii un institut care poartă numele Academicianului, unul care, sperăm, să treacă faima locală, așa cum a crezut însuși cel căruia i s-a dedicat edificiul, stabilind trei mari coordonate ce trebuie urmărite în evoluția instituției deocamdată tinere: Eminescu, relația cu Augsburg-ul și tema Bucovinei. Toate trasate la inaugurare, pe viu, în fața unui public deloc nereceptiv. Având o privire de ansamblu asupra viitorului nou născutei instituții, în prezența academicienilor Ioan Aurel-Pop și Mihai Cimpoi, Eugen Simion a propus ca instituția să fie patronată de ambele academii: cea română și cea din Republica Moldova, ceea ce s-a și înfăptuit. Era important din toate punctele de vedere!

Mai mult, primarul care i-a stat aproape Profesorului și care a finanțat volume întregi din seria *Operele fundamentale*, i-a fost aproape până la sfârșit și l-a respectat ca pe o personalitate accentuată, așa cum era: l-a respectat *cu asupră de măsură*, așa cum merita. Am ținut să remarc în mod deosebit caracterul acestui înfăptuitor, căci ne-am obișnuit deja cu oameni care, atunci când cel pe care l-ai lingușit ani în șir, se clatină (politic, economic, sau i se apropie sfârșitul), instinctul primitiv îl face pe lingușitor să se lepede... Se leapădă și-și caută altă punte de afirmare (și de mărire deșartă, evident!).

Sigur că este de apreciat și de cotate exemplul primarului, om de bună credință și mare înfăptuitor într-ale culturii, căci nu putem trece cu vederea faptul că un om ca el a făcut în nordul Moldovei ceea ce televiziunile centrale n-au catadicsit să facă: dimpotrivă, ele au marcat până la sațietate moartea unor interlopi, iar pe cea a unui om ca Eugen Simion au menționat-o sporadic. Ceremonialul înmormântării a contrabalansat o nedreptate flagrantă din acest punct de vedere. Nu atât, însă, pe cât ar fi meritat

defunctul și pe cât ar fi putut releva televiziunile ahtiate de senzational. Meritul primarului de a-i fi fost alături atât cât a trăit, dar și după, păstrându-i în continuare amintirea, este de remarcat și de menționat ca unul de excepție al zilelor noastre, când trădările și reaua credință țin locul altruismului și al prieteniei.

De orice fel.

Cât despre ceasul ultim referitor la confesiunea senectuții (l-am văzut umblând în baston, cu regret, deși n-o arăta), Eugen Simion ni se și destăinuie: *Adevărul este că rușinea bătrâneții, dacă există, dacă ne ajunge (și nu văd cum ar putea să nu ne ajungă și să nu existe), trebuie s-o întâmpinăm, dacă putem, cu liniște și s-o judecăm cu demnitatea spiritului nostru. Să nu ne lăsăm, îmi vine să zic, copleșiți, acoperiți, dominați de ea, ca de o fatalitate. Și chiar dacă este (și este, vai!) o fatalitate, să urmărm îndemnul lui Pascal și s-o judecăm cu demnitatea și puterea trestiei fragile a rațiunii noastre.*

Punct și de la capăt: Eugen Simion a rămas același dintotdeauna, așa cum însuși o mărturisește, în discursul de la Academie din 24 mai 2018: *mi-am dorit toată viața mea să fiu un spirit național cu fața spre universalitate. Un român european. Nici mai mult, dar nici mai puțin decât atât.* Așa a rămas în mintea noastră și așa va rămâne atâta timp cât va dura pe lume limba pe care o vorbim, căci altfel, vorba lui Eminescu: *Dac-am gândi cu picioarele și-am îmbla cu capul ne-am mira cum ne mirăm astăzi că gândim cu capul și îmblăm cu picioarele* (Mss. 2276, f. 176v.).

Numai că *Omul* acesta a fost unul care gândea în spiritul normal al lumii în care a trăit. Nu invers. De aceea a și pățimit, dar a și urcat *nebănuitele trepte*, așa cum sperăm să le urce și dincolo, acolo unde nu-l mai putem urmări. Îngerii, apoi zeii Lui îi vor ține socoteala. Noi l-am surprins așa cum a trăit și prin ce-a înfăptuit. Înăptuiți *nu* de orice mână, căci așa ca dânsul, puțini au rămas.

P. S. A avut și păcate, pe care le-a mărturisit public, dar cine n-are, așa ca-n pilda cristică... să arunce piatra. E diferență, însă, între păcatele noastre comune și cele ale omului ales. Acum, când el nu mai ființează printre noi, să dăm un sfat denigratorilor: *Quod licet Iovis, non licet bovis...* De altfel, acolo nici nu-l mai atinge nimic. *Să sporim*, mai degrabă, adâncindu-i opera, a lumii taină...

Ștefan Balog

MARIAN NENCESCU

Eminescu, omagiat la New York

În urma manifestărilor dedicate omagierii Zilei Culturii Române și lui Mihai Eminescu, în organizarea Academiei Oamenilor de Știință din România, Filiala America, a UZPR, Departamentul Cultural, a Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi și a Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York, sâmbătă, 14 ianuarie s-a desfășurat în Astoria, New York, a XXX-a ediție a Simpozionului Internațional „Mihai Eminescu”, având ca temă: *Educația și cultura română de azi. Evaluare și direcții*.

La invitația organizatorului acestei manifestări, părintele-profesor dr. Theodor Damian, parohul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, au răspuns, din țară, direct pe platforma zoom, prof. dr. Adrian Badea, președintele Academiei Oamenilor de Știință din România, academicianul Theodor Codreanu, profesorii universitari Nicolae Georgescu și Anca Sârghie, jurnalistul cultural Marian Nencescu, profesorii universitari Doina Banciu, Ecaterina Andronescu, Vasile Sârbu, Ivan Cizmaru și Sorin Ivan, de la AOSR, iar din New York, directorul ICR, Dorian Branea, prof. univ. Valentina Ciaprazi, LaGuardia College, N.Y, ș. a. Moderator al Simpozionului a fost doamna prof. Nicole Smith, iar asistența tehnică a fost asigurată de Andrei și Claudia Damian, și de Sorin Lazăr. Au fost de față și reprezentanți ai presei locale, reporterul Cristi Boghian, de la postul RomanianTV, New York, și fotoreporterul Alex Marmara, de la revista *Lumină Lină/Gracious Light*.

În deschidere, potrivit protocolului academic instituit, prin tradiție, de părintele-profesor Theodor Damian, invitații și asistența au intonat Imnul *Când a fost să moară Ștefan*, în amintirea victoriei lui Ștefan cel Mare, în bătălia de la Vaslui - Podul Înalt, din 10 ianuarie 1475, cea mai strălucită victorie românească împotriva oștilor otomane conduse de Suleiman Pașa, apoi imnul *Gaudeamus Igitur*, iar artista lirică Lia Lungu a interpretat, în direct, melodia *Rugăciune*, pe versuri de Mihai Eminescu.

Au rostit alocuțiuni Prof. univ. Dr. Adrian Badea, președintele AOSR, și (prin vocea părintelui Theodor Damian) Înaltpreasfințitul Dr. Nicolae Condrea, Arhiepiscopul Ortodox Român al Statelor Unite și Mitropolitul celor două Americi, cu sediul la Chicago, ambii omagiind personalitatea lui Mihai Eminescu, „un dar făcut de Dumnezeu poporului român”, cum a subliniat Părintele-Mitropolit Dr. Nicolae Condrea, în *Cuvântul său de binecuvântare*.

Au urmat comunicările propriu-zise susținute de: Acad. Theodor Codreanu - *Filosofia lui Eminescu, implicații în viziunea asupra școlii*, Prof.

univ. Dr. Nicolae Georgescu - *Eminescologia, o știință interdisciplinară*, Prof. univ. Dr. Anca Sârghie - *Școala „cea aieva”, ca instituție identitară în viziunea publicistului Mihai Eminescu*, Dr. Marian Nencescu - *Actualități eminesciene: Școala, între educație și cultură*, preot Prof. univ. Dr. Theodor Damian - *Actualitatea relevanței viziunii lui Eminescu asupra educației*, și Prof univ. Valentina Ciaprazi - *Critica imitației snoabe în poezia „Ai noștri tineri”, de Mihai Eminescu*. În final, criticul literar Alex Ștefănescu a făcut un pertinent și acid comentariu asupra poeziei *Doina*, de Mihai Eminescu, în opinia sa „o lectură subversivă” și azi, câtă vreme nu avem dimensiunea reală a dramei națiunii românești, resimțită acut de Eminescu, și perpetuată până în zilele noastre.

În încheierea manifestării, Lia Lungu a interpretat poezia *Revedere*, pe versuri de Mihai Eminescu .

Complete, inedite și adecvate temei, comunicările susținute în cadrul Simpozionului au subliniat fie aspecte mai puțin cunoscute din biografia Poetului Național, ce ar merita promovate public, chiar și numai pentru a corecta unele „legende” ce persistă în critica noastră oficială, fie interpretări ale tezelor eminesciene privind starea și condiția învățământului românesc, indirect a condiției spirituale a neamului, acum un secol, și întotdeauna. S-a subliniat idea că, fără să fie un pedagog, în sensul modern al termenului, Mihai Eminescu a avut inclusiv o cultură pedagogică vastă, constituită în anii de studenție, și consolidată în scurta sa experiență la catedră și, în administrație, ca revizor/ inspector școlar, toate aceste cunoștințe și informații fiind dezvoltate în publicistica sa, începută la Iași, și continuată, timp de 6 ani, la București, la ziarul *Timpul*. Ecouri ale experienței sale pedagogice transpar și în creația literară, în poezie, ca și în nuvelele fantastice. În acest context, inițiativa părintelui-profesor Theodor Damian de a se concentra anul acesta, în cadrul Simpozionului Internațional „Mihai Eminescu” asupra unor aspecte ce vizează inclusiv școala românească de azi, este nu doar bine-venită, cât așteptată, ca oferind soluții viabile, și de mulți intelectuali preocupați de viitorul educației românești.

GH. BREHUESCU

Simpozionul Unirii Principatelor Române, New York – a XXX-a ediție

În fiecare an în ultimii 30 de ani, luna ianuarie aduce românilor din New York bucuria a două importante celebrări cu un profund și binevenit caracter național: Simpozionul „Eminescu” la mijlocul lunii și apoi, după o săptămână, Simpozionul dedicat Unirii Principatelor Române.

Și anul acesta, după evenimentul academic dedicat poetului național Mihai Eminescu, eveniment la care au participat distinse personalități specializate în cercetarea eminesciană din țară dar și din New York, duminică 22 ianuarie 2023, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din această localitate, s-au desfășurat lucrările celui de-al 30-lea Simpozion academic dedicat Unirii Principatelor Române, ținut sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, Filiala New York, a Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi, a uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și a Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, organizatorul de facto al evenimentului.

În sala socială a Bisericii Pr. Prof. Dr. Theodor Damian a deschis întrunirea explicând pe scurt semnificația Unirii în trecut și azi, mai ales în contextul în care foarte adesea iubirea de neam și țară, de patrie, este considerată ca o nelegiuire, noțiunii de naționalism refuzându-i-se conotația pozitivă, cea fundamentală de fapt, și atribuindu-i-se doar una negativă, ceea ce face ca subiectul să apară întotdeauna delicat, dacă nu chiar riscant.

S-au cântat apoi imnele „Când a fost să moară Ștefan”, „Basarabie frumoasă” și „Deșteaptă-te Române”, după care prof. Nicole Smith, moderatoarea Simpozionului, a introdus pe rând vorbitorii și temele prezentărilor lor, după cum urmează:

Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, Scriitor; Președinte al Filialei americane a Academiei Oamenilor de Știință din România și al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, *Arhimandritul Neofit Scriban despre unirea și ne-unirea Principatelor Române*; Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea, profesor de matematică la Metropolitan College of New York, *Unirea Principatelor Române în contextul noilor idei social-politice generate de revoluțiile de la 1848*; Prof. univ. Valentina Ciaprazi, scriitoare, profesoară de limbă și literatură franceză, LaGuardia College, New York, *Dacă Unirea s-ar produce în condițiile de acum, ar mai fi ea realizată?*; Cezar Ungureanu, absolvent al Programului „Marist”, student la Facultatea de Drept, City University of New York, *Politica chestiunii românești*.

Îndrăgita actriță basarabeană Maria Grecu a recitat apoi poeme de Grigore Vieru și Dumitru Matcovschi răsplătite cu aplauze calde din partea audienței.

A urmat strângerea tuturor celor prezenți în mișcătoarea Horă a Unirii, făcându-se fotografii de grup și continuându-se discuțiile în timpul mesei oferite cu generozitate de doamnele din comitetul Bisericii.

Părintele profesor Theodor Damian a primit numeroase aprecieri pentru organizarea în New York unor astfel de evenimente menite să țină trează conștiința românilor cu privire la apartenența lor națională, să se bucure, să o celebreze și să crească pe mai departe întru aceasta.

Viorica Colpacci, *Steaua mării*, sculptură parietală

- ❖ Duminică, 25 decembrie 2022 la Biserica noastră a fost celebrat marele praznic al Nașterii Domnului. După Sf. Slujbă au fost cântate colinde de către toți cei prezenți după care a venit Moș Crăciun și a împărțit daruri copiilor și tinerilor. A urmat agapa creștină din sala socială.
- ❖ Ca în fiecare an în ultimii 30 de ani, și anul acesta, în pregătire pentru marea slujbă de Bobotează, în ajun, pe 5 ianuarie, în curtea Bisericii, a fost consturită o superbă cruce de gheață, a 30-a. Echipa condusă de Pr. Theodor Damian a fost formată din domnii Ciprian Solomon, Marius Stoica, Sorin Lazăr, Andrei Damian, George Balaurea, Ioan Gergen, Alex Marmara, și doamnele Florica Florea, Felicia Georgescu și Lia Lungu.
- ❖ În zilele de 14 și 15 ianuarie 2023 a avut loc la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York cel de-al 30-lea Simpozion „Eminescu”, organizat de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, desfășurat sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi, cu tema „Educația și cultura română de azi Evaluare și direcții. Dialog imaginar cu Eminescu. Ce credeți, Domnule Eminescu, despre educația și cultura română de azi?”
Partea academică, sâmbătă, s-a ținut în format hibrid (zoom pentru participanții din România și prezență fizică pentru cei din New York). După cuvântul de deschidere al Pr. Prof. Theodor Damian, organizator al evenimentului, s-au intonat *Imnul lui Ștefan Vodă* și *Imnul Basarabiei*, precum și *Gaudeamus igitur*; a fost recitat poemul *Rugăciune* de Mihai Eminescu în interpretarea artistei Lia Lungu.
A urmat intervenția directă (pe zoom) a Prof. univ. Ing. Dr. Adrian Badea, Președintele Academiei Oamenilor de Știință din România, după care Prof. Th. Damian a dat citire cuvântului de binecuvântare transmis de I.P.S. Mitropolit Dr. Nicolae Condrea al Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi.
Moderatoarea evenimentului a fost prof. Nicole Smith care a introdus pe conferențieri și temele prezentărilor lor astfel:
Acad. Theodor Codreanu, Critic și istoric literar, Huși, *Filosofia lui Eminescu: implicații în viziunea asupra școlii*;
Prof. univ. Dr. Nicolae Georgescu, Critic și istoric literar, București, *Eminescologia, o știință interdisciplinară*;

Prof. univ. Dr. Anca Sîrghie, Critic și istoric literar, Sibiu, *Școala „cea aievea” ca instituție identitară în viziunea publicistului Mihai Eminescu*;

Dr. Marian Nencescu, Critic și istoric literar și de artă, București, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, *Actualități eminesciene: Școala între educație și cultură*;

Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, Scriitor, Președinte al Filialei americane a Academiei Oamenilor de Știință din România și al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, *Actualitatea relevanței viziunii lui Eminescu asupra educației*;

Prof. univ. Valentina Ciaprazi, Scriitoare, Profesoară de limbă și literatură franceză, LaGuardia College, New York, *Critica imitației snoabe în poezia lui Eminescu: Ai noștri tineri*.

În final Pr. Theodor Damian a adus cuvenitele mulțumiri tuturor participanților și audienței pentru prezența la acest deosebit eveniment din comunitatea românească din New York.

A doua zi, duminică, după Sf. Slujbă, s-a oficiat un parastas pentru M. Eminescu la care au fost pomeniți, tradițional, și poetul Grigore Vieru, Mitropolitul cârturar Antonie Plămădeală și omul de cultură româno-american George Alexe.

- ❖ Duminică 22 ianuarie tot la Biserica noastră a avut loc tradiționalul Simpouzion dedicat Unirii Principatelor, ediția a XXX-a, organizat de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi.

După cuvântul de deschidere al Pr. Theodor Damian, organizatorul evenimentului, s-au intonat *Imnul lui Ștefan Vodă*, *Imnul Basarabiei* și *Deșteaptă-te Române*.

Moderatoarea Simpozionului a fost prof. Nicole Smith care a introdus pe vorbitorii invitați și temele prezentărilor astfel:

Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, Scriitor; Președinte al Filialei americane a Academiei Oamenilor de Știință din România și al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, *Arhimandritul Neofit Scriban despre unirea și ne-unirea Principatelor Române*;

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea, Profesor de matematică la Metropolitan College of New York, *Unirea Principatelor Române în contextul noilor idei social-politice generate de revoluțiile de la 1848*;

Prof. univ. Valentina Ciaprazi, Scriitoare, Profesoară de limbă și literatură franceză, LaGuardia College, New York, *Dacă Unirea s-ar produce în condițiile de acum, ar mai fi ea realizată?*;

Cezar Ungureanu, Absolvent al Programului „Marist”, student la Facultatea de Drept, City University of New York, *Politica chestiunii românești*.

La sfârșit Pr. Th. Damian a mulțumit invitaților și audienței după care a avut loc o agapă specială în sala socială a bisericii unde toți cei prezenți s-au prins în minunata și tradiționala Horă a Unirii.

- ❖ Duminică pe 29 ianuarie 2023 a avut loc la Biserică Adunarea generală a parohiei (partea a II-a, partea I desfășurându-se în duminica precedentă) unde s-a discutat și votat componența Consiliului și Comitetului parohial, raportul financiar pe anul 2022, planul bugetar pe anul 2023, precum și raportul anual de activitate a preotului paroh. Totodată în această duminică s-a sărbătorit și hramul Institutului Român de Teologie și Spirituale Ortodoxă care are ca patroni pe Sf. Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur.
- ❖ În perioada 3 februarie – 3 martie 2023 Pr. Th. Damian, cu binecuvântarea I.P.S. Mitropolit Nicolae, se află în Europa, fiind supliniți la parohie de P.C. Pr. Ioan Proteasa.

ANUNȚURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:00 PM.

Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar „M. Eminescu”: vinerea sau duminica la fiecare două săptămâni. Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

**X-Ray
EKG**

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.

